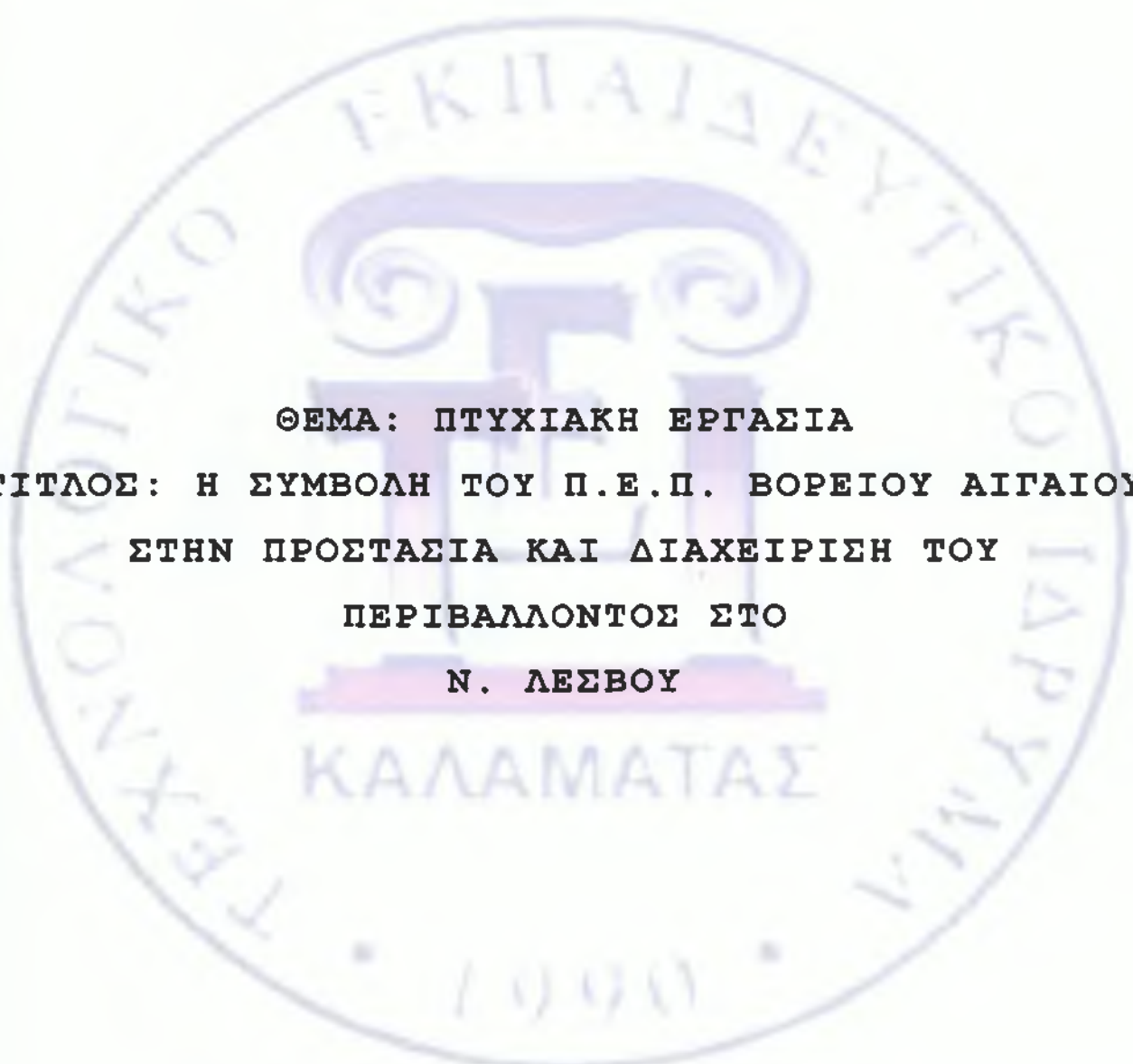

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΘΕΜΑ: ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΙΤΛΟΣ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ Π.Ε.Π. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΟ
Ν. ΛΕΣΒΟΥ

Εισηγητής: κ. Ανδρέας Αλεξόπουλος
Σπουδάστρια: Κυριακή Χαμέτη
Σεπτέμβριος 2005

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος

Εισαγωγή

Κεφάλαιο 1 Η περιβαλλοντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

(Σελ 1 – 8)

1.1 Γενικά

1.2 Η προστασία του περιβάλλοντος στο πρώτο κοινοτικό δίκαιο.

1.3 Μέσα και εφαρμογή

1.4 Η διεύρυνση

1.5 Διεθνής συνεργασία

1.6 Αειφόρος ανάπτυξη.

1.7 Διεθνείς οργανισμοί- Διεθνείς παράγοντες και περιβάλλον.

Κεφάλαιο 2 Γενική θεώρηση της ελληνικής νομοθεσίας για την προστασία του περιβάλλοντος.

(Σελ 8-19)

2.1 Γενικά.

2.2 Προστασία του περιβάλλοντος κατά το Σύνταγμα του 1975.

2.2.1 Καθεστώς προστασίας πριν την αναθεώρηση του 2001.

2.3 Νομοθετικό πλαίσιο.

2.3.1 Η ψήφιση του Ν. 360/76 και η σύζευξη χωροταξίας και περιβάλλοντος.

2.4 Ίδρυση αυτοτελούς Υπουργείου και θέσπιση του Ν. 1650/1986

2.5 Βασική δομή- Κριτήρια και μηχανισμοί για την προστασία του περιβάλλοντος0.

2.5.1 Βασικές έννοιες.

2.5.2 Προστασία του περιβάλλοντος από έργα και δραστηριότητες.

2.5.3 Προστασία του περιβάλλοντος από την ρύπανση.

2.5.4 Προστασία και διατήρηση της φύσης και του τοπίου.

2.5.5. Ζώνες Ειδικών Περιβαλλοντικών Ενισχύσεων και Ζώνες Παραγωγικών Δραστηριοτήτων.

2.5.6 Υπηρεσίες Περιβάλλοντος.

2.5.7 Κυρώσεις και Αστική ευθύνη.

2.6 Συνταγματική προστασία του περιβάλλοντος μετά την αναθεώρηση του 2001.

2.6.1 Γενικές έννοιες και αρχές στην αναθεώρηση του 2001.

Κεφάλαιο 3 Περιβάλλον Κεντρική Διοίκηση και Αυτοδιοίκηση.

(Σελ. 20-32)

3.1 Φορείς προστασίας του περιβάλλοντος.

3.1.1. Προστασία του περιβάλλοντος από την κεντρική και αποκεντρωμένη διοίκηση.

3.1.2 Περιβαλλοντικές υπηρεσίες των ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού.

3.1.3 Αυτοδιοικούμενα δημόσια νομικά πρόσωπα.

3.1.3.1 Οργανισμοί Ρυθμιστικού Σχεδίου και προστασίας περιβάλλοντος Αθήνας και Θεσσαλονίκης.

3.1.3.2 Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΚΑΠΕ)

3.1.3.3 Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικών Ερευνών (ΕΘΙΑΓΕ)

3.1.3.4 Εθνικό Κέντρο Θαλάσσιων (ΕΚΘΕ)

3.1.3.5 Μπενάκειο Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο.

3.1.4 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) προστασίας του περιβάλλοντος.

3.2 Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην προστασία του περιβάλλοντος.

3.3 Αρμοδιότητες των ΟΤΑ Α' που σχετίζονται με το περιβάλλον.

3.4 Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις.

3.5 Τρόπος άσκησης των αρμοδιοτήτων των ΟΤΑ

3.5.1. Άσκηση αρμοδιοτήτων από τους ίδιους τους ΟΤΑ

3.5.2 Ανάθεση αρμοδιοτήτων στο Κράτος ή σε άλλο νομικό πρόσωπο

3.5.3 Σύσταση δημοτικών και κοινοτικών νομικών προσώπων.

3.5.4. Σύσταση δημοτικών και κοινοτικών επιχειρήσεων.

3.5.5 Σύνδεσμοι Δήμων και Κοινοτήτων

3.5.6 Προγραμματικές Συμβάσεις.

Κεφάλαιο 4 Περιφέρεια η εξέλιξη του θεσμού.

(Σελ 33-39)

4.1 Συνοπτική επισκόπηση της εξέλιξης του θεσμού.

4.2 Όργανα της Περιφέρειας.

4.2.1. Γενικός Γραμματέας

4.2.2 Περιφερειακό Συμβούλιο.

4.3 Αρμοδιότητες της Περιφέρειας.

4.4 Ο Νόμος 2503/97

4.5 Ο προγραμματισμός σε επίπεδο περιφέρειας και η σύνδεση περιφερειακού επιπέδου με το εθνικό και αυτοδιοικούμενο προγραμματισμό.

Κεφάλαιο 5 Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

(Σελ. 40-51)

5.1 Φυσιογνωμία της Περιφέρειας.

5.1.1 Φυσικογεωγραφικά χαρακτηριστικά.

5.1.2 Διοικητική διάρθρωση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου.

5.1.3. Πληθυσμός

5.1.3.1 Ποιοτικά πληθυσμιακά στοιχεία.

5.1.5 Επίπεδο εκπαίδευσης πληθυσμού

5.1.6 Οικονομική φυσιογνωμία της Περιφέρειας.

5.2 Δημόσιες επενδύσεις και περιφερειακή οικονομία.

Κεφάλαιο 6 Δομή ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου. Περιφερειακό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης της Περιφέρειας.

(Σελ 52-57)

6.1 Εισαγωγή

6.2 Πρότυπο χωρικής ανάπτυξης

6.3 Αναπτυξιακό πλαίσιο

6.3.1. Πληθυσμός

6.3.2 Προβλέψεις απασχόλησης και προϊόντος

6.3.3. Πρωτογενής τομέας.

6.3.4. Ο δευτερογενής τομέας.

6.3.5. Ο τριτογενής τομέας.

6.4 Χωροταξική οργάνωση

6.5 Κατευθύνσεις για την προστασία και την ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Κεφάλαιο 7 Ο Νομός Λέσβου.

(Σελ 58-67)

7.1 Γενικά στοιχεία για το Νόμο Λέσβου.

7.2 Διοικητική διάρθρωση.

7.3 Ιστορικά στοιχεία.

7.4 Δημογραφικά και οικονομικά στοιχεία.

7.5 Φυσική περιβάλλον.

Κεφάλαιο 8 ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006 και Περιβάλλον.

(Σελ. 68-82)

8.1 Γενικά

8.2 Συνάφεια των μέτρων/ έργων του ΠΕΠ με την πολιτική περιβάλλοντος.

8.3 Περιβαλλοντικοί στόχοι.

8.4 Περιβάλλον.

8.5 «Προστασία και ανάδειξη υγρότοπου Καλλονής Λέσβου (Κατασκευή κτιρίου περιβαλλοντικής ενημέρωσης).

8.5.1 Περιγραφή φυσικού αντικειμένου

8.5.2 Στοιχεία σκοπιμότητας.

8.5.3 Δείκτες παρακολούθησης έργου.

8.5.4 Ωρίμανση έργου.

8.5.5 Χρονικός και οικονομικός προγραμματισμός.

8.6 «Διαχείριση και αποκατάσταση βιοτόπων Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής, νήσου Λήμνου, Νόμου Λέσβου»

8.6.1 Περιγραφή φυσικού αντικειμένου

8.6.2 Στοιχεία σκοπιμότητας.

8.6.3 Δείκτες παρακολούθησης έργου.

8.6.4 Ωρίμανση έργου.

8.6.5 Χρονικός και οικονομικός προγραμματισμός

Κεφάλαιο 9 Παρουσίασης έρευνας με ερωτηματολόγιο

(Σελ. 83-99)

9.1 Έρευνα για τους τρόπους εφαρμογής του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου προς Διαχειριστική Αρχή Βορείου Αιγαίου σχετικά με το περιβάλλον.

Κεφάλαιο 10 Συμπεράσματα- Προτάσεις.

(Σελ. 100-108)

10.1 Μέτρο 1.3 «Περιβάλλον»

10.1.1 Οικονομικά και διαχειριστικά στοιχεία.

10.1.2 Φυσική υλοποίηση/ Δείκτες εκροών- πραγματοποίησης.

10.1.3 Δημιουργούμενη απασχόληση κατά την υλοποίηση

10.2 Γενική αξιολόγηση του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006

10.2.1 SWOT ANALYSIS

10.2.2 Αξιολόγηση καταλληλότητας στρατηγικής.

10.3 Αποτελεσματικότητα του προγράμματος.

10.4 Προτάσεις - Επιλογές

Παράρτημα

Βιβλιογραφία

Πρόλογος

Για την εκπόνηση της πτυχιακής αυτής θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Ανδρέα Αλεξόπουλο για την ιδιαίτερα χρήσιμη καθοδήγησή του, καθώς και το προσωπικό της Διαχειριστικής Αρχής της Περιφέρειας Β.

Αιγαίου για την ανεκτίμητη βοήθειά του στην άντληση των σχετιζομένων με την εργασία στοιχείων και για τη συνεισφορά του στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου βάσει του οποίου προέκυψαν τα κύρια συμπεράσματα της εργασίας μου.

Εισαγωγή

Βασικό συστατικό στοιχείο για τη βιώσιμη ανάπτυξη μιας περιοχής αποτελεί ο παράγοντας του περιβάλλοντος. Στην παρούσα πτυχιακή επιχειρείται να διερευνηθεί συνολικά η συμβολή των ΠΕΠ και ιδιαίτερα του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου σε δράσεις σχετικές με το περιβάλλον στο Νομό Λέσβου, να αξιολογηθούν οι αναμενόμενες επιπτώσεις του αλλά και οι μηχανισμοί εφαρμογής του.

Σκοπός της είναι να αναδειχθεί η περιβαλλοντική πολιτική που ασκείται στο Νομό. Η επιλογή του έγινε με τα εξής κριτήρια : α) είναι η έδρα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, β) εξαιτίας του μεγάλου περιβαλλοντικού πλούτου που έχει να επιδείξει, γ) είναι από τους νομούς που παρουσίασαν περιβαλλοντική δράση και σε προηγούμενες διαχειριστικές περιόδους, δημιουργώντας μεγάλα έργα δ) τέλος λόγω των ιδιαίτερων οικονομικών και κοινωνικών στοιχείων που παρουσιάζει.

Μέχρι την παρουσίαση των έργων που υλοποιούνται στο Νομό της Λέσβου η διάρθρωση της πτυχιακής έχει ως εξής:

Στο **πρώτο κεφάλαιο** γίνεται αναφορά στην περιβαλλοντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Γίνεται μια αναδρομή στο τρόπο που παρουσιάζεται το περιβάλλον από το πρώτο κοινοτικό δίκαιο μέσα από διάφορες συνθήκες, τα μέσα και η εφαρμογή που έχει στην διάθεση της μέχρι την σημερινή της μορφή τη δημιουργία περιβαλλοντικής συνείδησης μέσω της αειφόρου ανάπτυξης στα κράτη μέλη που διαχειρίζονται τα περιβαλλοντικά προγράμματα.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** παρουσιάζεται η γενική θεώρηση της ελληνικής νομοθεσίας για την προστασία του περιβάλλοντος από το Σύνταγμα του 1975, το νομοθετικό πλαίσιο, ο νόμος για την σύζευξη χωροταξίας και περιβάλλοντος, η ίδρυση αυτοτελούς Υπουργείου και τέλος η συνταγματική προστασία του περιβάλλοντος μετά την αναθεώρηση του 2001 και την καθιέρωση της αρχής της αειφορίας.

Στο **τρίτο κεφάλαιο** παρουσιάζεται η προστασία του περιβάλλοντος και ο τρόπος που την διαχειρίζεται η κεντρική διοίκηση και η τοπική αυτοδιοίκηση. Διαχωρίζονται οι αρμοδιότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού και ακολουθεί ο τρόπος άσκησης των αρμοδιοτήτων των ΟΤΑ όπως γίνεται από τους ίδιους μέχρι τις προγραμματικές συμβάσεις.

Στο **τέταρτο κεφάλαιο** γίνεται αρχικά επισκόπηση της εξέλιξης του θεσμού της Περιφέρειας. Ακολουθεί η παρουσίαση των οργάνων της Περιφέρειας και οι αρμοδιότητες που έχουν στη διάθεση τους αυτά. Τέλος παρουσιάζεται ο Νόμος 2503/97 που καθιέρωσε τη περιφερειακή ανασυγκρότηση της χώρας και ο προγραμματισμός που γίνεται σε επίπεδο περιφέρειας και η σύνδεση του περιφερειακού επιπέδου με το εθνικό και το αυτοδιοικουμένο προγραμματισμό.

Στο **πέμπτο κεφάλαιο** παρουσιάζεται η φυσιογνωμία της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Αρχικά γίνονται γνωστά τα φυσικογεωγραφικά χαρακτηριστικά της, η διοικητική διάρθρωση της ο πληθυσμός καθώς και το επίπεδο εκπαίδευσης αυτού. Στο τελευταίο μέρος αυτού του κεφαλαίου εισάγεται η οικονομική της φυσιογνωμία,

η κλίμακα την οποία παρουσιάζει το εργατικό δυναμικό η απασχόληση και η ανεργία, καθώς και οι δημόσιες επενδύσεις και η περιφερειακή οικονομία.

Στο **έκτο κεφάλαιο** γίνεται αναφορά στο περιφερειακό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Γίνεται γνωστό το αναπτυξιακό πλαίσιο όσον αφορά το πληθυσμό το πρωτογενή, το δευτερογενή και τέλος το τριτογενή τομέα παραγωγής. Τέλος παρουσιάζεται η χωροταξική οργάνωση της Περιφέρειας οι στρατηγικές οι οποίες γίνονται με κατευθύνσεις σχετικές με την προστασία και την ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Το **έβδομο κεφάλαιο** αφορά τον Νομό Λέσβου. Γίνεται αναφορά στα γενικά στοιχεία των νησιών που απαρτίζουν το Νομό Λέσβου και ακολουθεί η διοικητική διαίρεση του Νόμου. Ακολουθεί η παρουσίαση των οικονομικών στοιχείων του Νομού Λέσβου σε σχέση με τα Δημογραφικά στοιχεία που παρουσιάζει. Τέλος γίνονται γνωστός τα φυσικά χαρακτηριστικά του Νόμου όπου φανερώνεται ο πλούσιος περιβαλλοντικός πλούτος.

Στο **όγδοο κεφάλαιο** της πτυχιακής γίνεται παρουσίαση του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου και εξειδικεύεται στην ανάλυση των έργων του ΠΕΠ σε συνάφεια με την **πολιτική του περιβάλλοντος** και ακολουθούν οι περιβαλλοντικοί στόχοι που επιδιώκονται από την ύπαρξη της πολιτικής αυτής. Γίνεται διάκριση μεταξύ των διάφορων περιβαλλοντικών έργων και παρουσιάζονται αναλυτικά τα έργα τα όποια επιλέχθηκαν.

Στο **ένατο κεφάλαιο** παρουσιάζεται η έρευνα για την άποψη των υπάλληλων που διενεργήθηκε στα τμήματα της Διαχειριστικής Αρχής της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου με μορφή κλειστού ερωτηματολογίου, σχετικά με τον τρόπο που ακολουθείται για την εφαρμογή των έργων ως προς την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος.

Τέλος στο **δέκατο κεφάλαιο**, αρχικά παρουσιάζονται τα γενικά συμπεράσματα για το ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου ως προς την πορεία εφαρμογής της περιβαλλοντικής πολιτικής και έπειτα επιχειρείται μια γενική παρουσίαση του ΠΕΠ όπου διαφαίνονται οι προτεραιότητες μέσα από την παράθεση όλων των Μέτρων του ΠΕΠ όπου εφαρμόζονται έργα και η αποτελεσματικότητα αυτών. Τέλος μέσα από συμπεράσματα επιχειρείται η παρουσίαση διάφορων προτάσεων για την καλύτερη προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος στο Νομό Λέσβου.

Κεφάλαιο 1

Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.

1.1 Γενικά

Η αλλοίωση του περιβάλλοντος αυξήθηκε σημαντικά με σταθερούς ρυθμούς τις τελευταίες δεκαετίες. Κάθε χρόνο, στα κράτη μέλη παράγονται περίπου δύο δισεκατομμύρια τόνοι αποβλήτων και ο αριθμός αυτός αυξάνει κατά 10% ετησίως. Όσον αφορά το διοξείδιο του άνθρακα (CO₂) σημειώνεται αύξηση εκπομπών από τα νοικοκυριά και τις μεταφορές, καθώς και αύξηση της κατανάλωσης ρυπογόνων μορφών ενέργειας. Η ποιότητα ζωής των Ευρωπαίων πολιτών, ιδιαίτερα στις αστικές ζώνες, γνωρίζει ραγδαία υποβάθμιση (ρύπανση, ηχητικές οχλήσεις, βανδαλισμοί).

Βάση αυτών, η προστασία του περιβάλλοντος αναδεικνύεται σε ένα από τα κυριότερα προβλήματα που καλείται η Ευρώπη να αντιμετωπίσει. Η Κοινότητα υπήρξε στόχος έντονης κριτικής επειδή ευνόησε την ανάπτυξη της οικονομίας και των εμπορικών συναλλαγών, αποδίδοντας μικρότερη σημασία στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Σήμερα, αναγνωρίζοντας ότι το ευρωπαϊκό μοντέλο ανάπτυξης δεν είναι δυνατόν να στηρίζεται στην εξάντληση των φυσικών πόρων και στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

1.2 Η προστασία του περιβάλλοντος στο πρώτο κοινοτικό δίκαιο.

Η Ιδρυτική Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Συνθήκη της Ρώμης 1957) δεν έθετε ως στόχο την προστασία του περιβάλλοντος . Περιοριζόταν στη διαμόρφωση ενός πλαισίου οικονομικής συνεργασίας, καθώς θεωρήθηκε ότι η παρέμβαση της σε θέματα πολιτικής ή κοινωνικής σημασίας, θα δημιουργούσε κινδύνους αποτυχίας του νέου θεσμού διακρατικής συνεργασίας, και αναστολές στην προσχώρηση άλλων χωρών.

Με την πάροδο του χρόνου έγινε σαφές ότι η δημιουργία κοινής αγοράς και η οικονομική ανάπτυξη, δεν είναι δυνατόν να επιδιωχθούν χωρίς την περιβαλλοντική πολιτική και χωρίς σαφή κοινωνικό και οικονομικό προσανατολισμό. Στη σταδιακή επέκταση των στόχων και των αντικειμενικών ενδιαφερόντων της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) προς την κατεύθυνση της ανέλιξης της σε πολιτική, οικονομική και κοινωνική Ευρωπαϊκή Ένωση, εντάσσεται και η δραστηριότητα της στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος.

Η προστασία του περιβάλλοντος γίνεται επίσημος στόχος για πρώτη φορά, στην Σύνοδο Κορυφής του Παρισιού, τον Οκτώβριο του 1972. Η διακήρυξη της Συνόδου αυτής για την ανάγκη διαμόρφωσης ειδικής κοινοτικής πολιτικής για την προστασία του περιβάλλοντος, οδήγησε στην έκδοση έξι προγραμμάτων δράσης, τα οποία όμως αποτελούν διακηρύξεις αρχών και στόχων χωρίς δεσμευτικότητα. Το άρθρο 100 Συνθήκη ΕΟΚ προβλέπει την έκδοση οδηγιών του Συμβουλίου « για

την προσέγγιση των διοικητικών διατάξεων, που έχουν άμεση επίπτωση στην εγκαθίδρυση ή λειτουργία της κοινής αγοράς».

Τα όργανα της Κοινότητας δεν μπορούσαν να πάρουν αυτοτελή μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά μόνο στο πλαίσιο της διασφάλισης της κοινής αγοράς. Η διαφοροποίηση των μέτρων προστασίας του περιβάλλοντος σε κάθε Κράτος Μέλος δημιουργούσε στρεβλώσεις του ελεύθερου ανταγωνισμού και ανάλογο περιορισμό της οικονομικής τους ελευθερίας¹.

Οι πρώτες κοινοτικές δράσεις οι οποίες άρχισαν το 1982 εγγεγραμμένες σε τέσσερα διαδοχικά προγράμματα δράσεως, υιοθετούσαν μια κάθετη και τομεακή προσέγγιση των οικολογικών προβλημάτων. Κατά την περίοδο αυτή, η Κοινότητα θέσπισε περίπου 200 νομοθετικές πράξεις, κυρίως για τον περιορισμό της ρύπανσης, μέσω της θέσπισης ελάχιστων προτύπων, ιδιαίτερα δε σε θέματα διαχείρισης των αποβλήτων, ρύπανσης των υδάτων και του αέρα.

Η προστασία του περιβάλλοντος ανάγεται σε αυτοτελή κοινοτική δράση με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη² του 1986. Στο άρθρο 130Π προσδιορίζονται τα αντικείμενα οι γενικές αρχές και τα όρια της κοινοτικής περιβαλλοντικής δράσης τους. Οι αρχές αυτές δεν είναι απλά κατευθυντήριες αλλά νομικά δεσμευτικές με την έννοια ότι οι πράξεις των κοινοτικών οργάνων και των Κρατών Μελών πρέπει να συμφωνούν με αυτές.

Έκτοτε αναπτύχθηκε σταθερά η κοινοτική δράση, μέχρις ότου η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση³ την αναβαθμίσει σε επίπεδο επίσημης πολιτικής. Με την Συνθήκη αυτή, η προστασία του περιβάλλοντος διευρύνεται βελτιώνεται και εντάσσεται για πρώτη φορά στις αρχές και τους στόχους της Κοινότητας. Με το άρθρο 130Ρ η κοινοτική δράση για το περιβάλλον προάγεται σε κοινοτική πολιτική και οι ανάγκες περιβαλλοντικής προστασίας δεν αποτελούν απλώς «συνιστώσα» των άλλων πολιτικών, αλλά πρέπει απαραίτητα να λαμβάνονται υπ' όψιν κατά την διαμόρφωση των κοινοτικών πολιτικών. Επίσης στο ίδιο άρθρο ορίζεται ότι για την υλοποίηση της Κοινοτικής Περιβαλλοντικής Πολιτικής τα αρμόδια όργανα οφείλουν να αποβλέπουν σε υψηλό επίπεδο προστασίας.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ συνέχισε την κατεύθυνση αυτή με την ενσωμάτωση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης στους στόχους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και την ανάδειξη του υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος σε μία από τις κύριες προτεραιότητες.

Για λόγους αποτελεσματικότητας, το Πέμπτο Πρόγραμμα δράσεως για το περιβάλλον⁴ «Στόχος η αειφορία» θέσπισε τις αρχές μίας ευρωπαϊκής στρατηγικής για την περίοδο 1992-2000 και

¹ Χαρακτηριστική άποψη Δελλη (Κοινοτικό Δίκαιο Περιβάλλοντος 1998 σελ. 46) συμφωνά με την οποία το κοινοτικό δίκαιο περιβάλλοντος πριν την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ) δεν αποσκοπούσε στην θέσπιση μέτρων αλλά στην προστασία της κοινής αγοράς από τα εθνικά μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος, τα οποία βρισκόταν σε διαφορετικό επίπεδο σε κάθε χώρα. Έτσι οι χώρες με υψηλό επίπεδο προστασίας υστερούσαν σε ανταγωνιστικότητα από τις άλλες.

² άρθρα 130Π 130Ρ και 130Σ της Συνθήκης της ΕΟΚ

³ Συνθήκη του Μάαστριχ 1992 άρθρα 2 και 130Ρ

⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή «Στόχος η αειφορία Έκθεση προόδου και πρόγραμμα δράσης για το πέμπτο πρόγραμμα πολιτικής και δράσης σχετικά με το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη»

σηματοδότησε την αρχή μιας οριζόντιας κοινοτικής δράσεως, λαμβάνοντας υπόψη όλους τους παράγοντες ρυπάνσεως. Το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων που απασχολούν τις ευρωπαϊκές χώρες επικεντρώνεται σε ένα πλήθος προκλήσεων και προτεραιοτήτων που αναζητούν επίλυση. Συγκεκριμένα προσδιορίστηκαν επτά βασικοί άξονες παρέμβασης που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής, έτσι ώστε να διαφυλαχθούν οι βασικοί περιβαλλοντικοί πόροι και να διασφαλισθεί η επίτευξη των διεθνών υποχρεώσεων.

- Η αλλαγή κλίματος
- Η όξινη βροχή και η ατμοσφαιρική ρύπανση
- Η εξάντληση των φυσικών πόρων και της βιοποικιλότητας.
- Η εξάντληση και ρύπανση των υδάτινων αποθεμάτων
- Η υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος
- Η υποβάθμιση των παράκτιων περιοχών
- Η διαχείριση των απορριμμάτων.

Πέντε βασικοί κλάδοι έχουν επιλεγεί για παρέμβαση, οι οποίοι μέσω των δραστηριοτήτων τους προκαλούν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και πρέπει να αντιμετωπίσουν μέσα από σχεδιασμό και την εφαρμογή προγραμμάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης. Αυτοί οι κλάδοι είναι οι εξής : βιομηχανία, ενέργεια, μεταφορές, γεωργία και τέλος τουρισμός.

Η προσέγγιση αυτής της πολιτικής για το περιβάλλον επιβεβαιώθηκε από την Επιτροπή με ανακοίνωση του 1998 σχετικά με την ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στις πολιτικές της Ένωσης⁵, καθώς και από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βιέννης (11-12 Δεκεμβρίου 1998). Η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής στις άλλες έγινε υποχρεωτική για τα θεσμικά όργανα της Κοινότητας. Από τότε, η ενσωμάτωση αυτή αποτέλεσε αντικείμενο διάφορων κοινοτικών και νομοθετικών πράξεων, κυρίως στους τομείς της απασχόλησης, της ενέργειας, της γεωργίας της βιομηχανίας της αλιείας και των μεταφορών.

Το Μάιο του 2001, εγκρίθηκε μια ανακοίνωση με την στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη⁶. Στην ανακοίνωση καθορίζονται οι στόχοι για μακροπρόθεσμη αειφόρο ανάπτυξη που εστιάζονται κυρίως στην αλλαγή τους κλίματος, τις μεταφορές την υγεία και τους φυσικούς πόρους.

Η ανάγκη για κοινοτική δράση σε θέματα ευθύνης για ζημίες που προκαλούνται στο περιβάλλον, καθώς και σε θέματα αποκατάστασης αντιμετωπίζεται ουσιαστικά με την έκδοση της Λευκής Βίβλου για την περιβαλλοντική ευθύνη⁷ τον Φεβρουάριο του 2000.

Στο έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον⁸ τίθενται προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έως το 2010. Δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα σε τέσσερις τομείς:

⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση «Πως θα ταιριάξουμε τις ανάγκες με τις ευθύνες μας. Ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών παραμέτρων στην οικονομική πολιτική» Βρυξέλλες 20-9-2000

⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή «Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη» Λουξεμβούργο Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 2002.

⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή Λευκή Βίβλος για την περιβαλλοντική ευθύνη

- Αντιμετώπιση κλιματολογικών μεταβολών
- Φύση και βιοποικιλότητα
- Περιβάλλον και υγεία
- Διαχείριση των φυσικών πόρων και των αποβλήτων

Προκειμένου να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι προτεραιότητας, προτείνονται οι εξής γραμμές δράσης:

1. Βελτίωση της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας
2. Συνεργασία με την αγορά και τους πολίτες
3. Βελτίωση της ενσωμάτωσης του περιβάλλοντος στις άλλες κοινοτικές πολιτικές .

Ένα νεωτεριστικό στοιχείο είναι η ολοκληρωμένη πολιτική για τα προϊόντα. Αποσκοπεί στην ανάπτυξη μιας περισσότερο οικολογικής αγοράς με λιγότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής.

1.3 Μέσα και εφαρμογή

Το φάσμα των περιβαλλοντικών μέτρων της Κοινότητας διευρύνθηκε παράλληλα με την ανάπτυξη της πολιτικής περιβάλλοντος⁹. Πέρα της θέσπισης ενός νομοθετικού πλαισίου, που μεριμνά για την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος ,εγγυώμενο παράλληλα, τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς η Κοινότητα θέσπισε ένα χρηματοδοτικό μέσο το πρόγραμμα Life¹⁰ καθώς και τεχνικά μέσα το οικολογικό σήμα, το κοινοτικό σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης και οικολογιστικού ελέγχου, το σύστημα εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των δημοσίων και ιδιωτικών έργων, τα κριτήρια βάση των οποίων γίνονται οι επιθεωρήσεις στα Κράτη Μέλη κ.α

Βαθμιαία αναβαθμίστηκε ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος¹¹. Η σύσταση του αποβλέπει στη συλλογή και διάθεση συγκρίσιμων πληροφοριών στον τομέα του περιβάλλοντος. Ο ρόλος του είναι καθαρά συμβουλευτικός πλην όμως οι δραστηριότητες του Οργανισμού γίνονται ολοένα και πιο καθοριστικές κατά την θέσπιση νέων μέτρων ή κατά την εκτίμηση των επιπτώσεων ήδη εκδοθείσων αποφάσεων.

Σήμερα επιδιώκεται η μεγαλύτερη ποικιλία των περιβαλλοντικών μέσων, ευνοώντας ειδικότερα στην προσφυγή στους περιβαλλοντικούς φόρους (αρχή ο «ρυπαίνων πληρώνει») και στην

⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανακοίνωση από την Επιτροπή προς το Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή των Περιφερειών για το έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Κοινότητας «Περιβάλλον 2010: Το μέλλον μας η επιλογή μας» Βρυξέλλες 24-01-2001

⁹ http://europa.eu.int/com/environment/index_el.htm

¹⁰ Γενικός στόχος του κανονισμού LIFE είναι να συμβάλλει στην εφαρμογή και εξέλιξη της Κοινοτικής πολιτικής, κυρίως όσον αφορά στη βιώσιμη ανάπτυξη και στην εφαρμογή της ενσωμάτωσης του περιβάλλοντος στις άλλες πολιτικές στην Κοινότητα. Στηρίζει και χρηματοδοτεί δράσεις στους τομείς Life- Φύση, Life-Περιβάλλον και Life- Τρίτες Χώρες.

¹¹ <http://www.eea.eu.int>

περιβαλλοντική λογιστική (ο υπολογισμός της κατανάλωσης και της χρήσης των περιβαλλοντικών πόρων ως μέρος του συνολικού κόστους παραγωγής). Χωρίς την αποτελεσματική εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας καμία πρόοδος δεν είναι δυνατή. Επίσης η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής εξαρτάται από την θέσπιση κινήτρων για τους οικονομικούς συντελεστές.

1.4 Η διεύρυνση

Η κατάσταση των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ) στον τομέα του περιβάλλοντος είναι κρίσιμη. Η διεύρυνση της Ένωσης στις χώρες της ΧΚΑΕ αποτελεί μια περιβαλλοντική πρόκληση, διαστάσεων μη συγκρίσιμων με τις αντίστοιχες των προηγούμενων προσχωρήσεων.

Οι νεοπροσηχθήσες χώρες όφειλαν να είχαν ενσωματώσει στην νομοθεσία τους το κοινοτικό περιβαλλοντικό κεκτημένο. Επιπλέον οι χώρες αυτές όφειλαν να κινητοποιήσουν τους αναγκαίους πόρους για τη μεταφορά του περιβαλλοντικού κεκτημένου. Κύριο όχημα ανάπτυξης των προσπάθειών της Επιτροπής στον τομέα του περιβάλλοντος είναι το πρόγραμμα PHARE, καθώς και η ενθάρρυνση της συμμετοχής των υποψηφίων χωρών στο πρόγραμμα Life¹².

Οι χώρες αυτές είχαν συνάψει συμφωνίες με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ώστε να συμμετάσχουν στο Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος και στο ευρωπαϊκό δίκτυο πληροφοριών και παρατηρήσεων σχετικά με το περιβάλλον.

1.5 Διεθνής Συνεργασία

Η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητα προβλέπει, μεταξύ των στόχων περιβαλλοντικής πολιτικής της Κοινότητας, στο άρθρο 130P, την προαγωγή μέτρων προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα περιφερειακά ή οικουμενικά περιβαλλοντικά προβλήματα. Προς τον σκοπό αυτό, η Συνθήκη προβλέπει τη συνεργασία της Κοινότητας με τις τρίτες χώρες και του αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς.

Βάση αυτού η Κοινότητα, ήδη από τη δεκαετία του '70, είναι συμβαλλόμενο μέρος σε διεθνείς συμβάσεις για την προστασία του περιβάλλοντος. Σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι συμβαλλόμενο μέρος σε περισσότερες από 30 συμβάσεις και συμφωνίες επί θεμάτων περιβάλλοντος και συμμετέχει ενεργά στις διαπραγματεύσεις για την θέσπιση των πράξεων αυτών, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της. Η Κοινότητα επίσης συμμετέχει ως παρατηρητής στις δραστηριότητες και διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών ή προγραμμάτων, ιδίως υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών¹³.

¹² <http://europa.eu.int/com/environment/life/project/index.htm>

¹³ Ορισμένες από τις εν λόγω συμβάσεις έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα, ενώ άλλες περιφερειακό. Μεταξύ των παγκόσμιων, μπορούν να σημειωθούν η Σύμβαση της Βιέννης για την προστασία της στιβάδας του όζοντος (1988) και το οικείο Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ για τις ουσίες που καταστρέφουν την στιβάδα του όζοντος (1988) οι Συμβάσεις των Η.Ε. για βιολογική ποικιλομορφία και τις κλιματικές μεταβολές (1994) η

1.6 Αειφόρος Ανάπτυξη

Σε διεθνές επίπεδο, η αειφόρος ανάπτυξη συνιστά, αδιαμφισβήτητα έναν κεντρικό πολιτικό όρο αναφοράς. Αποτελεί, περισσότερο, ένα άξονα προσανατολισμού για τις επιμέρους πολιτικές(οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές,) και λιγότερο μια εγκαθιδρυμένη αρχή ή σαφή νομικό κανόνα. Η έννοια αυτή ορίζεται ως η μορφή της ανάπτυξης που συντελεί στην αναβάθμιση και ανάπτυξη της παρούσας γενιάς, χωρίς να υποβαθμίζει το μέλλον των επόμενων γενεών. Η διαγενεακή διάσταση αυτής της αρχής καθορίστηκε από την έκθεση Brundtland¹⁴, είναι πολύ σημαντική.

Για τις αναπτυσσόμενες χώρες, η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης¹⁵ συναρτάται με την προώθηση μιας νέας οικονομικής τάξης, τη διαγραφή του εξωτερικού χρέους, τη μεταφορά της τεχνολογίας με ευνοϊκούς όρους και την αύξηση της αναπτυξιακής βοήθειας. Για τις αναπτυσσόμενες χώρες η αειφόρος ανάπτυξη παρουσιάζεται ως μία καλή ευκαιρία αλλαγής των μοντέλων παραγωγής και κατανάλωσης, εξάπλωσης νέων περιβαλλοντικά φιλικών τεχνολογιών και σημείο αναφοράς για νέες επενδυτικές δραστηριότητες.

1.7 Διεθνείς οργανισμοί- διεθνείς παράγοντες και περιβάλλον.

Κατ' εξοχήν αρμοδιότητα για το περιβάλλον έχουν το πρόγραμμα Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον (UNEP) και η Επιτροπή για τη Βιώσιμη ανάπτυξη (CSD) των Ηνωμένων Εθνών.

Το UNEP λειτουργεί ως συντονιστής διεθνών περιβαλλοντικών συμφωνιών και πολιτικών, παρέχει έργο τεκμηρίωσης, συνηγορεί υπέρ των περιβαλλοντικών θεμάτων στη διεθνή σκηνή, παρακολουθεί την πορεία εφαρμογής σημαντικών διεθνών περιβαλλοντικών συμφωνιών, του λείπουν ωστόσο οι σημαντικές αρμοδιότητες, που να δίνουν νομική δεσμευτικότητα στις ενέργειές του.

Η CSD παρακολουθεί, κυρίως την πορεία υλοποίησης της Ατζέντας 21 και της εφαρμογής της Διακήρυξης του Ρίο, επικουρεί τις προσπάθειες για την εκπόνηση ενός δεσμευτικού διεθνούς νομικού πλαισίου για την προστασία των δασών, της λείπουν όμως ουσιαστικές ελεγκτικές αρμοδιότητες.

Επιπλέον, με περιβαλλοντικά ζητήματα και θέματα αειφόρου ανάπτυξης, ασχολούνται και άλλοι Διεθνείς Οργανισμοί

•WHO (Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας) με θέματα υγείας και περιβάλλοντος.

Σύμβαση του Aarhus για την πρόσβαση σε πληροφορίες στη δικαιοσύνη του περιβάλλοντος (1998) επίσης το Πρωτόκολλο του Κιότο το οποίο προβλέπει μέτρα και υποχρεώσεις για τον περιορισμό των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου.

¹⁴ Έκθεση που ορίζει την έννοια της βιωσιμότητας ως πορεία αλλαγής στην οποία η εκμετάλλευση πόρων και η κατεύθυνση επενδύσεων βρίσκονται σε αρμονία και συνεκτιμούν ταυτόχρονα το παρόν και το μελλοντικό δυναμικό.

¹⁵ Η αρχή της αειφόρου ανάπτυξης, συντίθεται από τρεις πυλώνες :Α. περιβαλλοντική προστασία Β. κοινωνική ισότητα και συνοχή Γ οικονομική ανάπτυξη

- FAO (Παγκόσμιος οργανισμός Τροφίμων) αντικείμενο του η αειφόρος γεωργία και αλιεία όπως επίσης και το θέμα της αειφορικής διαχείρισης των δασών
- ΙΜΟ (Παγκόσμιος Ναυτιλιακός Οργανισμός) για θέματα προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος από την ρύπανση που προκαλούν τα πλοία.
- Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης δραστηριοποιείται μέσω της Επιτροπής Περιβάλλοντος σε θέματα που άπτονται της προστασίας του περιβάλλοντος.
- Τέλος το Συμβούλιο της Ευρώπης, θεσπίζει μεταξύ άλλων, ρυθμίσεις χωροταξίας, χρήσεων γης και διαχείρισης των υδάτινων πόρων.

Κεφάλαιο 2

ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.

2.1 Γενικά

Το Σύνταγμα, ο θεμελιώδης Νόμος της Πολιτείας, προσδιορίζει, κατ' αρχήν την μορφή του πολιτεύματος και τα όργανα του κράτους, αλλά και τα βασικά αγαθά, δικαιώματα και αξίες δηλ. τα έννομα αγαθά που θεωρούνται αξία της ανώτατης συνταγματικής προστασίας.

Στην Ελλάδα¹⁶ πριν από την ψήφιση του Συντάγματος του 1975 και παρά το γεγονός ότι δεν υπήρχε συνταγματική πρόβλεψη για την προστασία του περιβάλλοντος, θεσμοθετήθηκαν κατά καιρούς κανόνες δικαίου που είχαν ως έμμεσο αποτέλεσμα και την προστασία του περιβάλλοντος. Η ψήφιση όμως, αυτών των κανόνων θεμελιωνόταν σε συνταγματικές διατάξεις, που είχαν σκοπό την προστασία της ανθρώπινης ζωής της δημόσιας υγείας, την προστασία των δασών και δασικών εκτάσεων και άλλων έννομων αγαθών.

Αυτή η νομική πραγματικότητα ήταν δικαιολογημένη και από το γεγονός ότι η κοινωνική συνειδητοποίηση για την περιορισμένη φέρουσα ικανότητα του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων να ανεχθούν την ανθρώπινη δράση, κυρίως όταν αυτή δεν είναι συμβατή με αυτό που σήμερα ονομάζουμε «ορθολογική περιβαλλοντική διαχείριση» άρχισε μετά την καταφανή υπέρβαση κάποιων ορίων και τη δημιουργία ορατών προβλημάτων, όπως το νέφος, η ρύπανση της θάλασσας κ.λ.π.

Τέλος, ο ανοιχτός κοινωνικός διάλογος και οι αντιδράσεις των πολιτών για τη ρύπανση του αέρα και των θαλασσών, την υποβάθμιση του περιβάλλοντος και της ποιότητας της ζωής εν γένει, την αλόγιστη και χωρίς όρους χρήση γης πολεοδομία, όπως επίσης και την υπέρμετρη οικονομική ανάπτυξη που οδηγούσε στην εξάντληση των φυσικών πόρων, άρχισε μετά την μεταπολίτευση του Ιουλίου 1974, δηλαδή αφότου η πολιτική κατάσταση επέτρεπε την ανάπτυξη ανοιχτού διαλόγου μεταξύ πολιτικών και κοινωνικών κινημάτων και εκπροσώπων εργοδοτικών και εργατικών οργανώσεων της χώρας.

2.2 Προστασία του Περιβάλλοντος κατά το Σύνταγμα του 1975

Για πρώτη φορά, με το Σύνταγμα του 1975, θεσπίστηκε ειδική υποχρέωση του κράτους για την προστασία του περιβάλλοντος παράλληλα με γενικές διατάξεις για την προστασία του ανθρώπου και άλλων έννομων αγαθών.

¹⁶ Βλ. Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης Οδηγός σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος για τους ΟΤΑ ΕΕΤΑΑ1989 σελ 121-122.

Οι πρωτοποριακές, για την εποχή θέσπισή τους, διατάξεις του Ελληνικού Συντάγματος του 1975, αν και κατά μεγάλο μέρος γενικόλογες ώστε να κινδυνεύουν να χαρακτηριστούν ως απλές κατευθύνσεις προς τον κοινό νομοθέτη, ερμηνεύτηκαν δημιουργικά από τα Δικαστήρια. Κυρίως το Συμβούλιο της Επικρατείας, εφάρμοσε και ερμήνευσε τις διατάξεις κατά τέτοιο τρόπο, ώστε το κανονιστικό της περιεχόμενο να εξειδικευτεί σε δεσμευτικές αρχές και κανόνες, που συγκροτούν ένα αυστηρό προστατευτικό καθεστώς. Το καθεστώς αυτό, όπως διαμορφώθηκε με τη νομολογία των Δικαστηρίων, η οποία με τη συμβολή και την παρότρυνση και της πλειοψηφίας των θεωρητικών του περιβάλλοντος, προσέδωσε στη λιτή διαπίστωση των συνταγματικών διατάξεων **δυναμικό περιεχόμενο**¹⁷, ώστε ο σκοπός του συνταγματικού νομοθέτη να ικανοποιεί διαχρονικά στις συνεχώς μεταβαλλόμενες οικονομικές συνθήκες.

Ειδικότερα στο άρθρο 24 του Συντάγματος, που περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο για τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα προβλέπονται τα εξής :

- Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους, το οποίο πρέπει να παίρνει προληπτικά και προστατευτικά μέτρα για την διαφύλαξη του. Η προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων ρυθμίζεται με νόμο και απαγορεύεται η αλλαγή του προορισμού των δημοσίων δασών και εκτάσεων, εκτός εάν προέχει για την εθνική οικονομία, η αγροτική εκμετάλλευση τους ή άλλη χρήση τους, αν την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον.
- Στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και στον έλεγχο του κράτους βρίσκεται η χωροταξική αναδιάρθρωση της χώρας, η διαμόρφωση, η πολεοδόμηση ώστε να εξυπηρετείται καλύτερα η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των περιοχών της χώρας, και να εξασφαλίζονται, καλύτεροι όροι διαβίωσης .
- Τέλος προβλέπεται ότι τα μνημεία και οι παραδοσιακές περιοχές και στοιχεία, προστατεύονται από το κράτος.

Άλλες συνταγματικές ρυθμίσεις που ουσιαστικά μπορούν να αποτελέσουν νομική βάση για τη θέσπιση ειδικότερων διατάξεων προστασίας του περιβάλλοντος, περιλαμβάνονται και σε άλλα άρθρα του Συντάγματος. Ειδικότερα :

- Στο άρθρο 2 σύμφωνα με το οποίο «ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας»
- Στο άρθρο 5, στο οποίο αναφέρεται ότι «ο καθένας δικαιούται να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, εφ' όσον δεν προσβάλλει δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη»
- Στο άρθρο 21, «το Κράτος μεριμνά για τη υγεία των πολιτών»

¹⁷ Βλ ο.π. ΕΕΤΑΑ Οδηγός σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος για τους ΟΤΑ σελ 122-23

- Στο άρθρο 106 σύμφωνα με το οποίο « το Κράτος συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη χώρα, με σκοπό την εξασφάλιση της οικονομικής ανάπτυξης όλων των τομέων της Εθνικής Οικονομίας και παίρνει όλα τα μέτρα για την αξιοποίηση του εθνικού πλούτου της προώθησης της οικονομικής ανάπτυξης και την προαγωγή της οικονομίας ιδίως των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθόριων περιοχών.
- Τέλος στο άρθρο 117 παρ. 3 και 4 αναφέρεται ότι « δημόσιες ή ιδιωτικές δασικές εκτάσεις που καταστρέφονται από πυρκαγιά ή αποψιλώνονται με άλλο τρόπο, δεν χάνουν το δασικό τους χαρακτήρα και κηρύσσονται υποχρεωτικά αναδασωτέες αποκλειόμενης της διάθεσης τους για άλλο σκοπό».

2.2.1 Καθεστώς προστασίας πριν την αναθεώρηση του 2001

1. Ύστερα από βραχεία περίοδο επιφυλακτικής ερμηνείας του άρθρου 24 η νομολογία δέχθηκε ότι με το άρθρο αυτό κατοχυρώθηκε η αρχή της **βιώσιμης ανάπτυξης** και δεν υπήρχε ρητή αναφορά αυτής στο Σύνταγμα. Η νομολογία διαμορφώθηκε στις αρχές του '90, και έχει καταστεί πλέον πάγια, το φυσικό περιβάλλον έχει αναδειχθεί σε αυτοτελώς προστατευόμενο αγαθό, προκειμένου να εξασφαλιστεί στα όρια της χώρας η οικολογική ισορροπία και η διαφύλαξη των φυσικών πόρων προς χάρη των επόμενων γενεών. Με αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται η βιώσιμη ανάπτυξη. Τα αρμόδια όργανα κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, πρέπει να σταθμίζουν και άλλους παράγοντες του γενικότερου εθνικού και δημόσιου συμφέροντος (αξιοποίηση εθνικού πλούτου, οικονομική ανάπτυξη) με την αναγωγή όμως, της βιώσιμης ανάπτυξης σε συνταγματική αρχή, τίθεται φραγμός στην πραγματοποίηση έργων και άσκηση δράσεων, που συνεπάγονται ιδιαίτερα σοβαρή και ανεπανόρθωτη βλάβη για το περιβάλλον.

2. Θεμελιώδη συνταγματική επιταγή για την προστασία του περιβάλλοντος, συνιστά και η επιβαλλόμενη στα όργανα τους κράτους, υποχρέωση να λαμβάνουν εκτός από τα αναγκαία κατασταλτικά μέτρα, και ιδιαίτερα **προληπτικά μέτρα** για την φύλαξη του. Πρόκειται για την αρχή της πρόληψης η οποία σε αντίθεση με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης κατοχυρώθηκε ρητό στο Σύνταγμα (παρ.1 του άρθρου 24 του 1975). Σε συμμόρφωση προς την επιταγή αυτή η διαδικασία σύνταξης ειδικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε περιπτώσεις έργων και δραστηριοτήτων που μπορούν να επιφέρουν δυσμενείς συνέπειες στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον και καθορίζονται συγκεκριμένοι όροι για την αντιμετώπιση αυτή.

3. Κατά την ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 24 από το Συμβούλιο της Επικρατείας αναπτύχθηκε η έννοια του περιβαλλοντικού κεκτημένου. Το Δικαστήριο θεώρησε, σε πολλές περιπτώσεις, ότι από τη διάταξη αυτή απορρέει απαγόρευση να θεσπίζονται ρυθμίσεις με τις οποίες επέρχεται δυσμενέστερη για το περιβάλλον μεταβολή του προϋπάρχοντος νομικού καθεστώτος.

4. Τέλος στο άρθρο 24 θεσπίζεται απαγόρευση μεταβολής του προορισμού των δασών και δασικών εκτάσεων εκτός αν λόγοι δημοσίου συμφέροντος και εθνικής οικονομίας επιτάσσουν την αλλαγή χρήσης τους.

2.3 Νομοθετικό Πλαίσιο

Μετά την συνταγματική κατοχύρωση της προστασίας του φυσικού οικιστικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος¹⁸, εμφανίζεται μια έντονη κινητικότητα στα σχετικά θέματα, με την έκδοση πολλών νόμων και κανονιστικών αποφάσεων της Διοίκησης. Ωστόσο, η σχετική νομοθεσία, δεν διακρίνεται από πληρότητα και συστηματικότητα, καθώς κυριαρχεί κύρια η αποσπασματικότητα των σχετικών ρυθμίσεων. Αυτό καθιστά πολύ δυσχερή συστηματικά ταξινόμηση των διατάξεων αυτών στις ιδιαίτερες κατηγορίες του κλάδου δικαίου.

Η δυσχέρεια αυτή είναι, ως ένα βαθμό, λογική, αφού μέχρι πριν λίγο καιρό αμφισβητούνται έντονα διεθνώς η αυτονομία του δικαίου περιβάλλοντος ως ιδιαίτερου δικαϊκού κλάδου. Η βασική αυτή αμφισβήτηση προέρχεται κυρίως από την πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει το δικαίο αυτό, η θέσπιση του οποίου προϋποθέτει τη γνώση πολλών τεχνικών θεμάτων από το κοινό νομοθέτη. Στην εποχή της έντονης και ταχείας τεχνολογικής ανάπτυξης, με πολλές από τις σχετικές έννοιες να κινούνται αποκλειστικά στο χώρο των θετικών επιστημών, τα πορίσματα της επιστήμης και της τεχνολογίας πρέπει να μεταφερθούν αναγκαστικά στην έννομη τάξη και να αξιολογηθούν ως νομικά πλέον μεγέθη και δικαϊκά κριτήρια.

Κινούμενοι στο πνεύμα αυτό, οι βασικοί εκτελεστικοί νόμοι¹⁹ για το περιβάλλον, τη χωροταξία και την πολεοδομία, μάλλον έχουν προσφέρει ελάχιστα στην κατεύθυνση της προληπτικής, κυρίως προστασίας του. Το νομοθετικό πλαίσιο προστασίας, διακρίνεται από μια σχετική «ρυθμιστική επάρκεια» αλλά από μια ομολογουμένως πλήρη «προστατευτική ανεπάρκεια».

Σημαντικότερες αιτίες της ανεπάρκειας αυτής θα μπορούσαν να αναφερθούν:

- Η αναγνώριση από το νομοθέτη, για λόγους σκοπιμότητας και η αποδοχή αυθαίρετων βιομηχανικών και άλλων εγκαταστάσεων σε μη ενδεικνυόμενες περιοχές.
- Ανυπαρξία σχετικών ελέγχων για λόγους που ανάγονται κυρίως στην έλλειψη γνώσεων, συντονισμού, σύγχρονων μέσων αλλά και πολλές φορές έλλειψη διάθεσης και επιμέλειας των αρμόδιων οργάνων.
- Αδυναμία της ελληνικής κοινωνίας να αναγνωρίσει τη σοβαρότητα του περιβαλλοντικού προβλήματος, έλλειψη δυνατότητας να συμπεριφερθεί ως κοινωνία

¹⁸ Βλ. Ρέμελης Κ.Σ. Περιβάλλον και Τοπική Αυτοδιοίκηση, Εκδόσεις Σακκουλά, Αθήνα- Κομοτηνή 1989. σελ. 25-36

¹⁹ Όπως είναι Ν.360/76 «περί χωροταξίας και περιβάλλοντος», Ν.743/77 «περί προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος και συναφών θεμάτων» Ν. 1650/86 «Για την προστασία του περιβάλλοντος» κ.α

πολιτών, που θα αναλάβει από κοινού πρωτοβουλίες ή θα πείσει να προβεί στη λήψη συγκεκριμένων μέτρων.

Τα κενά όμως και η ατομία του νομοθέτη κάλυψε πολλές φορές η νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας (ΣτΕ). Παράδειγμα ως προς αυτό αποτελούν οι αποφάσεις 10,634, και 774/88 του ΣτΕ, σύμφωνα με τις οποίες κρίθηκε ως αυτονόητο ότι κάθε τροποποίηση ρυθμίσεων πρέπει να βελτιώνει τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων.

Οι έντονες κοινωνικές αντιδράσεις που προκλήθηκαν από τις αποφάσεις του ΣτΕ, καταδεικνύουν ότι η ελληνική κοινωνία δεν είχε απαλλαγεί από την ατομιστική της συμπεριφορά και δεν κατανοούσε ότι το περιβάλλον δεν θα πρέπει να θυσιάζεται υπέρ οποιωνδήποτε ιδιωτικών συμφερόντων.

2.3.1 Η ψήφιση του Ν. 360/76 και η σύζευξη χωροταξίας και περιβάλλοντος.

Ο πρώτος νόμος που ανέλαβε να εξειδικεύσει τις επιταγές του Σ 1975 ήταν ο Ν. 360/76 «Περί χωροταξίας και Περιβάλλοντος». Ο νόμος αυτός εισήγαγε για πρώτη φορά ορισμούς του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και της προστασίας τους, ενώ παράλληλα ανέθεσε στο τότε Υπουργείο Συντονισμού ειδική αρμοδιότητα της άσκησης της γενικής πολιτικής για την χωροταξία και την προστασία του περιβάλλοντος. Ταυτόχρονα, πρόέβλεψε τη σύσταση ειδικού διυπουργικού οργάνου, του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος (ΕΣΧΠ) με αρμοδιότητα τη λήψη αποφάσεων για τη χωροταξική πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος, την εναρμόνιση τους με τα σχέδια οικονομικής ανάπτυξης και την εποπτεία εφαρμογής τους, καθώς και τον συντονισμό των φορέων εφαρμογής.

Ο Ν.360/76 εφαρμόστηκε για μία περίπου πενταετία και οδήγησε στην έκδοση 19 αποφάσεων του ΕΣΧΠ από τις οποίες οι 6 είχαν ειδικότερο αντικείμενο στην προστασία του περιβάλλοντος ορισμένων περιοχών²⁰.

Παρά την σημαντική αυτή δραστηριότητα του ΕΣΧΠ δεν άργησαν οι νομικές και διοικητικές αδυναμίες του Ν.360/76. Πολλές πρωτοβουλίες που ανακαλύφθηκαν από επιμέρους υπουργεία την περίοδο 1976-1980 (όπως το Υπ. Κοινωνικών Υπηρεσιών, ίδρυση ΠΕΡΠΑ, Υπ. Ναυτιλίας, στο τομέα της θαλάσσιας ρύπανσης) αναιρέσαν στην πράξη τον συντονιστικό χαρακτήρα του ΕΣΧΠ και του Υπουργείου Συντονισμού στο πεδίο της περιβαλλοντικής πολιτικής και επιβεβαίωσαν την ανάγκη ίδρυσης ενός ειδικού φορέα για την προστασία του περιβάλλοντος.

²⁰ 1. Υπ' αριθμόν 9 για τη «χάραξη κατευθυντήριων γραμμών και αναγκαίων ενεργειών για τη διαχείριση των ακτών.

2. Υπ' αριθμόν 11 με θέμα «χάραξη κατευθυντήριων γραμμών για τη διατήρηση, προστασία και οικολογική διαχείριση παράκτιων βιότοπων»

3. Υπ' αριθμόν 12 για την «προστασία και αξιοποίηση απολιθωμένων δασών της χώρας»

2.4 Ίδρυση αυτοτελούς Υπουργείου και η θέσπιση του Ν. 1650/1986

Με το Ν.1032/80 ιδρύεται το Υπουργείο Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος(ΥΧΟΠ). Το νέο Υπουργείο ανέλαβε την αρμοδιότητα της έκφρασης της κυβερνητικής πολιτικής σε θέματα περιβάλλοντος, την κατάρτιση σχεδίων και προγραμμάτων χωροταξίας και περιβάλλοντος, τον έλεγχο της εφαρμογής τους και τον συντονισμό των αντίστοιχων ειδικών προγραμμάτων επί μέρους φορέων, όπως επίσης και τη γενικότερη αντιμετώπιση περιβαλλοντικών θεμάτων που δεν άπτονται στις αρμοδιότητες άλλου δημοσίου φορέα. Αν και η αρμοδιότητα του ΥΧΟΠ δεν ήταν καθολική, η ίδρυση του αποτέλεσε το αναγκαίο διοικητικό και θεσμικό υπόβαθρο για τη διαμόρφωση και άσκηση μιας εξειδικευμένης πολιτικής για το περιβάλλον στη δεκαετία του '80.

Ο διοικητικός αυτός εκσυγχρονισμός, συνδυάστηκε αργότερα με την θέσπιση του πρώτου ολοκληρωμένου νομικού πλαισίου για το περιβάλλον δηλαδή του Νόμου 1650/1986. Στηριγμένος σε αντίστοιχα πρότυπα νομοθετημάτων άλλων χωρών, καθώς και στην κοινοτική οδηγία 85/337 για τις Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Ο Νόμος αυτός ενσωματώνει ρυθμιστικά όλες τις γνωστές τότε μορφές περιβαλλοντικής προστασίας μεταξύ των οποίων:

1. Την προστασία από έργα και δραστηριότητες που έχουν επιπτώσεις στο περιβάλλον (άρθρα 3-6)
2. Την προστασία της ατμόσφαιρας, των υδάτων και του εδάφους από τη ρύπανση και την εναπόθεση αποβλήτων και επικίνδυνων ουσιών(άρθρα 7-17).
3. Την προστασία της φύσης και του τοπίου(άρθρα 18-21)
4. Διοικητικές και ποινικές κυρώσεις για πρόσωπα που προκαλούν ρύπανση η υποβάθμιση του περιβάλλοντος(άρθρα 28-32)

Θεματικά ο Ν.1650/86 περιορίστηκε στη ρύθμιση ζητημάτων προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, που αποτελεί, κατά το Σύνταγμα, το άλλο σκέλος που χρήζει κρατικής μέριμνας, αποτέλεσε αντικείμενο οργανωτικού και λειτουργικού διuισμού μεταξύ ΥΧΟΠ και Υπουργείου Πολιτισμού.

Η εφαρμογή του Ν.1650/86 στα χρόνια που ακολούθησαν την ψήφιση του δεν ήταν ικανοποιητική. Με εξαίρεση την υπ' αριθμόν 69269/5387/90 Κοινή Υπουργική Απόφαση, η οποία εκδόθηκε ύστερα από πίεση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας κατ' εφαρμογή των άρθρων 3-5 και σε συμμόρφωση με την Κοινοτική Οδηγία 85/337, κανένα από τα 50 Προεδρικά Διατάγματα και υπουργικές αποφάσεις που προέβλεπαν τα άρθρα του δεν είχε εκδοθεί. Κύριος λόγος της καθυστέρησης ήταν ότι η έκδοση των κανονιστικών πράξεων προϋπόθετε τη σύμπραξη περισσότερων υπουργών, παραπέμποντάς έτσι σε χρονοβόρες διαδικασίες κατάρτισης τους, αλλά και στην ανάγκη επίλυσης σοβαρών συγκρούσεων συμφερόντων, που απαιτούσαν πολιτικές τομές και διαμεσολαβήσεις.

2.5 Βασική δομή –Κριτήρια και μηχανισμοί για την προστασία του περιβάλλοντος.

A. Βασικές Έννοιες.

Στο πρώτο κεφάλαιο του Νόμου οριοθετείται ο σκοπός του και ορίζονται²¹ οι βασικές έννοιες που χρησιμοποιούνται στα πλαίσια αυτού. Σκοπός του Νόμου είναι η θέσπιση θεμελιωδών κανόνων και η καθιέρωση κριτηρίων και μηχανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος, ώστε να απολαμβάνουν οι πολίτες υψηλής ποιότητας περιβάλλον και αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης.

Ειδικότερα ο Νόμος επιδιώκει :

- Την προστασία του εδάφους και την ορθολογική διαχείριση του.
- Την προστασία των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, που θεωρούνται φυσικοί πόροι και οικοσυστήματα μεγάλης σημασίας.
- Την προστασία της ατμόσφαιρας
- Την προστασία των ακτών και των θαλασσών, των όχθων, των ποταμών και των λιμνών και του βυθού τους, όπως επίσης και των νησίδων.
- Το καθορισμό της επιθυμητής και της επιτρεπτής ποιότητας των φυσικών αποδεκτών, με κριτήρια, την επιστημονική γνώση και εμπειρία, την καλύτερη και οικονομικότερη τεχνολογία, -τις τοπικές συνθήκες και ιδιομορφίες του περιβάλλοντος και του πληθυσμού, καθώς και τις ανάγκες ανάπτυξης της κάθε περιοχής, -την υπάρχουσα διαμόρφωση συλλογικής χρήσης μιας περιοχής, - τα υφιστάμενα χωροταξικά και αναπτυξιακά σχέδια.
- Την ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση των πολιτών στα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, μέσω μιας συστηματικής πληροφόρησης και εκπαίδευσης.

B. Προστασία του περιβάλλοντος από έργα και δραστηριότητες.

Με απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, διακρίνονται τα δημόσια και ιδιωτικά έργα και δραστηριότητες σε τρεις κατηγορίες. Τα κριτήρια κατάταξής τους είναι :

- A) Το είδος και το μέγεθος του έργου
- B) Το είδος και η ποσότητα των ρύπων που εκπέμπονται, όπως και κάθε άλλη επίδραση στο περιβάλλον
- Γ) Η δυνατότητα πρόληψης παραγωγής ρύπων από την εφαρμοζόμενη παραγωγική διαδικασία.
- Δ) Ο κίνδυνος σοβαρού ατυχήματος και η ανάγκη επιβολής περιορισμών.

Πίνακας 1: Κριτήρια κατάταξης έργων

²¹ Βλ. ΕΕΤΑΑ, Οδηγός προς ΟΤΑ για θέματα προστασίας του περιβάλλοντος σελ. 123-126

Κατηγορίες έργων και δραστηριοτήτων	Για την έγκριση περιβαλλοντικών όρων απαιτούνται:
1 ^η Κατηγορία :Έργα και δραστηριότητες που είναι πιθανό, λόγω της φύσης, του μεγέθους και της έκτασης τους να προκαλέσουν σοβαρούς κινδύνους για το περιβάλλον. Επιβάλλονται γενικοί, αλλά και ειδικοί όροι και περιορισμοί για την προστασία του περιβάλλοντος.	Υποβολή μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων που εγκρίνεται από ΥΠΕΧΩΔΕ και συναρμόδιους. Για ορισμένα έργα η έγκριση μπορεί να ανατεθεί με Υπουργική Απόφαση στο Νομάρχη. Για νέα έργα χρειάζεται και προέγκριση χωροθέτησης. Δεν απαιτείται στις βιομηχανικές περιοχές σε κάποιες περιπτώσεις.
2 ^η Κατηγορία: Έργα και δραστηριότητες που προκαλούν σοβαρούς κινδύνους και οχλήσεις.	Υποβολή δικαιολογητικών που τεκμηριώνουν τα συμμόρφωση με διατάξεις προστασίας του περιβάλλοντος. Έγκριση με απόφαση Νομάρχη. Προέγκριση χωροθέτησης δυνατική.
3 ^η Κατηγορία: Έργα και δραστηριότητες που προκαλούν ιδιαίτερα μικρό κίνδυνο ή όχληση ή υποβάθμιση στο περιβάλλον.	Υποβολή δικαιολογητικών για τη συμμόρφωση με τις διατάξεις προστασίας. Έλεγχος περιβαλλοντικών όρων με απόφαση Δημάρχου ή Προέδρου Κοινότητας. Δυνατότητα αυτών να παραπέμψουν το θέμα στο Νομάρχη.

Πηγή: Οδηγός προς ΟΤΑ για θέματα προστασίας του περιβάλλοντος

Η παραπάνω κατάταξη μπορεί να διαφοροποιείται κατά περιοχή ή ανάλογα με τον φυσικό αποδέκτη. Είναι δυνατόν η έγκριση περιβαλλοντικών όρων να δοθεί για ορισμένο χρονικό διάστημα και να υπάρξει έπειτα αναθεώρηση της.

Γ. Προστασία του περιβάλλοντος από την ρύπανση

Το κεφάλαιο αυτό του Ν. 1650/86 περιλαμβάνει τους εξής τομείς :

1. Ποιότητα ατμόσφαιρας και δίκτυο παρακολούθησης. Καθορισμός από ΥΠΕΧΩΔΕ κατευθυντήριων και οριακών τιμών παραμέτρων ποιότητας της ατμόσφαιρας, μεθόδων δειγματοληψίας κ.α, με διαφοροποίηση των μέτρων κατά περιοχές, ανάλογα με την ευαισθησία των οικοσυστημάτων ή την ύπαρξη πολιτιστικών στοιχείων. Προβλέπεται η εγκατάσταση εθνικού δικτύου σταθμών παρακολούθησης σε αντιπροσωπευτικές θέσεις²².

²² Με κοινές υπουργικές αποφάσεις του ΥΠΕΧΩΔΕ και άλλων αρμόδιων υπουργείων επιβάλλονται κατά έργο και δραστηριότητα, ανάλογα μέτρα. Οι τέσσερις κύριες δραστηριότητες είναι : βιομηχανία, οχήματα, διανομή καυσίμων και εκρηκτικών υλών, κεντρικές θερμάνσεις.

2. **Ποιότητα νερών και δίκτυο παρακολούθησης.** Καθορισμός τιμών των φυσικών, χημικών, μικροβιολογικών, ραδιολογικών ή άλλων χαρακτηριστικών παραμέτρων ποιότητας και στοιχείων υδατικού οικοσυστήματος, μεθόδων και συχνότητας δειγματοληψιών, χρονοδιαγράμματος επίτευξης στόχων κ.λ.π. Εγκατάσταση σταθμών σε εθνικό δίκτυο για την μέτρηση των παραμέτρων ποιότητας των υδάτων. Μέτρα για την προστασία των υδάτων, επιβάλλονται σε έργα και δραστηριότητες (νέα και υφιστάμενα) για την αποφυγή της ρύπανσης ή υποβάθμισης τους.

3. **Προστασία του εδάφους.** Μέτρα και τρόποι προστασίας από τη διάβρωση την έλλειψη αερισμού, τη χημική εξάντληση, την ακατάλληλη ή υπερλίπανση την προσθήκη τοξικών ουσιών από χρήση λιπασμάτων ή φυτοφαρμάκων κ.λ.π. για τη διατήρηση και αύξηση της παραγωγικότητας του.

Με απόφαση του Νομάρχη και γνώμη των ΟΤΑ²³, καθορίζονται οι χώροι διάθεσης των στέρεων αποβλήτων. Υλικά από μεταλλευτικές ή λατομικές δραστηριότητες, διατίθενται στους ίδιους μεταλλευτικούς ή λατομικούς χώρους.

4. **Στέρεα Απόβλητα.** Η διαχείριση τους γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε :

α) Να μη δημιουργούνται κίνδυνοι για την υγεία και το περιβάλλον, όπως επίσης και ενοχλήσεις από θόρυβο ή δυσοσμίες. β) Να μην προκαλείται υποβάθμιση και ιδιαίτερα σε χώρους με οικολογικό, πολιτιστικό και αισθητικό ενδιαφέρον. γ) Να εξοικονομούνται πρώτες ύλες και αν είναι δυνατή η επαναχρησιμοποίηση τους.

Φορείς διαχείρισης στέρεων αποβλήτων είναι οι ΟΤΑ. Σε περιπτώσεις στέρεων αποβλήτων που λόγω της σύνθεσης, του είδους, της ποιότητας ή της ποσότητας, δεν είναι δυνατόν να διατεθούν μαζί με τα οικιακά, φορείς διαχείρισης είναι τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, από τις δραστηριότητες των οποίων προέρχονται τα απόβλητα, ή τρίτα πρόσωπα, στα οποία ανατίθεται η εκτέλεση των εργασιών, μετά από άδεια του οικείου Νομάρχη.

Παλαιά μέσα μεταφοράς ή μηχανήματα, ή τμήματα τους που έχουν εγκαταλειφθεί, θεωρούνται στέρεα απόβλητα και περιέχονται στην κυριότητα των ΟΤΑ.

5. **Συσκευασία προϊόντων.** Επιβάλλονται περιορισμοί, ή απαγορεύσεις στην χρήση τύπων συσκευασίας προϊόντων, εφ' όσον η διάθεση τους ως απόβλητων είναι ιδιαίτερα δύσκολη ή δαπανηρή, ή δεν είναι ανακυκλώσιμα. Είναι δυνατόν να επιβληθεί ειδικό τέλος σε επιχειρήσεις που παράγουν ή εισάγουν προϊόντα που προκαλούν ιδιαίτερα προβλήματα διαχείρισης των στερεών αποβλήτων τους. Το τέλος καλύπτει έξοδα των ΟΤΑ για την κατασκευή και λειτουργία έργων ή προγραμμάτων προστασίας του περιβάλλοντος.

6. **Προστασία από το θόρυβο.** Καθορίζονται οριακές τιμές στάθμης θορύβου στους χώρους κατοικίας, με κριτήριο τον περιορισμό της όχλησης και την προστασία της υγείας. Επιπλέον, καθορίζονται περιορισμοί στην παραγωγή, εισαγωγή εμπορία και χρήση οχημάτων, μηχανημάτων και οργάνων που προκαλούν ενοχλήση ή έχουν προορισμό την παραγωγή ήχου και ορίζονται οριακές τιμές στάθμης και δονήσεων, ή τρόποι μέτρησης τους κ.λ.π.

²³ Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι όπου αναφέρεται ο όρος ΟΤΑ στο Ν. 1650/86 εννοούνται οι πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ, καθώς δεν είχαν συσταθεί ακόμη Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις.

7 Επικίνδυνες ουσίες και παρασκευάσματα. Με Υπουργικά Απόφαση καθορίζονται α) οι επικίνδυνες ουσίες και τα παρασκευάσματα και β) οι επικίνδυνες διεργασίες και η ελάχιστη ποσότητα, όπως επίσης και άλλες παράμετροι της χρήσης, μεταφοράς, αποθήκευσης, εισαγωγής, παραγωγής, και εμπορίας αυτών, που μπορεί να προκαλέσουν υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

8 Παρακολούθηση φυσικών αποδεκτών. Λειτουργία και συντήρηση εγκαταστάσεων επεξεργασίας απόβλητων. Το ΥΠΕΧΩΔΕ συντονίζει τη λειτουργία του δικτύου εργαστηρίων, με σκοπό την ανάλυση δειγμάτων και φυσικών αποδεκτών και αποβλήτων.

Στο δίκτυο περιλαμβάνονται : Το Γενικό Χημείο τους Κράτους, εργαστήρια του Υπουργείου Υγείας, της Υγειονομικής Σχολής και λοιπά εργαστήρια άλλων Υπουργείων και δημοσίων φορέων. Έργα και δραστηριότητες της 1^η Κατηγορίας(βλ παραπάνω) τα οποία διαθέτουν κάθε είδους απόβλητα, υποχρεούται να απασχολούν κατάλληλο και επαρκές τεχνικό προσωπικό.

9. Μέτρα προστασίας από την ραδιενέργεια. Καθορίζονται ειδικοί όροι που πρέπει να τηρούνται κατά την χρήση ραδιενεργών ουσιών ή απορριμμάτων και συσκευών που εκπέμπουν ραδιενεργό ακτινοβολία. Σε κτίρια και εγκαταστάσεις από τις οποίες είναι δυνατή η εκπομπή ραδιενεργών ρύπων στο περιβάλλον, επιβάλλεται συνεχής παρακολούθηση και μέτρηση της ακτινοβολίας, με προδιαγραφές που καθορίζονται από τα Υπουργεία Υγείας και ΠΕΧΩΔΕ, ύστερα από εισήγηση του Εθνικού Κέντρου Έρευνας Φυσικών Επιστημών ο « Δημόκριτος»

Δ. Προστασία και διατήρηση της φύσης και του τοπίου

Στο πλαίσιο του κεφαλαίου αυτού γίνεται χαρακτηρισμός ορισμένων περιοχών σε « περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης», «περιοχές προστασίας της φύσης», «εθνικά πάρκα» « προστατευμένους φυσικούς σχηματισμούς και προστατευόμενα τοπία και στοιχεία του τοπίου» καθώς επίσης και σε «περιοχές οικοανάπτυξης(αργοτουρισμός)» προκειμένου να εφαρμοστεί μια πολιτική ευρύτερης προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ο χαρακτηρισμός αυτός γίνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Γεωργίας και ΠΕΧΩΔΕ.

Ε. Ζώνες Ειδικών Περιβαλλοντικών Ενισχύσεων και Ζώνες Παραγωγικών

Δραστηριοτήτων

Με Προεδρικό Διάταγμα, κατόπιν προτάσεων των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και ΠΕΧΩΔΕ, μπορούν να χαρακτηρίζονται ως Ζώνες Ειδικών Περιβαλλοντικών Ενισχύσεων (ΖΕΠΕ) περιοχές με φυσικούς αποδέκτες που παρουσιάζουν σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα. Προκειμένου να χαρακτηριστεί μια περιοχή ΖΕΠΕ, καλούνται οι αρμόδιοι ΟΤΑ Α' βαθμού ή η Νομαρχία, να εκπονήσουν ειδική μελέτη, που να τεκμηριώνει την κρισιμότητα του προβλήματος, με μετρήσεις και στοιχεία συγκρίσιμα με εκείνα του εθνικού δικτύου παρακολούθησης της ατμόσφαιρας ή των υδάτων, προτείνοντας περιορισμούς και μέτρα αναβάθμισης του περιβάλλοντος της περιοχής μελέτης. Για τις περιοχές που ανήκουν σε Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου(ΖΟΕ) ο χαρακτηρισμός και η

οριοθέτηση ζωνών ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων γίνεται με την πράξη καθορισμού της ΖΟΕ και με την διαδικασία του άρθρου του Ν. 1337/83

ΣΤ. Υπηρεσίες Περιβάλλοντος

Με Προεδρικό Διάταγμα, κατόπιν προτάσεων των Υπουργών Προεδρίας Οικονομικών και ΠΕΧΩΔΕ, ιδρύεται νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με την επωνυμία « Ενιαίος Φορέας Περιβάλλοντος» (ΕΦΟΠ) ο οποίος θα ασκεί αρμοδιότητες συντονισμού και ελέγχου σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος.

Ζ. Κυρώσεις και Αστική Ευθύνη

Εκτός από τα παραπάνω, ο νόμος αυτός παρέχει και άλλα περιθώρια δράσης και παρέμβασης στους ΟΤΑ

- Οι ΟΤΑ δύναται να εγκαθιδρύουν σταθμούς για την παρακολούθηση της ποιότητας της ατμόσφαιρας με την υποχρέωση να ενημερώνουν το ΥΠΕΧΩΔΕ για τα αποτελέσματα των μετρήσεων τους.

- Παρέχεται στους ΟΤΑ η δυνατότητα παράστασης πολιτικής αγωγής για ποινικά αδικήματα που τελέστηκαν στην περιφέρειά τους, έστω και αν δεν έχουν υποστεί περιουσιακή ζημιά, με αίτημα την αποκατάσταση του περιβάλλοντος, όπως επίσης και η δυνατότητα άσκησης αίτησης ακύρωσης κατά εκτελεστών πράξεων της Διοίκησης.

- Η αρμοδιότητα που κατείχε, έως τη θέσπιση του νόμου, η αστυνομική αρχή για τα βιοτεχνικά καταστήματα, μεταβιβάζεται στους ΟΤΑ ως προς το περιβαλλοντικό τους μέρος(έγκριση περιβαλλοντικών όρων εγκατάστασης, εποπτεία τήρησης τους κ.λ.π.

- Σχετικά με τις Ζώνες Ανάπτυξης (Βιομηχανικών) Δραστηριοτήτων» του νόμου αυτού, ορίζονται ως φορείς διαχείρισης τους οι ΟΤΑ.

- Προβλέπεται η υποβολή δικαιολογητικών και η έγκριση περιβαλλοντικών όρων από τους ΟΤΑ Α' Βαθμού, ενώ προβλέπεται και η έκδοση σχετικής Υπουργικής Απόφασης σύμφωνα με τα άρθρα 3 και 4 του Νόμου αυτού

Ωστόσο η Κοινή Υπουργική Απόφαση 69269/5387/90 που εκδόθηκε σε εφαρμογή του άρθρου αυτού, δεν προσδιορίζει ποια έργα υπάγονται στη κατηγορία αυτή, γεγονός που δυσχεραίνει τους ΟΤΑ να ασκήσουν την αρμοδιότητα αυτή, όπως επίσης να επιβάλλουν πρόστιμα στα ρυπαίνοντα φυσικά ή νομικά πρόσωπα με την τήρηση των ανωτέρων περιβαλλοντικών όρων.

2.6 Συνταγματική Προστασία του Περιβάλλοντος μετά την Αναθεώρηση του 2001.

Α. Γενικές Έννοιες και αρχές στην αναθεώρηση του 2001.

Α. Το πρώτο εδάφιο της παρ. 1 συμπληρώθηκε με την πρόβλεψη ότι η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί «δικαίωμα του καθενός» κατατάσσοντας το στα « ατομικά δικαιώματα». Η

νέα διάταξη συντείνει ασφαλώς στην καλλιέργεια της έννοιας της *οικολογικής συνείδησης* στο χώρο του δικαίου. Ερώτημα παραμένει το εάν η διάταξη θα έχει και πρακτικό αντίκρισμα, δηλαδή κατά πόσο νομιμοποιούνται άτομα ή συλλογικοί φορείς να ζητούν δικαστική προστασία και το εάν θεμελιώνεται υποχρέωση της Διοίκησης προς ενέργεια μετά την υποβολή σχετικού αιτήματος²⁴.

Δεν αναμένεται πάντως, ότι η νομολογική πρακτική θα αναγνωρίσει δικαίωμα λαϊκής αγωγής στον τομέα αυτό, με την νομιμοποίηση της προσφυγής κάθε ατόμου ή νομικού προσώπου, χωρίς να υπάρχει οποιοσδήποτε δεσμός με τη διοικητική πράξη και χωρίς να υφίσταται οποιαδήποτε δυσμενή συνέπεια από αυτή. Δεν φαίνεται, επίσης, να θεμελιώνεται από την αναθεώρηση του Συντάγματος ευθεία υποχρέωση της Διοίκησης προς συγκεκριμένη ενέργεια.

Β. Αρχή της αειφορίας. Αυτή αναφέρεται στην σχέση μεταξύ των δραστηριοτήτων του ανθρώπου και της φύσης, όπως επίσης και στην ανάγκη συνύπαρξης και αρμονικής εξέλιξης των ανθρωπογενών και των φυσικών οικοσυστημάτων, ώστε τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη να μην συνεπάγονται την κατασπατάληση των φυσικών πόρων και την ανάλωση των δυνατοτήτων να διατηρηθεί και να συνεχιστεί η ανάπτυξη αυτή και στις επόμενες γενεές.

Η αναγωγή της έννοιας της αειφορίας σε συνταγματική αρχή, έχει σημαντικές συνέπειες, διότι διεισδύει στην άσκηση δικαιωμάτων και την τήρηση άλλων αρχών με συνταγματική ισχύ, που αναφέρονται στην ελευθερία οικονομικής δραστηριότητας, στο δικαίωμα ιδιοκτησίας, στην εξασφάλιση συνθηκών απασχόλησης και την ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης, στη διασφάλιση της οικονομικής ανάπτυξης και στην αξιοποίηση του εθνικού πλούτου, αντίστοιχα. Οι διατάξεις αυτές του Συντάγματος επιβάλλεται να ερμηνεύονται κατά τρόπο εναρμονισμένο προς την αρχή της αειφορίας.

²⁴ Η νέα συνταγματική διάταξη φαίνεται να δικαιώνει την νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, που διευρύνει σημαντικά την έννοια του έννομου συμφέροντος για την αίτηση άσκηση ακύρωσης κατά διοικητικών πράξεων, στις οποίες αποδίδεται παράβαση της νομοθεσίας για την προστασία του περιβάλλοντος.

Κεφάλαιο 3

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

3.1 Φορείς προστασίας του περιβάλλοντος

3.1.1 Η προστασία του περιβάλλοντος από την κεντρική και αποκεντρωμένη διοίκηση.

Οι περισσότερες αρμοδιότητες για την προστασία του περιβάλλοντος ανήκουν στην κρατική ή αποσυγκεντρωμένη (Περιφέρειες) Διοίκηση.²⁵ Στις βαθμίδες αυτές συγκεντρώνονται τόσο οι **επιτελικές αρμοδιότητες** (σχεδιασμός και επεξεργασία κανονιστικών και κατευθυντήρων ρυθμίσεων και μέτρων και δράσεων πολιτικής), όσο και πολλές από τις **εκτελεστικές αρμοδιότητες**, οι οποίες σε άλλα κράτη και νομικά συστήματα έχουν αποδοθεί στην Τοπική Αυτοδιοίκηση ή σε εξειδικευμένα και αυτοτελή πρόσωπα.

Α. Στο επίπεδο κεντρικής διοίκησης το ΥΠΕΧΩΔΕ αποτελεί οργανωτικό και διοικητικό κορμό της προστασίας του περιβάλλοντος και υπέρ αυτού έχει καθιερωθεί τεκμήριο γενικής αρμοδιότητας (άρθρο 31 παρ. 1 του Ν.1650/86). Το ΥΠΕΧΩΔΕ στην παρούσα του μορφή παρουσιάζει έντονο τεχνικό χαρακτήρα. Το αντικείμενο του δεν αφορά, αμιγώς τη διαχείριση του περιβάλλοντος αλλά συγκεντρώνει αρμοδιότητες σχετικές με την χωροταξία την πολεοδομία και τα δημόσια έργα. Η πλέον βαρύνουσα και πιο ανεπτυγμένη είναι η πλευρά δημόσια έργα, όπως εκφράζεται από την ύπαρξη αυτοτελούς Γενικής Γραμματέας Δημοσίων Έργων, υπό την εποπτεία, συνήθως, ενός υφυπουργού. Μια τέτοια ομαδοποίηση, δημιουργεί ερωτήματα για τη χρησιμότητα της αφού οι περιβαλλοντικές προτεραιότητες δεν φαίνεται να διαπερνούν την πολιτική των δημοσίων έργων.

Η Γενική Γραμματέα Περιβάλλοντος περιλαμβάνει τρεις Γενικές Διευθύνσεις (Π.Δ 51/88 και 340/1990)

- Περιβάλλοντος
- Πολεοδομίας
- Διοίκησης

Συναρμόδια σε επιμέρους και κατά αντικείμενο τομείς είναι τα **Υπουργεία Ανάπτυξης** (θέματα βιομηχανικής χωροθεσίας, διαχείρισης υδάτινων πόρων, εποπτείας και ελέγχου των μεταλλευτικών και λατομικών δραστηριοτήτων), **Γεωργίας** (προστασία και διαχείριση δασών ανάπτυξη δραστηριοτήτων στο πρωτογενή τομέα γεωργίας, αλιείας, κτηνοτροφίας) **Υγείας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων** (μελέτη και κατάρτιση και παρακολούθηση εφαρμογής των υγειονομικών όρων και κανονισμών) και **Εμπορικής Ναυτιλίας** (υπεύθυνο για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος από την ρύπανση)

²⁵ Βλ. Αθανασόπουλος Κων. Γ.Ε. Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση Τόμος Α', Ε Έκδοση Αθήνα σελ 60-70

Ιδιαίτερη ενότητα καθιερώνεται για το Υπουργείο Πολιτισμού στο οποίο ανήκει ο κύριος όγκος των αρμοδιοτήτων προστασίας, συντήρησης και ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας, των προϊστορικών, κλασικών και βυζαντινών μνημείων, όσο και αυτών των νεωτέρων χρόνων. Η αρμοδιότητα της προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της χώρας (παραδοσιακοί οικισμοί και διατηρητέα κτίρια ή χρήσεις των κτιρίων αυτών) παραμένει στο ΥΠΕΧΩΔΕ²⁶.

Β. Στο επίπεδο της αποκεντρωμένης κρατικής διοίκησης, δηλαδή των 13 Περιφερειών έχουν αποδοθεί, τελευταία, σημαντικές αρμοδιότητες στην προστασία του οικιστικού κυρίως- περιβάλλοντος.

Με το Ν. 2508/97 «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και των οικισμών της χώρας κ.λ.π» αναγνωρίστηκαν υπέρ των Περιφερειών (πλην Αττικής) αρμοδιότητες που αφορούν :

Α. Έγκριση, τροποποίηση και αναθεώρηση Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων (ΓΠΣ) και Σχεδίων Χωρικής και Οικιστικής Ανάπτυξης Ανοικτών Πόλεων(ΣΧΟΟΑΠ). Τα σχέδια αυτά αποτελούν την πρώτη φάση, πολεοδομικού σχεδιασμού, για αστικούς οικισμούς άνω των 2000 κατοίκων και για ομάδες αγροτικών οικισμών κάτω των 2000 κατοίκων αντίστοιχα.

Β. Την οριοθέτηση και πολεοδόμηση παραλιακών οικισμών ή αυτών που βρίσκονται σε περιοχές φυσικού κάλλους, ή εφάπτονται σε δάση ή δασικές εκτάσεις, καθώς και οικισμών που βρίσκονται σε περιοχές προστατευόμενες με τα άρθρα 18 και 19 Ν.1650/86(περιοχές και στοιχεία της φύσης και του τοπίου)

Γ. Την οριοθέτηση, πολεοδόμηση και επέκταση οικισμών, μέχρι 2000 κατοίκων, με εξαίρεση τους παραδοσιακούς και αξιόλογους οικισμούς για τους οποίους η αρμοδιότητα παραμένει στο ΥΠΕΧΩΔΕ.

Με τον Ν. 2647/1998, μεταβιβάστηκαν στις Περιφέρειες, πλην Αττικής οι εξής σημαντικές αρμοδιότητες για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος :

Α. Προέγκριση χωροθέτησης όλων των έργων Α 2^{ης} κατηγορίας της ΚΥΑ 69269/5387/1990, εκτός των έργων εθνικού και διαπεριφερειακού χαρακτήρα και αυτών που εμπίπτουν στα όρια προστατευόμενων περιβαλλοντικά περιοχών , βάση εθνικής ή κοινοτικής νομοθεσίας.

Β. Την έγκριση Περιβαλλοντικών Ορών για πολλά έργα και δραστηριότητες της ανωτέρω ΚΥΑ, αντίστοιχα με την αρμοδιότητα χωροθέτησης από την Περιφέρεια.

Γ. Έγκριση χωροθέτησης και οικιστικής καταλληλότητας εκτάσεων οικοδομικών συνεταιρισμών.

Δ. Έγκριση τοπικού ρυμοτομικού σχεδίου για την εκτέλεση επειγόντων στεγαστικών προγραμμάτων ή τον καθορισμό χωρών ανέγερσης δημόσιων ή ιδιωτικών κτιρίων.

Ε. Εντοπισμός χωρών διάθεσης στερεών αποβλήτων και προέγκριση χωροθέτησης αυτών, δυναμικότητας μέχρι 100.000 ισοδύναμου πληθυσμού.

²⁶ Σημείο τριβής στις σχέσεις των δύο Υπουργείων, φαίνεται να αποτελεί η έννοια του μνημείου, που εμπίπτει στο πεδίο λειτουργικής και νομικής ευθύνης του Υπουργείου Πολιτισμού και η διάκριση του από λοιπά προστατευόμενα αγαθά πολιτιστικής κληρονομιάς που διαχειρίζεται το ΥΠΕΧΩΔΕ.

Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε ότι τις αρμοδιότητες αυτές ασκούν στις Περιφέρειες μεταξύ άλλων,

- Η Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωροταξίας, η οποία είναι αρμόδια για τον Προγραμματισμό και την εφαρμογή της Περιβαλλοντικής, Χωροταξικής, και Πολεοδομικής Πολιτικής, στο πλαίσιο των αρχών και των εθνικών κατευθύνσεων για τη βιώσιμα ανάπτυξη. Η Διεύθυνση αυτή, αποτελείται από το Τμήμα Περιβαλλοντικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού και το Τμήμα Πολεοδομικού Σχεδιασμού και Εφαρμογών.

- Επίσης, σαφή περιβαλλοντικό προσανατολισμό, έχουν η Διεύθυνση Δασών, η Διεύθυνση Επιθεώρησης Δασών, και η Διεύθυνση Γεωργικής Ανάπτυξης.

3.1.2 Περιβαλλοντικές υπηρεσίες των ΟΤΑ Α' και Β' Βαθμού.

Συμφωνά με τους Οργανισμούς των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων²⁷ συστάθηκε σε αυτές, και συγκεκριμένα στην Υπηρεσία κοινωνικής ανάπτυξης πολιτισμού και ποιότητας ζωής, Διεύθυνση πολεοδομίας και περιβάλλοντος, η οποία αποτελείται από τα έξης τμήματα :

- 1 Τμήμα πολεοδομικών σχεδίων και κανόνων
- 2 Τμήμα χορήγησης αδειών
- 3 Τμήμα ελέγχου κατασκευών
- 4 Τμήμα προστασίας του περιβάλλοντος

Όσον αφορά τους Α'βάθμιους ΟΤΑ, αυτοί έχουν τη δυνατότητα να οργανώσουν υπηρεσία η οποία θα ασκεί αρμοδιότητες σε σχέση με τη προστασία του περιβάλλοντος. Κάποια σχετικά, τμήματα, που έχουν συσταθεί σε δήμους ή σε δημοτικές επιχειρήσεις, ενδεικτικά είναι – Τμήμα Ελέγχου επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων – Τμήμα υδρολογικών μελετών και έργων – Τμήμα ελέγχου και επεξεργασίας πόσιμου νερού – Τμήμα Σχεδιασμού και Παρακολούθησης Περιβαλλοντικών Παρεμβάσεων κ.α. Ο τρόπος άσκησης των περιβαλλοντικών αρμοδιοτήτων των Δήμων και Κοινοτήτων θα αναφερθεί παρακάτω.

3.1.3 Αυτοδιοικούμενα δημόσια νομικά πρόσωπα

Στο τομέα του περιβάλλοντος, δραστηριοποιούνται και ορισμένα αυτοτελή νομικά πρόσωπα, που τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους και λειτουργούν είτε ως ΝΠΔΔ, είτε ως ΝΠΙΔ και αποτελούν έκφραση της « καθ' ύλην » αυτοδιοίκησης. Σημαντικότερα είναι τα έξης :

Α. Οργανισμοί Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Αθήνας Θεσσαλονίκης (ν. 1515 και 1561/85 αντίστοιχα). Αυτά τα ΝΠΔΔ είναι υπό την εποπτεία του

²⁷ Βλ. Αθανασόπουλος Κων. Γ.Ε, «Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση» Τόμος Β', Ε' Έκδοση, Αθήνα 2000, σελ 93.

ΥΠΕΧΩΔΕ . Έργο τους είναι η παρακολούθηση της εφαρμογής των ρυθμιστικών σχεδίων, η εκπόνηση και μέριμνα για έγκριση Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων, η παρακολούθηση της ποιότητας του περιβάλλοντος η εκπόνηση προδιαγραφών περιβαλλοντικών μελετών, η μέριμνα για τη μελέτη και εφαρμογή μέρων προστασίας του περιβάλλοντος, όπως επίσης και ο έλεγχος έργων και δραστηριοτήτων με επιπτώσεις στο περιβάλλον. Ο νέος Οικιστικός Νόμος 2508/97, προέβλεψε τη δυνατότητα ίδρυσης και άλλων οργανισμών στις περιοχές όπου θα εγκριθούν ρυθμιστικά σχέδια

Β. Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΚΑΠΕ). Π.Δ 375/87 Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου υπό την εποπτεία του Υπουργού Ανάπτυξης. Σκοπός του είναι η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, των μεθόδων εξοικονόμησης και ορθολογικής χρήσης της ενέργειας, η υποστήριξη δραστηριοτήτων στους τομείς αυτούς.

Γ Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικών Ερευνών (ΕΘΙΑΓΕ). ΝΠΙΔ, υπό την εποπτεία του Υπουργού Γεωργίας. Τα επιμέρους Ινστιτούτα του ΕΘΙΑΓΕ(Αλιευτικής Έρευνας, Αμπέλου, Εδαφολογίας, Δασικών Ερευνών, μεσογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων κ.α) έχουν ως έργο τη μελέτη και έρευνα σε θέματα προστασίας και διαχείρισης φυσικών πόρων, σχετικών με την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα παραγωγής. Μερικοί τομείς δραστηριότητας αφορούν τα δασικά οικοσυστήματα τα επιφανειακά και υπόγεια ύδατα, την προστασία και συντήρηση των καλλιεργήσιμων εδαφών, τη διαχείριση των παράκτιων ζωνών και τη διαχείριση των υδατικών πόρων.

Δ Εθνικό Κέντρο Θαλάσσιων (ΕΚΘΕ). ΝΠΙΔ, υπό την εποπτεία του Υπουργού Ανάπτυξης. Σκοπός του είναι η αλιευτική και ιχθυολογική μελέτη των εσωτερικών υδάτων , η ανάπτυξη σύγχρονων μεθόδων υδατοκαλλιέργειας, η προστασία των ενδημικών ειδών και η ανάπτυξη ορθολογικών μεθόδων αξιοποίησης των αλιευτικών πόρων.

Ε Μπενάκειο Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο. Ιδρύθηκε το 1929 με δωρεές ιδιωτών και ανήκει στο Κράτος. Σκοπός του είναι ο έλεγχος τω γεωργικών φαρμάκων και η μελέτη ρύπανσης του εδάφους από αυτά, όπως επίσης και η ολοκληρωμένη καταπολέμηση ασθενειών σε φυτά και γεωργικές καλλιέργειες.

3.1.4 Μη κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) προστασίας του περιβάλλοντος.

Μέχρι το τέλος του 1997, είχαν καταγραφεί 196 ΜΚΟ θεσμοθετημένες σε σωματεία Ιδιωτικού Δικαίου ή με μορφή αστικών εταιρειών κερδοσκοπικού χαρακτήρα, έχουν τομείς δράσης την προστασία κυρίως του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς και λιγότερου του οικιστικού περιβάλλοντος.

Κύρια μέσα δράσης τους, αποτελούν α) Η διοργάνωση ανοικτών εκδηλώσεων, έκδοση και διακίνηση εντύπων και η χρήση των ΜΜΕ για ενημέρωση και πληροφόρηση β) Διοργάνωση σεμιναρίων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, αυτοτελώς ή σε συνεργασία με ιδρύματα των τριών βαθμίδων της εκπαίδευσης. γ) Εκπόνηση μελετών για θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και

υλοποίηση σχετικών κοινοτικών προγραμμάτων δ) Προσφυγές για ανατροπή ή αποτροπή βλαπτικών και επικίνδυνων για το περιβάλλον νομικών ή υλικών ενεργειών.

Στην κατεύθυνση αυτή έχουν συντελέσει, οι ΜΚΟ, στην ανάδειξη βασικών νομολογιακών αρχών προστασίας, όσο και στη διεύρυνση της έννοιας του έννομου συμφέροντος, ώστε στην ουσία να εξομοιώνεται η άσκηση των ένδικων πράξεων βλαπτικών για το περιβάλλον.

Με την αναγνώριση του ρόλου των ΜΚΟ στην προστασία του περιβάλλοντος από το ισχύον δίκαιο, παρέχεται η δυνατότητα οικονομικής ενίσχυσης ιδρυμάτων και λοιπών ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, για την εκτέλεση έργων ή προγραμμάτων που συμβάλλουν στην περιβαλλοντική, οικολογική, πολιτιστική, χωροταξική και πολεοδομική ανάπτυξη της χώρας.

3.2 Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην προστασία του Περιβάλλοντος.

Η έντονη γεωγραφικά διασπορά που εμφανίζουν τα περιβαλλοντικά προβλήματα καθιστά τον ρόλο της ΤΑ δύναμι σημαντικό. Η διασπορά δεν δικαιολογεί, βέβαια, αφ' εαυτής την ανάθεση ευρέων αποφασιστικών αρμοδιοτήτων στην ΤΑ, λόγω της στενής αλληλεξάρτησης των παραγόντων που συμβάλλουν στην δημιουργία τους. Είναι δυνατό, δηλαδή να απαιτείται ευρύτερη γεωγραφική ενότητα για το χειρισμό τους. Η ΤΑ έχει, ωστόσο, κατά τεκμήριο, μεγαλύτερη δυνατότητα ελέγχου και παρακολούθησης, ακριβώς λόγω της εγγύτητας προς ορισμένες κατηγορίες προβλημάτων.

Η πρωτοβάθμια ΤΑ (Δήμοι και Κοινότητες) και η αντίστοιχη δευτεροβάθμια (Νομαρχιακή) δεν διέθεταν σημαντικές αρμοδιότητες²⁸ στον τομέα προστασίας του περιβάλλοντος. Σε αυτό συντέλεσε η μακρά συγκεντρωτική παράδοση του Ελληνικού Κράτους στα θέματα αυτά, όπως και η δυσπιστία με την οποία αντιμετώπισε η νομολογία την οποία μεταφορά αρμοδιοτήτων στους δύο βαθμούς ΤΑ.

Επισημαίνεται ότι, η πρωτοβάθμια ΤΑ, διέθετε από το 1975 και έπειτα κυρίως συμβουλευτικές αρμοδιότητες στον τομέα του πολεοδομικού σχεδιασμού και στην προστασία του περιβάλλοντος. Αποφασιστικές αρμοδιότητες εκτελεστικού και διεκπεραιωτικού χαρακτήρα²⁹, μπορούσαν να αποδοθούν σε πρωτοβάθμιους ΟΤΑ, εφ' όσον διέθεταν οργανωμένη πολεοδομική υπηρεσία για την άσκηση τους. (άρθρο 61 παρ. 3 Ν.947/79)

Με το Νόμο 1650/86 αναγνωρίστηκε, κατά κάποιον τρόπο, ο ρόλος της ΤΑ και προβλέφθηκε η δυνατότητα μεταφοράς σε αυτήν αρμοδιοτήτων για το περιβάλλον, αν και η εφαρμογή αυτή της νομοθεσίας για το περιβάλλον ανατέθηκε ρητά στις κρατικές (κεντρικές και αποκεντρωμένες) υπηρεσίες. Η ΤΑ αποκτά αρμοδιότητα για έκδοση αδειών για δραστηριότητες με ιδιαίτερα περιορισμένες επιπτώσεις μετά από έλεγχο τήρησης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Δεν

²⁸ Βλ. Σκούρτος, Μ.Σ και Σοφούλης Κ.Μ « Η περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα Ανάλυση του περιβαλλοντικού προβλήματος από τη σκοπιά των κοινωνικών επιστημών Καλλιόπη Σπανού Κεφ. Δημόσια Διοίκηση και Περιβάλλον» Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 1995, σελ 145-156

²⁹ Οι λεγόμενες «πολεοδομικές εφαρμογές» νομικές, υλικές και διαπιστωτικές πράξεις απαιτούμενες για την εφαρμογή πολεοδομικών σχεδίων, τον έλεγχο των οικοδομικών αδειών και κατασκευών, όπως επίσης και την επιβολή διοικητικών ποινών και προστίμων.

έχει όμως, συμμετοχή στην αδειοδότηση έργων με ευρύτερες συνέπειες στο περιβάλλον. Εκπροσωπείται στα Δ.Σ των Οργανισμών Ρυθμιστικού Αθήνας και Θεσσαλονίκης, ενώ υπάρχει δυνατότητα εκπροσώπησης της ΤΑ στα Κλιμάκια Ελέγχου ποιότητας περιβάλλοντος και στον Ενιαίο Φορέα Περιβάλλοντος αν και όταν δημιουργηθεί. Η ΤΑ μπορεί – Ν1650/86 να παραστεί ως πολιτική αγωγή σε ποινικά δικαστήρια στα θέματα αυτά.

Με τους νόμους 1327/83 και 1650/86 προβλέφθηκε η δυνατότητα ίδρυσης σε νομαρχιακό επίπεδο Κλιμακίων Ελέγχου Ποιότητας Περιβάλλοντος χωρίς σαφή οργανωτική ένταξη στην εσωτερική δομή της Νομαρχίας. Μόλις το 1990 (με Υ.Α 84498 2579/133-12-90) δημιουργήθηκαν τα Γραφεία Περιβάλλοντος των Νομαρχιών, των οποίων οι αρμοδιότητες αφορούν τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, την εφαρμογή προγραμμάτων για την προστασία του περιβάλλοντος και την παρακολούθηση και έλεγχο των ρυπαίνουσων δραστηριοτήτων.

3.3 Αρμοδιότητες των ΟΤΑ Α' Βαθμού που σχετίζονται με το περιβάλλον.

Τα τελευταία χρόνια, με το νέο Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα (Π.Δ 410/1995) όπως επίσης και με ένα πλήθος νέων νομοθετημάτων, μεταβιβάστηκαν στους ΟΤΑ Α' Βαθμού πολλές νέες αρμοδιότητες, καθώς και η δυνατότητα για την ανάληψη περισσότερων αρμοδιοτήτων εάν οι ΟΤΑ αποφασίσουν ότι έχουν τις δυνατότητες να τις ασκήσουν. Επιπλέον, με την αναθεώρηση του Συντάγματος, που έλαβε χώρα το 2001, διατυπώθηκε ρητά η δυνατότητα ανάθεσης αρμοδιοτήτων που συνιστούν αποστολή του Κράτους στους ΟΤΑ και των δύο βαθμών.

Οι αρμοδιότητες³⁰ αυτές διακρίνονται σε αποκλειστικές, που τις ασκούν μόνο οι ΟΤΑ, σε συντρέχουσες, οι οποίες ασκούνται από κοινού με άλλους αρμόδιους φορείς εκτός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και σε γνωμοδοτικές δηλαδή αρμοδιότητες που ασκούνται από άλλα κρατικά όργανα, για την τελική λήψη και εφαρμογή τους όμως πρέπει να ζητηθεί η γνώμη των ΟΤΑ. Τόσο οι αποκλειστικές, όσο και οι συντρέχουσες αρμοδιότητες, διακρίνονται περαιτέρω σε άμεσης και έμμεσης προστασίας.

1 Στις αποκλειστικές αρμοδιότητες μπορούν να αναφερθούν :

Α. Αρμοδιότητες άμεσης προστασίας

•Η κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία συστημάτων ύδρευσης, συστημάτων υπονόμων και αποχέτευσης.

•Η καθαριότητα, συλλογή, μεταφορά, αποκομιδή, τελική διάθεση και επεξεργασία των απορριμμάτων.

•Η κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία δημοτικών αλσών και κήπων, όπως επίσης και των υπαίθριων κοινόχρηστων χώρων αναψυχής.

³⁰ ΚΕΔΚΕ Ο Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας, Με τις συμπληρώσεις των διατάξεων μέχρι την εφαρμογή του Ν.2753/1999. ΕΕΤΑΑ Αθήνα και ΕΕΤΑΑ « Οδηγός προς τους ΟΤΑ για θέματα προστασίας του περιβάλλοντος» Αθήνα 1989 σελ 12-15.

Β. Έμμεσης προστασίας

- Η κατασκευή και συντήρηση δρόμων

- Η προστασία και συντήρηση των τόπων των λαϊκών αγορών και εμποροπανηγύρεων

- Η μέριμνα για την εξασφάλιση και την προστασία των βιότοπων.

2. Στις συντρέχουσες αρμοδιότητες, μπορούμε να αναφέρουμε τις εξής :

Α. Άμεσης προστασίας

- Η αξιοποίηση για τουριστικούς λόγους, δημοτικών και κοινοτικών περιοχών, παραθαλάσσιων χώρων, δασικών εκτάσεων, όπως επίσης και η εκμετάλλευση ξενοδοχειακών μονάδων, ξενώνων και λοιπών τουριστικών εγκαταστάσεων.

- Η επισκευή και συντήρηση παραδοσιακών και ιστορικών κτιρίων που παραχωρούνται από φορείς ή φυσικά πρόσωπα για να χρησιμοποιηθούν για κοινωνικές και πολιτιστικές λειτουργίες.

- Η κατασκευή και συντήρηση συστημάτων άρδευσης και εγγειοβελτιωτικών έργων και η προστασία του υπόγειου και υπέργειου δυναμικού της περιφέρειας του.

- Η κατασκευή και λήψη μέτρων για την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και του δομημένου χώρου.

- Ο έλεγχος της τήρησης των διατάξεων που αφορούν την καθαριότητα την κυκλοφορία την στάθμευση των οχημάτων, την οικοδόμηση, την ύδρευση και αποχέτευση, τη μόλυνση του περιβάλλοντος, την προστασία του υπόγειου υδατικού δυναμικού και την εκπομπή καυσαερίων, καθώς και η υποβολή μηνύσεων για τυχόν παραβάσεις.

- Η αξιοποίηση και εκμετάλλευση τοπικών φυσικών πόρων, η ανέγερση βιοτεχνικών κέντρων και κτιρίων στις βιοτεχνικές και βιομηχανικές ζώνες που καθορίζονται στα πλαίσια του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού.

- Η αξιοποίηση και εκμετάλλευση ήπιων μορφών ενέργειας(όπως η ηλιακή και η αιολική ενέργεια, βιοενέργεια και γεωθερμία.)

Β. Συντρέχουσες αρμοδιότητες έμμεσης προστασίας

- Η κατασκευή και συντήρηση δημόσιων έργων, δημοτικού ή κοινοτικού ενδιαφέροντος που τους ανατίθενται από δημόσιους φορείς.

- Ο προσδιορισμός χώρων στάθμευσης των αυτοκινήτων.

3 Τέλος, όσον αφορά τις γνωμοδοτικές αρμοδιότητες, οι κρατικές αρχές, όταν πρόκειται να εκδώσουν οποιαδήποτε διοικητική κανονιστική πράξη που έχει σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος και τα ρυθμιστικά ή χωροταξικά σχέδια, πρέπει να ζητούν τη γνώμη των δημοτικών ή κοινοτικών συμβουλίων των Δήμων ή Κοινοτήτων, καθώς και των διοικητικών συμβουλίων και ενώσεων Δήμων και Κοινοτήτων στην περιφέρεια των οποίων πρόκειται να ισχύσουν αυτές οι πράξεις.

3.4 Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις

Οι νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις (ΝΑ) έχουν γενική αρμοδιότητα για τις τοπικές υποθέσεις νομαρχιακού επιπέδου. Ο νομοθέτης του 1994(Ν.2218/94)όρισε ως προορισμό των ΝΑ την «οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιφέρειας τους» (άρθρο 1 παρ 3 του Κώδικα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης). Επίσης, έθεσε τον γενικό κανόνα ότι, οι δευτεροβάθμιοι ΟΤΑ, αναλαμβάνουν, με την ενεργοποίηση(1995) των δικών τους διοικητικών υπηρεσιών, τις «σχετικές» με τοπικές υποθέσεις ειδικές αποφασιστικές αρμοδιότητες των κρατικών νομαρχιών και νομαρχιακών υπηρεσιών (άρθρο 8 παρ 1 ΚΝΑ),όπως αυτός ο κανόνας τροποποιήθηκε με το Ν. 2240/94

Στις ΝΑ περιήλθαν όλες οι αρμοδιότητες των νομαρχιών και των νομαρχιακών υπηρεσιών, με εξαίρεση τις αρμοδιότητες σε θέματα δημόσιας περιουσίας και αρμοδιότητες: α) των Υπουργών Εθνικής Άμυνας Εξωτερικών, Οικονομικών και Δικαιοσύνης β) της εποπτείας των ΟΤΑ Α΄ Βαθμού του Υπουργείου Εσωτερικών γ) της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας δ) των συνοριακών σταθμών Υγειονομικού Κτηνιατρικού Ελέγχου του Υπουργείου Γεωργίας. Με Προεδρικό Διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του ΥΠΕΣΔΔΑ, μπορούν να μεταβιβάζονται στις ΝΑ αρμοδιότητες της κρατικής διοίκησης, οι οποίες εμφανίζονται με το χαρακτήρα, τη φύση και την αποστολή τους, καθώς και οι αναγκαίοι πόροι για την άσκηση των αρμοδιοτήτων αυτών.

Ως προς την δεύτερη βαθμίδα αποφεύχθηκε η ενδεικτική απαρίθμηση των αρμοδιοτήτων, όπως συμβαίνει με το ΔΚΚ. Έτσι ανακύπτουν αμφισβητήσεις ως προς την παλαιότερη νομοθεσία (πριν το 1995),η οποία αναφέρεται σε «νομαρχίες» και «νομαρχιακές υπηρεσίες» ενώ οι νεότερες διατάξεις για νομαρχιακές αρμοδιότητες βρίσκονται διάσπαρτες σε πολλά νομοθετήματα. Μόνο ένας μικρός αριθμός, συγκριτικά, αρμοδιοτήτων συγκεντρώθηκε στο άρθρο 2 του Ν.2647/1999, που αναφέρεται σε περισσότερους τομείς(γεωργία, υγεία, μεταφορές κ.λ.π) και στην διοικητική ευθύνη των ΝΑ.

Από τις αρμοδιότητες που ασκούν σήμερα οι δευτεροβάθμιοι ΟΤΑ, αξίζει να αναφερθούν ενδεικτικά, κυρίως σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος, εκείνες που αφορούν στη μελέτη, εκτέλεση, αστυνόμευση και συντήρηση δημοσίων έργων νομαρχιακού επιπέδου, την εφαρμογή προγραμμάτων δημόσιας υγιεινής, τον έλεγχο και τον καθορισμό των δρομολογίων των ΚΤΕΛ, την συμμετοχή στις διαδικασίες του πολεοδομικού σχεδιασμού, η χορήγηση αδειών υπαίθριου πλανόδιου εμπορίου και την χορήγηση αδειών σε μεγάλο αριθμό επαγγελματιών (λ.χ. φαρμακοποιών, οδοντιάτρων, αισθητικών, κομμωτών κ.λ.π.)

Εξετάζοντας ειδικότερα τις αρμοδιότητες της ΝΑ, σε ορισμένα ζητήματα, σε σχέση με το θεσμικό πλαίσιο που ίσχυε πριν την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 παρατηρούμε τα εξής³¹ :

1. Ζητήματα πολεοδομίας. Βάση του Συντάγματος 1975, τα ζητήματα που ανάγονται σε θέματα πολεοδομίας αποτελούν κρατικούς στόχους και έχουν επιφυλαχθεί για την Κρατική Διοίκηση, όπως

³¹ Κοντογιωργά- Θεοχαροπούλου Δημήτρη «Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και Κράτος- Ο θεσμός της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης» ΕΝΑΕ Εκδόσεις Σακκουλά Αθήνα-Κομοτηνή 2000 σελ. 129-135.

αναφέρεται στο άρθρο 24 που ορίζει ότι τελούν υπό τη ρυθμιστική αρμοδιότητα και το έλεγχο του κράτους. Συγκεκριμένα, εκρίθη ότι ο καθορισμός χώρου για την ανέγερση σχολείου δεν συμπεριλαμβάνεται μεταξύ των τοπικών υποθέσεων του άρθρου 102 Σ. Αυτό διότι συνδέεται αφενός με την πολεοδομία και αφετέρου με την εκπαίδευση -που είναι κρατικό κόστος- έκτος αν ο κοινός νομοθέτης θέλησε να απονείμει ρητά τέτοιες αρμοδιότητες στους ΟΤΑ (ΣτΕ αποφάσεις 563/79 και 376-7/97) δηλαδή πρόκειται για κατ' ανάθεση από το κράτος αρμοδιότητας.

2. Ζητήματα χωροταξίας. Με δεδομένη την αρνητική θέση νομολογίας και νομοθέτη σε ζητήματα πολεοδομίας, μάλλον τα ζητήματα χωροταξίας θεωρούνται ως κρατικές υποθέσεις, υπαγόμενες στη ρυθμιστική αρμοδιότητα του κράτους και ως επιτελικού χαρακτήρα αρμοδιότητες παρακρατούνται υπέρ της Κρατικής Διοίκησης.

3 Ζητήματα περιβάλλοντος. Και αυτά κατ' εξοχήν κρατική υπόθεση ακόμη και αν είναι «τοπικού ενδιαφέροντος». Μάλιστα κρίθηκε ότι δεν υφίσταται υποχρέωση ακρόασης του ενδιαφερόμενου ΟΤΑ, για την χορήγηση άδειας λειτουργίας μηχανολογικής εγκατάστασης, διότι η άδεια αυτή «δεν είναι τοπική υπόθεση υπαγόμενη στην αποφασιστική αρμοδιότητα της ΤΑ».

4. Ζητήματα δημόσιας υγείας. Τα ζητήματα αυτά διακρίνονται από τα θέματα δημόσιας υγιεινής. Τα τελευταία τα οποία θεωρούνται τα πλέον ζωτικής και βιοτικής ανάγκης αγαθά, υπάγονται στους ΟΤΑ, ενώ τα ζητήματα δημόσιας υγείας θεωρούνται βάση του Σ 1975 (Νόμος για το ΕΣΥ) ως αποκλειστικά κρατικής φύσεως υποθέσεις³².

5 Ορισμένα θέματα αναπτυξιακής πολιτικής³³, όπως η διαχείριση των υδάτινων πόρων (γεωτρήσεις κ.λ.π.) εγγειοβελτιωτικά έργα ποσού άνω των 1.500.000 € παρακρατήθηκαν υπέρ του υπουργού Γεωργίας. Επίσης η «εκπόνηση γενικών μελετών διαχείρισης της οδικής κυκλοφορίας, αστικού και υπεραστικού οδικού δικτύου, εφαρμόσιμες σε κάθε πόλη» ανήκει στο ΥΠΕΧΩΔΕ

3.5 Τρόπος άσκησης των αρμοδιοτήτων των ΟΤΑ

Οι ανωτέρω αναφερόμενες αρμοδιότητες των ΟΤΑ, κυρίως όσον αφορά τους ΟΤΑ Α΄ Βαθμού, μπορούν να ασκηθούν με τους εξής τρόπους³⁴ :

- 1 .Από τις υπηρεσίες του Δήμου ή της Κοινότητας
- 2 .Με ανάθεση στο κράτος ή σε άλλο νομικό πρόσωπο
- 3 .Με σύσταση δημοτικών ή κοινοτικών νομικών προσώπων
- 4 .Με σύσταση δημοτικών ή κοινοτικών επιχειρήσεων

³² Έτσι το ΣτΕ(απόφαση 952,955και 2070-73/78) κρίθηκε ότι είναι μεν τοπική υπόθεση ο διορισμός επιμελητών ιατρών σε θέσεις Δημοτικού Νοσηλευτικού Ιδρύματος και ορθά ενεργείται από όργανα της ΤΑ όχι όμως και η κρίση περί καταλληλότητας.

³³ Τα ζητήματα Εθνικής Παιδείας και θέματα παροχής εκπαίδευσης (άρθρο 16 Σ 1975) θεωρούνται από το ΣτΕ ότι αποτελούν κρατικούς σκοπούς. Επίσης ζητήματα Εθνικού Αθλητισμού, Αναπτυξιακής Πολιτικής, Ραδιοφωνίας- Τηλεόρασης ανήκουν στην ρυθμιστική αρμοδιότητα του κράτους.

³⁴ ΚΕΔΚΕ Ο Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας. Με τροποποιήσεις και συμπληρώσεις των διατάξεων μέχρι την εφαρμογή του Ν. 2753/1999 Αθήνα 2000.

5 .Με σύσταση Συνδέσμων Δήμων και Κοινοτήτων

3.5.1 Άσκηση αρμοδιοτήτων από τους ίδιους τους ΟΤΑ

Οι αρμοδιότητες για το περιβάλλον μπορούν να ασκηθούν από τις υπηρεσίες του Δήμου ή της Κοινότητας, που συστήνονται ειδικά για το σκοπό αυτό. Ειδικότερα για την πραγματοποίηση του ελέγχου τήρησης των διατάξεων που αφορούν την καθαριότητα , κυκλοφορία και στάθμευση οχημάτων, την οικοδόμηση, ύδρευση, αποχέτευση, όχληση το περιβάλλοντος, προστασία των υδατικών αποθεμάτων, εκπομπή καυσαερίων και την υποβολή μηνύσεων για τυχόν παραβάσεις, ο Δήμος ή η Κοινότητα μπορεί να προβλέψει στον οργανισμό εσωτερικής υπηρεσίας του, τη συγκρότηση ειδικής υπηρεσίας. Το προσωπικό της ειδικής υπηρεσίας συνεργάζεται με τις αντίστοιχες υπηρεσίες της Αστυνομίας, των Υπουργείων Κοινωνικών Υπηρεσιών, Δημοσίων Έργων, Χωροταξίας και Περιβάλλοντος, Γεωργίας κ.λ.π. για τον καθορισμό κοινού προγράμματος αντιμετώπισης των παραβάσεων (άρθρο 24, παρ 2 Π.Δ 76/85)

3.5.2. Ανάθεση αρμοδιοτήτων στο Κράτος ή σε άλλο νομικό πρόσωπο.

Ένας Δήμος ή Κοινότητα ή και περισσότεροι μπορούν, κατ' εξαίρεση, να αναθέτουν, για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, την άσκηση ορισμένης αρμοδιότητας τους, στο Κράτος ή σε άλλο νομικό πρόσωπο.(άρθρο 36 ΔΚΚ). Η ανάθεση της αρμοδιότητας αποφασίζεται με πλειοψηφία 2/3 του συνόλου των Μελών του Δημοτικού Συμβουλίου. Αν κάποια δραστηριότητα ανατίθεται σε κάποιο νομικό πρόσωπο, που δεν είναι το Κράτος, στους όρους η ανάθεση μπορεί να περιλαμβάνει και εκπροσώπηση του ΟΤΑ στο όργανο που διοικεί το νομικό πρόσωπο. Σκοπός των νομικών αυτών προσώπων, είναι η οργάνωση κάποιας δημοτικής ή κοινοτικής υπηρεσίας για την καλύτερη ικανοποίηση μιας τοπικής ανάγκης(π.χ σύστημα ύδρευσης) (άρθρο 28 Π.Δ 76/85)

3.5.3 Σύσταση δημοτικών και κοινοτικών νομικών προσώπων

Στα άρθρα 190-205 του ΔΚΚ, περιλαμβάνεται ο τρόπος της σύστασης και λειτουργίας των δημοτικών και κοινοτικών νομικών προσώπων- ιδρυμάτων όπως νοσοκομεία, βρεφοκομεία, ορφανοτροφεία, γηροκομεία κ.α. Η σύσταση των Ν.Π γίνεται με Προεδρικό Διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του ΥΠΕΣΔΔΑ και του καθ' ύλην αρμοδίου Υπουργού, ύστερα από απόφαση του Δημοτικού ή Κοινοτικού Συμβουλίου. Στην ίδια απόφαση, ορίζονται το όνομα, ο σκοπός, τα όργανα διοίκησης, η θητεία τους, οι πόροι και η περιουσία τους και ο τρόπος κατάργησής τους (άρθρο 191-201 ΔΚΚ)

Σύμφωνα με το άρθρο 203 ΔΚΚ, οι ΟΤΑ μπορούν να συνιστούν με αποφάσεις τους και άλλα ΝΦΙΔΔ για την παροχή ορισμένης υπηρεσίας ή την καλύτερη ικανοποίηση τοπικής ανάγκης, για

παράδειγμα των συστημάτων ύδρευσης, φιλαρμονικών, βιβλιοθηκών, μουσείων, γυμναστηρίων, θεάτρων, νεκροταφείων κ.λ.π. Η σύσταση γίνεται με βάση την απόφαση του οικείου Δημοτικού ή Κοινοτικού Συμβουλίου, και με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

3.5.4 Σύσταση δημοτικών ή κοινοτικών επιχειρήσεων

Στο πέμπτο μέρος του ΔΚΚ, περιλαμβάνονται οι όροι σύστασης και συμμετοχής των ΟΤΑ σε επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν³⁵ :

Α. Την εκτέλεση έργων για την εξυπηρέτηση του κοινού, καθώς και την οικονομική εκμετάλλευση των έργων αυτών.

Β. Την παραγωγή αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών προς τα κοινά.

Γ. Την ανάπτυξη δραστηριοτήτων, με σκοπό την πραγματοποίηση εσόδων

Δύο ή περισσότεροι πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ μπορούν να συνιστούν ή να μετέχουν σε υφιστάμενες δημοτικές ή κοινοτικές επιχειρήσεις. Η απόφαση των Δ.Σ ή Κ.Σ λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία των μελών τους και γίνεται, μετά από πλήρη τεχνική μελέτη, με πράξη του Γ.Γ. Περιφέρειας που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

Οι διαδημοτικές και διακοινοτικές επιχειρήσεις, που συνιστώνται κατά την παρ. 2 του άρθρου 277 διέπονται από τις ειδικές διατάξεις του άρθρου 285 ΔΚΚ δηλαδή :

Α. Στις αποφάσεις των Δημ. και Κοιν. Συμβουλίων καθορίζονται τα εισφερόμενα περιουσιακά στοιχεία.

Β. Το ποσοστό συμμετοχής στο αρχικό κεφάλαιο της επιχείρησης.

Γ. Τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της επιχείρησης και η αναλογία εκπροσώπησης των ΟΤΑ όπως και η εκπροσώπηση των εργαζομένων .

Οι δημοτικές επιχειρήσεις είναι ΝΠΙΔ και είναι δυνατόν να αφορούν άμεσα ή έμμεσα την προστασία του περιβάλλοντος και να ασκούν εν γένει δραστηριότητες οι οποίες άπτονται της προστασίας του περιβάλλοντος. Κατά αυτόν τον τρόπο, είναι δυνατόν να προσλαμβάνουν εξειδικευμένο προσωπικό σε θέματα περιβάλλοντος, ώστε να υπάρξει η κατάλληλη υποστήριξη στα περιβαλλοντικά θέματα. Ειδικότερη κατηγορία των δημοτικών επιχειρήσεων, αποτελούν οι Δημοτικές ή Κοινοτικές Επιχειρήσεις Ύδρευσης- Αποχέτευσης(ΔΕΥΑ- ΚΕΥΑ) με κοινωφελή σκοπό και συγκεκριμένα με αντικείμενο κάθε ζήτημα που αφορά την ύδρευση και αποχέτευση.

³⁵ Βλ. ο.π. ΚΕΔΚΕ Ο ΔΚΚ. Με τροποποιήσεις και συμπληρώσεις των διατάξεων μέχρι την εφαρμογή του Νόμου 2753/1999 ΕΕΤΑΑ Αθήνα 2000.

3.5.5 Σύνδεσμοι Δήμων και Κοινοτήτων

Για την κοινή εκτέλεση και συντήρηση έργων, την προμήθεια μηχανημάτων και υλικού για την παροχή υπηρεσιών αρμοδιότητας τους και για το σχεδιασμό και κατάρτιση προγραμμάτων για την ανάπτυξη του ευρύτερου χώρου τους, δύο ή περισσότεροι Δήμοι και Κοινότητες μπορούν να συνιστούν Σύνδεσμο Δήμων και Κοινοτήτων. Η σύσταση γίνεται με πράξη του Γ.Γ. Περιφέρειας, μετά από απόφαση των αντίστοιχων Δήμων ή Κοινοτήτων

Με απόφαση του Γ.Γ. Περιφέρειας, μπορεί να γίνει υποχρεωτική η συμμετοχή, στον σύνδεσμο, για έναν Δήμο ή Κοινότητα στις περιπτώσεις που:

- A. Στον Σύνδεσμο μετέχει το 1/3 τουλάχιστον του ΟΤΑ του Νομού.
- B. Αποφασίζει το Συμβούλιο του Συνδέσμου με απόλυτη πλειοψηφία.
- Γ. Οι ανάγκες των κατοίκων δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν διαφορετικά.

Η σύσταση συνδέσμου ΟΤΑ, που υπάρχουν στην περιφέρεια περισσότερων όμορων νομών, γίνεται με πράξη του Γ.Γ. Περιφέρειας, σε περίπτωση μη όμορων νομών, εκδίδεται απόφαση ΥΠΕΣΔΔΑ.

Οι πόροι του συνδέσμου (άρθρο 210 ΔΚΚ), προέρχονται από τις προσόδους της περιουσίας του, της ετήσιες εισφορές των Δήμων και Κοινοτήτων, δωρεές επιχορηγήσεις και εισφορές από το δημόσιο ή άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα και οργανώσεις, καθώς και από προσόδους, τέλη και δικαιώματα που επιβάλλονται υπέρ αυτού.

Σύμφωνα με το άρθρο 212 ΔΚΚ(και Ν. 2503/97), από την 1-1-1995 δεν είναι δυνατή η σύσταση Αναπτυξιακών Συνδέσμων, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 48 Ν.2218/94

3.5.6. Προγραμματικές Συμβάσεις.

Για τη μελέτη και εκτέλεση έργων και προγραμμάτων ανάπτυξης μιας περιοχής και την παροχή υπηρεσιών κάθε είδους, οι ΟΤΑ Α΄ και Β΄ Βαθμού τα Νομαρχιακά Διαμερίσματα των Ενιαίων Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων, οι Σύνδεσμοι ΟΤΑ, οι ΤΕΔΚ, η ΕΝΑΕ, η ΚΕΔΚΕ, τα ΝΠΔΔ που συνιστούν ή μετέχουν οι ανωτέρω και οι δημοτικές επιχειρήσεις και ιδρύματα, μπορούν να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις³⁶, μεταξύ τους, με το Δημόσιο ή με φορείς του Δημοσίου Τομέα.

Στις προγραμματικές αυτές συμβάσεις, επιτρέπεται και η συμμετοχή των Περιφερειακών Ταμείων, επιμελητηρίων και επιστημονικών φορέων, των συνεταιρισμών και των ενώσεων αυτών, και των εργοδοτικών και εργατοϋπαλληλικών ενώσεων. Στις προγραμματικές συμβάσεις που μετέχει το Δημόσιο, αυτό μπορεί να εκπροσωπείται από το Γ.Γ. Περιφέρειας, της περιοχής που υλοποιείται η σύμβαση.

³⁶ Βλ. ο.π. ΚΕΔΚΕ Ο ΔΚΚ. Με τροποποιήσεις και συμπληρώσεις των διατάξεων μέχρι την εφαρμογή του Νόμου 2753/1999 ΕΕΤΑΑ Αθήνα 2000

Στα πλαίσια των προγραμμάτων αυτών, μπορεί να συμπεριληφθούν και έργα ή προγράμματα προστασίας του περιβάλλοντος και η παροχή σχετικών υπηρεσιών. Οι προγραμματικές συμβάσεις μπορεί να χρηματοδοτούνται από προγράμματα και πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλα εθνικά ή περιφερειακά προγράμματα ή ακόμη από τους προϋπολογισμούς των συμβαλλόμενων.

Αν τα προβλεπόμενα στην προγραμματική σύμβαση έργα, εργασίες, προγράμματα και υπηρεσίες είναι πολιτιστικού χαρακτήρα, όπως π.χ. η ανάδειξη, προστασία και συντήρηση μνημείων, οι παραβάσεις σε διατηρητέα ή παραδοσιακά κτίρια και οικισμούς, η διάδοση και διάσωση στοιχείων του πολιτισμού, η ανέγερση και λειτουργία χώρων πολιτιστικών λειτουργιών, η υποστήριξη δραστηριοτήτων που αφορούν την επιστήμη, τα γράμματα και τις τέχνες, συμμετέχει ως συμβαλλόμενος το Υπουργείο Πολιτισμού και η σύμβαση καλείται «προγραμματική σύμβαση πολιτιστικής ανάπτυξης». Στην περίπτωση αυτή μπορεί να επιβληθεί «πολιτιστικό τέλος» ανταποδοτικού χαρακτήρα.

Κεφάλαιο 4

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ- Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ.

4.1 Συνοπτική επισκόπηση της εξέλιξης του Θεσμού.

Το 1970 με νόμο ορίστηκε ότι οι διανομαρχιακές υπηρεσίες κάθε υπουργείου δεν μπορεί να είναι περισσότερες από επτά σε όλη την επικράτεια. Με την ρύθμιση αυτή δημιουργήθηκαν επτά μείζονες περιφέρειες.

A) Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

B) Μακεδονίας

Γ) Ηπείρου

Δ) Θεσσαλίας

E) Πελοποννήσου

ΣΤ) Αττικής και Νήσων

Z) Κρήτης

Το 1973 καταργούνται οι περιφερειακές διοικήσεις, δεν θίγονται όμως οι διανομαρχιακού επιπέδου υπηρεσίες των υπουργείων, που τις συγκροτούσαν, ανάλογα με τις λειτουργικές τους ανάγκες. Η κατάργηση αυτή είχε σαν αποτέλεσμα να εγκαταλειφθεί η ενιαία διαίρεση της Επικράτειας σε περιφέρειες διανομαρχιακών υπηρεσιών. Ο Ν. 1622/86 προέβλεψε τη διαίρεση της χώρας σε δεκατρείς περιφέρειες αυτές είναι :

1. Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
2. Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας
3. Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας
4. Περιφέρεια Ηπείρου
5. Περιφέρεια Θεσσαλίας
6. Περιφέρεια Ιονίων Νήσων
7. Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας
8. Περιφέρεια Αττικής
9. Περιφέρεια Πελοποννήσου
10. Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου
11. Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου
12. Περιφέρεια Κρήτης
13. Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας

Σκοπός της διοικητικής αυτής διαίρεσης είναι η διευκόλυνση του σχεδιασμού προγραμματισμού και συντονισμού της Περιφερειακής Ανάπτυξης. Με αυτή τη νέα διαίρεση αναδιαρθρώθηκαν οι υπηρεσίες διανομαρχιακού επιπέδου και οι αρμοδιότητές τους πέρασαν στο « Γραμματέα της Περιφέρειας»

4.2 Όργανα της Περιφέρειας

4.2.1 Γενικός Γραμματέας

Ο Γενικός Γραμματέας είναι μετακλητό πρόσωπο και άμεσος εκπρόσωπος της Κυβέρνησης στην Περιφέρεια. Προϊσταται όλων των πολιτικών, αστυνομικών και λιμενικών υπηρεσιών διανομαρχιακού επιπέδου. Διορίζεται με Προεδρικό Διάταγμα.

4.2.2 Περιφερειακό Συμβούλιο

Το Περιφερειακό Συμβούλιο ενισχύει τον προγραμματικό ρόλο της περιφέρειας. Σύμφωνα με το Ν. 1626/86 σε κάθε περιφέρεια συνίσταται Περιφερειακό Συμβούλιο που αποτελείται από:

- A) Το Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας ως πρόεδρο
- B) Τους Νομάρχες των Νομαρχιών της περιφέρειας
- Γ) Έναν εκπρόσωπο των Τοπικών Δήμων και Κοινοτήτων από κάθε νομό της περιφέρειας.
- Δ) Έναν εκπρόσωπο Περιφερειακής Οργάνωσης.

4.3 Αρμοδιότητες της Περιφέρειας

Το Περιφερειακό Συμβούλιο αποφασίζει για την κατανομή πιστώσεων του προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων για έργα Νομαρχιακής και Τοπικής σημασίας. Οι αρμοδιότητές του σύμφωνα με το Ν. 1622/86 είναι:

1. Διατυπώνει προτάσεις προς Κεντρικούς φορείς για έργα και μέτρα πολιτικής, εθνικής σημασίας, που αφορούν την περιφέρεια αλλά εντάσσονται στο Μεσοχρόνιο Εθνικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα.
2. Καταρτίζει μετά από προτάσεις Νομαρχιακών Συμβουλίων το Μεσοχρόνιο Περιφερειακό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα.
3. Διαμορφώνει το πλαίσιο για την κατάρτιση των Μεσοχρόνιων Αναπτυξιακών Προγραμμάτων της Περιφέρειας.
4. Καταρτίζει προγράμματα στα πλαίσια του αντίστοιχου Εθνικού Αναπτυξιακού Προγράμματος.
5. Κατανέμει τις πιστώσεις του προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων για έργα νομαρχιακής και τοπικής σημασίας

Τα θετικά που προκύπτουν από την δημιουργία είναι :

- A) Η ενοποίηση των διανομαρχιακών υπηρεσιών υπό το Γενικό Γραμματέα.

Β) Η θέσπιση ενός μόνιμου οργάνου διανομαρχιακής συνεργασίας, το Περιφερειακό Συμβούλιο, χώρος συνάντησης της κρατικής διοίκησης, και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον αναπτυξιακό τομέα.

Η περιφέρεια συνεπώς με τα όργανα της και τη συγκρότηση που περιγράφηκε έχει σαν σκοπό να καλύψει το κενό που υπήρχε στο σχεδιασμό, προγραμματισμό και συντονισμό της ανάπτυξης με βάση γεωγραφικές ενότητες, οι οποίες είναι μεγαλύτερες από εκείνες των νομών και παράλληλα να αποτελέσει υποδομή για ορθολογική οργάνωση και εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών της δημόσιας διοίκησης, ενισχύοντας την επιρροή του Κεντρικού Κράτους και θέτοντας τις αποσυγκεντρωμένες υπηρεσίες του υπό τον άμεσο έλεγχο του.

Χρειάστηκε να περάσει σχετικά ικανό διάστημα για να ολοκληρωθεί η θεσμική προσπάθεια που επιχειρήθηκε με το Ν. 1622/86 και η περιφέρεια από βαθμίδα προγραμματισμού να αποκτήσει διοικητική υπόσταση. Ο Ν. 2218/94 αναγνωρίζει τις περιφέρειες ως διοικητικές περιφέρειες που αποτελούν μονάδα διοίκησης του κράτους. Με την έννοια αυτή οι περιφέρειες εντάσσονται στο αποκεντρωμένο σύστημα της χώρας.

Το νέο και ενδιαφέρον νομικό σχήμα, από θεσμικής απόψεως, που ιδρύεται στην περιφέρεια είναι το Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης. Αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου που συνίσταται στην έδρα κάθε περιφέρειας και εποπτεύεται από το Υπουργείο Εσωτερικών. Οι χρηματοπιστωτικές, διαχειριστικές, επιτελικού χαρακτήρα σχεδιασμού και προγραμματισμού αρμοδιότητες το καθιστούν καίριας σημασίας όργανο για το συντονισμό και την υλοποίηση των αναπτυξιακών πρωτοβουλιών της περιφέρειας.

Το Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης καλείται να διαμορφώσει ουσιαστική αναπτυξιακή πολιτική, να συνθέσει και να αξιολογήσει προτάσεις για χρηματοδότηση, να υλοποιήσει Ευρωπαϊκά προγράμματα, να ασκήσει οικονομική πολιτική και να υποστηρίξει συνολικά την περιφέρεια. Όλα τα παραπάνω τα υλοποιεί σε ένα ευνοϊκό νομικό πλαίσιο, σαν Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, που σημαίνει ότι δεν ακολουθεί τους κανόνες του Δημοσίου Λογιστικού και των ειδικών κανόνων για αναθέσεις έργων, μελετών και προμηθειών. Οι αρμοδιότητες που καλείται να καλύψει το Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης είναι :

Α) Διαχειρίζεται τις πιστώσεις του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.) και τις χρηματοδοτήσεις από φορείς του δημοσίου τομέα, από προγράμματα Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Β) Συμμετέχει σε προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Γ) Ασκεί την ταμειακή διαχείριση της Περιφέρειας.

Δ) Επιβάλλει, βεβαιώνει και εισπράττει μετά έγκριση του περιφερειακού συμβουλίου τέλη, δικαιώματα και έσοδα.

Ε) Συνάπτει δάνεια με χρηματοδοτικούς φορείς του εσωτερικού ή του εξωτερικού.

ΣΤ) Ενισχύει το επιτελικό έργο της περιφέρειας στο στρατηγικό σχεδιασμό, στην χάραξη και αξιολόγηση της πολιτικής στους τομείς ευθύνης της.

Ζ) Διεξάγει έρευνες παρέχει υπηρεσίες, εκπονεί τεχνικοοικονομικές οργανωτικές μελέτες κ.λ.π.

Με βάση τα παραπάνω φαίνεται ότι η χρηματοπιστωτική διαχείριση της περιφέρειας περνά από το Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης. Για την εκπλήρωση των αρμοδιοτήτων του θεσπίζονται πόροι, οι οποίοι εκτός από τις δωρεές, επιχορηγήσεις, κληροδοτήματα, δάνεια, περιουσία του ταμείου, προβλέπονται έσοδα από συμμετοχή σε προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την παροχή υπηρεσιών, εκτέλεση εργασιών, ερευνών και από την επιβολή τελών δικαιωμάτων και εισφορών.

Το Δ.Σ αποτελείται :

- Α) Το Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας ως Πρόεδρο.
- Β) Έναν εκπρόσωπο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρώτης βαθμίδας
- Γ) Έναν εκπρόσωπο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης δεύτερης βαθμίδας.
- Δ) Έναν εκπρόσωπο των εργοδοτικών οργανώσεων.
- Ε) Έναν εκπρόσωπο των εργατικών οργανώσεων.
- ΣΤ) Δύο προϊσταμένους υπηρεσιών της περιφέρειας.

Σύμφωνα με το Νόμο και τα υπόλοιπα μέλη του Δ.Σ ορίζονται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της περιφέρειας και πρέπει να ανήκουν στο Περιφερειακό Συμβούλιο.

Οι αλλαγές που επήλθαν με την καθιέρωση του νέου θεσμικού πλαισίου (Ν 1222/94, 2240/94) στο διοικητικό σύστημα της χώρας και η ανάγκη για εκσυγχρονισμό και αναβάθμιση οδήγησαν το Υπουργείο Εσωτερικών να ετοιμάσει ένα σχέδιο νόμου, στο οποίο περιγράφεται η οργάνωση, η στελέχωση και διοίκηση της Περιφέρειας. Στο συγκεκριμένο σχέδιο νόμου η περιφέρεια ορίζεται ως ενιαία διοικητική μονάδα του κράτους και συνεπώς ενοποιούνται οι διανομαρχιακές υπηρεσίες των υπουργείων σε ενιαία οργανωτική δομή με στόχο τη βελτίωση του συντονιστικού και προγραμματικού ρόλου της περιφέρειας. Επίσης διαμορφώνεται ένα ενιαίο οργανωτικό πλαίσιο για την αποτελεσματική άσκηση μεταβιβαζόμενων αρμοδιοτήτων από την Κεντρική Διοίκηση στην Περιφέρεια, γεγονός που συμβάλλει στην αποκέντρωση των λειτουργιών του Κράτους.

Σύμφωνα με το σχέδιο νόμου :

1. Η περιφέρεια από μονάδα προγραμματισμού μετατρέπεται σε διοικητική μονάδα του Κράτους που σημαίνει Γενικές Διευθύνσεις, Διευθύνσεις υπηρεσιών. Υιοθετείται δηλαδή η οργανωτική δομή της κεντρικής διοίκησης και διασφαλίζεται ο ενιαίος χαρακτήρας της διοικητικής περιφερειακής οργάνωσης. Αυτό σημαίνει οργανωτική και λειτουργική διάρθρωση όλων των περιφερειακών υπηρεσιών και αποδέσμευση από τις κεντρικές υπηρεσίες των αντίστοιχων υπουργείων.

2. Αναβάθμιση του πολιτικού ρόλου του Γενικού Γραμματέα της περιφέρειας και των αρμοδιοτήτων του.

3. Προβλέπεται η θέση αναπληρωτή Γενικού Γραμματέα ο οποίος είναι μετακλητός υπάλληλος.

4. Το Περιφερειακό Συμβούλιο διατηρεί το αναπτυξιακό του ρόλο χωρίς να γίνεται όργανο διοίκησης. Οι αλλαγές ως προς τη σύνθεση περιφερειακού συμβουλίου είναι η συμμετοχή του Αναπληρωτή Γενικού Γραμματέα και προϊσταμένου της Γενικής Διεύθυνσης Σχεδιασμού Περιφερειακής Ανάπτυξης και Οργάνωσης χωρίς δικαίωμα ψήφου.

5. Προβλέπεται η σύσταση Υπηρεσίας Περιφερειακής Διοίκησης Νομού, στην οποία προϊσταται οι Αναπληρωτές Γενικοί Διευθυντές.

6. Αναβαθμίζεται η Γενική Διεύθυνση Σχεδιασμού Περιφερειακής Ανάπτυξης και δημιουργείται ομάδα Διοικητικού Έργου.

4.4 Αποκέντρωση υπηρεσιών στην περιφέρεια ο Ν. 2503/97.

Η Περιφερειακή ανασυγκρότηση της χώρας είναι γεγονός, από το Σεπτέμβριο του 1997 το κράτος έχει έρθει πιο κοντά στον πολίτη. Οι υπηρεσίες και οι αρμοδιότητες που μέχρι τώρα άνηκαν στα υπουργεία αποκεντρώθηκαν στην περιφέρεια με το Ν. 2503/97. Η Περιφέρεια προγραμματίζει την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη εντός των γεωγραφικών ορίων της. Οι 13 περιφέρειες της χώρας συγκροτούνται σε αυτοτελείς, ενιαίες αποκεντρωμένες διοικητικές μονάδες με δικό του προσωπικό και προϋπολογισμό.

Η δομή των υπηρεσιών που ασχολούνται με τον προγραμματισμό, τη μελέτη τη διαχείριση και την εκτέλεση των έργων της Περιφέρειας, προκύπτει από τον ίδιο Νόμο που δίνει όμως τη δυνατότητα, προσαρμογών με Προεδρικά Διατάγματα στο μέλλον. Σήμερα οι γνωστές Διευθύνσεις Δ.Ε.Κ.Ε – Δ.Ε.Σ.Ε έχουν αρμοδιότητα στη μελέτη-συντήρηση των έργων συνεργαζόμενες με άλλες Διευθύνσεις όπως τη Διεύθυνση Σχεδιασμού και Ανάπτυξης, τη Διεύθυνση Περιβάλλοντος αλλά και παράλληλων δομών που έχουν σχέση με την υλοποίηση του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Η εσωτερική δομή των Διευθύνσεων Δ.Δ.Ε- Δ.Ε.Κ.Ε- Δ.Ε.Σ.Ε. είναι περίπου αυτή που προϋπήρχε του Ν. 25093/97 με αναγκαία προσωρινή διαφοροποίηση σε πολλές περιπτώσεις, οι οποίες δεν ήταν λειτουργικές.

Η σύσταση των οργανισμών των Περιφερειών και των Περιφερειακών ταμείων Ανάπτυξης σε συνδυασμό με τη μεταφορά σ' αυτές του συνόλου των επιτελικής φύσεως αρμοδιοτήτων και λειτουργιών στοχεύει να διαμορφώσει ένα άλλο πρόσωπο του κράτους για τον πολίτη. Να εξαλείψει την τριτοκοσμική εικόνα της ταλαιπωρίας των πολιτών στους διαδρόμους των υπουργείων και να αποκεντρώσει το ισχυρό Αθηνοκεντρικό, για πολλούς κράτος δυνάστη και εμπόδιο των αναπτυξιακών δυνάμεων της Περιφέρειας.

Το Περιφερειακό Συμβούλιο, με τις νέες αρμοδιότητες και το κανονισμό λειτουργίας του, καλείται πλέον να αποτελέσει χώρο σύνθεσης των απόψεων της πολιτείας, της αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, καθώς και συντονισμού και εποπτείας της αναπτυξιακής πολιτικής.

Το Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης(Π.Τ.Α) είναι ένας σύγχρονος και ευέλικτος μηχανισμός ταμειακής διαχείρισης που έρχεται να βοηθήσει στην περιφερειακή ανασυγκρότηση της χώρας. Είναι

ο οργανισμός στον οποίο μπορεί να παράγεται σημαντική τεχνογνωσία εκπόνησης μελετών, ερευνών και εφαρμογής προγραμμάτων σύμφωνα με τις αποφάσεις των περιφερειακών οργάνων. Αρμοδιότητες του Π.Τ.Α είναι η διαχείριση σύμφωνα με τις αποφάσεις του Περιφερειακού Συμβουλίου, του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, η διαχείριση χρηματοδοτήσεων φορέων προερχομένων από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων διεθνών οργανισμών. Το ταμείο έχει τους δικούς του πόρους ενώ για τη στελέχωση του έγιναν αποσπάσεις υπαλλήλων του Δημοσίου ή προσώπων Δημοσίου Τομέα.

Τέλος για πρώτη φορά το 1998 η κάθε περιφέρεια έχει δικό της Τακτικό Προϋπολογισμό. Στο Γενικό Προϋπολογισμό του κράτους περιλαμβάνεται και ο Τακτικός Προϋπολογισμός της Περιφέρειας, που καλύπτει τις λειτουργικές δαπάνες των υπηρεσιών και τη μισθοδοσία των υπαλλήλων. Από την 1/1/1998 η περιφέρεια έχοντας συγκεκριμένο Τακτικό Προϋπολογισμό έχει την οικονομική βάση για να στηρίξει την αναπτυξιακή πολιτική που καταρτίζει με τον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων.

4.5 Ο προγραμματισμός σε επίπεδο περιφέρειας και η σύνδεση περιφερειακού επιπέδου με το εθνικό και το αυτοδιοικούμενο προγραμματισμό.

Ο προγραμματισμός της Περιφέρειας συνδέεται με το κοινοτικό έμμεσα (μέσω εθνικού) αλλά και άμεσα. Η βασική άμεση σχέση αφορά τη συμμετοχή της περιφέρειας, ως τρίτου εταίρου στην διαπραγμάτευση και οριστικοποίηση των Π.Ε.Π.

Όσον αφορά το εθνικό επίπεδο, οι σχέσεις της περιφέρειας αφορούν τη συμμετοχή στη διαμόρφωση του μεσοχρόνιου εθνικού αναπτυξιακού προγράμματος. Η περιφέρεια συμμετέχει με προτάσεις και γνωμοδοτήσεις για εθνικής κλίμακας παρεμβάσεις. Ουσιαστικά οι σχέσεις εθνικού περιφερειακού επιπέδου περιορίζεται στην κοινή επεξεργασία του Κ.Π.Σ που υποβάλλεται στην Κοινότητα.

Ειδικότερα σε ότι αφορά τις σχέσεις του με το νομαρχιακό επίπεδο τα περιφερειακά συμβούλια κατ' αρχήν καταρτίζονται τα μεσοχρόνια περιφερειακά αναπτυξιακά προγράμματα λαμβάνοντας υπόψη τις προτάσεις των Νομαρχιακών Συμβουλίων. Τα περιφερειακά συμβούλια επίσης διαμορφώνουν το πλαίσιο για την κατάρτιση των μεσοχρόνιων νομαρχιακών προγραμμάτων κατανέμουν τις πιστώσεις του Π.Δ.Ε. για έργα νομαρχιακής σημασίας και αποφασίζουν για τα ετήσια νομαρχιακά προγράμματα, σε περίπτωση που υπάρχουν αποκλίσεις από το πλαίσιο που αυτά έχουν καθορίσει.

Στην πραγματικότητα η σχέση νομαρχιακού και περιφερειακού προγραμματισμού τόσο στο μεσοχρόνιο όσο και στο ετήσιο επίπεδο παραμένει τυπική όσον αφορά τα εκτός κοινοτικών κατευθύνσεων και χρηματοδοτήσεων μέτρα και έργα. Παρ' όλα αυτά όμως για τα εκτός κοινοτικού πλαισίου έργα και μέτρα η σχέση περιφερειακού νομαρχιακού προγραμματισμού γίνεται ουσιαστική. Έτσι τα Σχέδια Περιφερειακών Προγραμμάτων καταρτίζονται από το Περιφερειακό Συμβούλιο με

βάση προτάσεις του νομαρχιακού συμβουλίου. Αυτό βέβαια δεν εξασφαλίζει τη συνοχή και τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα του Σ.Π.Α, αφού οι προτάσεις του νομαρχιακού συμβουλίου, δεν αφορούν συνήθως ένα συνεκτικό πρόγραμμα. Σε ετήσια βάση οι σχέσεις νομαρχιακού περιφερειακού προγραμματισμού γίνονται ουσιαστικές σε ότι αφορά το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα.

Με βάση τα θεσμικά και πραγματικά δεδομένα, το περιφερειακό επίπεδο προγραμματισμού αποτελεί κρίσιμο κόμβο τόσο για την ενοποίηση των εθνικών τομεακών προτεραιοτήτων σε ολοκληρωμένα προγράμματα, όσο και για την ολοκλήρωση αυτή σε συνάρτηση με τις ειδικότερες χωρικές περιφερειακές ανάγκες.

Η προσέγγιση στο σύστημα αυτό ου περιφερειακού και νομαρχιακού προγραμματισμού μπορεί να επιτευχθεί σε σχέση με το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων γιατί αυτό αποτελεί το οργανικό μέρος της πραγματικής διαδικασίας. Η όλη ποιότητα του περιφερειακού προγραμματισμού φαίνεται να εξαρτάται τόσο από τους όρους που αφορούν το περιφερειακό επίπεδο όσο και από τον προγραμματισμό στο νομαρχιακό επίπεδο στον οποίο ουσιαστικά στηρίζεται. Διαπιστώνεται επομένως η ανάγκη ενίσχυσης των όρων προγραμματισμού μέσω συνεργασιών σε νομαρχιακό και περιφερειακό επίπεδο.

Κεφάλαιο 5

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

5.1 Η φυσιογνωμία της Περιφέρειας

5.1.1 Φυσικογεωγραφικά χαρακτηριστικά

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου καλύπτει διοικητικά το βορειοανατολικό τεταρτημόριο του αρχιπελάγους του Αιγαίου. Το Αρχιπέλαγος είναι το σημαντικότερο από κάθε σημασία τμήμα των ελληνικών θαλασσών, οι οποίες καταλαμβάνουν περίπου 264.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα και αποτελούν το 64% της ελληνικής επικράτειας. Το Αιγαίο με όγκο $7,4 \times 10^4$ κυβικά χιλιόμετρα είναι η τρίτη σε μέγεθος θάλασσα της Ανατολικής Μεσογείου, μετά το Ιόνιο και τη Λεβαντίνη. Χαρακτηρίζεται από έντονα περίπλοκη ακτογραμμή, την ύπαρξη περισσότερων από 2.000 νησιών και κόλπων. Το έντονο υποθαλάσσιο ανάγλυφο περιλαμβάνει εκτεταμένη ηπειρωτική κρητίδα στο Θερμαϊκό, τη Σαμοθράκη, τη Λήμνο και τις Κυκλάδες, αλλά και βαθιές λεκάνες όπως την τάφρο του Β. Αιγαίου (μέγιστο βάθος 1.600 μέτρα), τη λεκάνη της Χίου (μέγιστο βάθος 1.160 μέτρα).

Πέντε από τα νησιά που αποτελούν την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, στην κλίμακα των νησιών του Αιγαίου, μπορούν να θεωρηθούν μεγάλα σε έκταση. Σε συνδυασμό με το κριτήριο του πληθυσμιακού μεγέθους, δύο από αυτά, η Λέσβος και η Χίος, συγκαταλέγονται μεταξύ των 21 σημαντικών νησιών του ευρωπαϊκού χώρου³⁷ (πέντε από αυτά βρίσκονται στο ελληνικό χώρο και τα άλλα στη Μεσόγειο)

Τα πέντε μεγάλα νησιά, μαζί με άλλα μικρότερα που βρίσκονται σε μικρής ή μεγάλης κλίμακας δορυφορικές θέσεις, σχηματίζουν έναν χώρο χωρίς γεωγραφικά συνοχή, σε αντίθεση με το σύμπλεγμα των Κυκλάδων. Σχετική συνοχή υπάρχει ανάμεσα στα επιμέρους μεγάλα νησιά και τα μικρότερα που αποτελούν «δορυφόρους» τους. Αυτός ο θαλάσσιος χώρος καλύπτει τη μεγαλύτερη έκταση της Περιφέρειας και συγκροτεί το κεντρικό «κενό» που χωρίζει την αλυσίδα των νησιών από την ηπειρωτική Ελλάδα και την Εύβοια ενώ εμφανίζεται έντονη η σχέση της Λήμνου με το πέρασμα του Ελλήσποντου, ή των νησιών Λέσβου, Χίου και Σάμου με την αρκετά πολύπλοκη ακτογραμμή της «απέναντι όχθης».

Το ανάγλυφο του εδάφους διαφέρει σημαντικά από νησί σε νησί, ανάλογα με την ποικίλη γεωλογική και εδαφολογική σύσταση τους³⁸. Τα νησιά είναι κατά βάση ηφαιστιογενή, με ήπιους σχετικά χειμώνες, και τα περισσότερα από αυτά αντιμετωπίζουν προβλήματα υφαλμύρωσης των

³⁷ Βλ. Ευρώπη 2000(αφορά συγκριτικά στοιχεία της Ευρώπης των 12)

³⁸ Έτσι η Λήμνος παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό πεδινών εκτάσεων, η Σάμος το μεγαλύτερο ποσοστό ορεινών ενώ η Ικαρία τις μεγαλύτερες κλίσεις εδάφους.

νερών ή ύδρευσης. Το Βόρειο Αιγαίο προσβάλλεται συχνά από σεισμούς ισχυρούς ή μη³⁹. Σεισμογενής θεωρείται και η Χίος, η υποθαλάσσια εστία της οποίας έδωσε στο παρελθόν σεισμούς μεσαίας έντασης.

5.1.2. Διοικητική Διάρθρωση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου.

Σχηματικά η Περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου καλύπτει διοικητικά το βορειοανατολικό τεταρτημόριο του αρχιπελάγους του Αιγαίου. Οι προαναφερόμενες γεωγραφικές σχέσεις εγγύτητας των νησιών μεταξύ τους προσδιόρισαν τόσο τη διοικητική διαίρεση της Περιφέρειας σε Νομούς, όσο και τη διάταξη των ενδοπεριφερειακών συγκοινωνιακών διασυνδέσεων. Έτσι η Λέσβος συνδέεται άμεσα διοικητικά και συγκοινωνιακά, με τη Λήμνο και τον Άγιο Ευστράτιο, η Χίος αποτελεί κέντρο σε σχέση με τις Οινούσες και τα Ψαρά, ενώ η Σάμος συνδέει τους Φούρνους και εν μέρει την Ικαρία με την λουπή χώρα.

Διοικητικά τα νησιά αυτά του Βορείου Αιγαίου αποτελούν μια έδρα Περιφέρειας(τη Μυτιλήνη), τρεις έδρες Νομών(Μυτιλήνη, Χίο, Σάμο) καθώς και δύο κέντρα Επαρχιών(Μυρίνα Λήμνου και Άγιο Κήρυκο Ικαρίας). Στην κορυφή της διοικητικής πυραμίδας βρίσκεται το Υπουργείο Αιγαίου, το οποίο έχει στις αρμοδιότητες του και το Νότιο Αιγαίο(Κυκλάδες και Δωδεκάνησα)

Η έλλειψη συνοχής και η διασπορά των νησιών αναδεικνύει ταυτόχρονα και δυνατότητες πιο σύνθετων διασυνδέσεων ή αλληλεξαρτήσεων. Έτσι η Κύμη και η Σκύρος(Περιφέρεια Στερεάς) μπορούν να έχουν ισχυρές διασυνδέσεις με τα Ψαρά, ο Άγιος Ευστράτιος με τις Β. Σποράδες(Περιφέρεια Θεσσαλίας). Μικρά νησιά όπως ο Άγιος Ευστράτιος και τα Ψαρά απομακρυσμένα από τα κύρια νησιά του συμπλέγματος τους « διεκδικούνται» ως ευρισκόμενα μεσοπέλαγα από άλλες περιοχές και μπορούν να αναπτύξουν διασυνδέσεις κυρίως στον τομέα του τουρισμού και της αναψυχής με άλλες Περιφέρειες. Αυτά τα τριτεύοντα και αδύνατα οικιστικά κέντρα μπορούν να αναπτύξουν σχέσεις, που ενδεχομένως σήμερα να είναι πολύ αδύνατες.

5.1.3 Πληθυσμός

Σημαντικότερο ζήτημα στο δημογραφικό ζήτημα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία είναι η μεγάλη αναλογία ηλικιωμένων του ενεργού πληθυσμού⁴⁰, η μεγαλύτερη στην Ελλάδα, με ποσοστό (59%). Αντίθετα, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου έχει μικρότερη αναλογία στην Ελλάδα. Μάλιστα το Νότιο Αιγαίο μαζί με την Κρήτη έχουν

³⁹ Τα περισσότερα νησιά του Βορείου Αιγαίου ανήκουν στην κατηγορία III των ζωνών σεισμικής επικινδυνότητας σύμφωνα με το Τομέα Φυσικής Και Γεωθερμίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Τομέας Γεωφυσικής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

⁴⁰ Βασική παράμετρος για την έρευνα της Eurostat αποτελεί η αναλογία ηλικιωμένων(άνω των 60 ετών) προς τους ενεργούς οικονομικά πολίτες (20-59 ετών) των περιφερειών.

ποσοστό χαμηλότερο και από τον μέσο κοινοτικό όρο (στο 36% από 39% που είναι ο μέσος κοινοτικός όρος).

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, κατά την περίοδο 1971-1981 παρουσίασε μείωση της τάξης του 7,34% (15.455 άτομα). Στη συγκεκριμένη δεκαετία ο πληθυσμός όλων των Νομών της Περιφέρειας παρουσιάζει απώλειες, με μεγαλύτερες στο Νομό Λέσβου(-8,87%). Οι πληθυσμιακές αυτές απώλειες οφείλονται είτε σε μετακινήσεις προς το εξωτερικό, είτε σε μετακινήσεις προς τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας. Στην ίδια περίοδο, ο συνολικός πληθυσμός της χώρας αυξήθηκε κατά 11,08%.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στατιστικά της Eurostat το 1998 ο πληθυσμός της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου ανέρχεται σε 183.500 κατοίκους δηλαδή μειώθηκε κατά 15.731 από την γενική απογραφή του 1991. Η μείωση αυτή σύμφωνα με την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία ήταν αποτέλεσμα της τάσεως μετανάστευσης προς τα ηπειρωτικά αστικά κέντρα. Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του Απριλίου του 2001 σημειώθηκε μια μικρή αύξηση του πληθυσμού της τάξεως του 3% με αποτέλεσμα για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια να υπάρχει σταθεροποίηση.

Πίνακας 5.1: Πληθυσμιακά Στοιχεία Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

Νομός/ Περιφέρεια	Επιφάνεια	Πληθυσμός					
		1000τ. χλμ	Κάτοικοι 1991(1.000)	Κάτοικοι/ τ.χλμ. 1991	% αύξηση 1981 1991	Κάτοικοι 2001 (1.000)	Κάτοικοι τ.χλμ. 2001
Νομός Λέσβου	2,2	104	48	-0,9	108	50	4
Νομός Σάμου	0,8	42	54	3,3	44	55	5
Νομός Χίου	0,9	53	58	5,7	52	58	-2
Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου	3,8	198	52	1,7	204	54	3
Ελλάδα	132	10.264	78	5,4	10.939	83	7

Πηγή: Eurostat, Ε.Σ.Υ.Ε.

Από την ανωτέρω πίνακα εμφανίζεται επίσης χαρακτηριστικά ότι το μόνο νησί από τα νησιά του Βορείου Αιγαίου που παρουσιάζει ποσοστιαία πληθυσμιακή μείωση τη δεκαετία 1990-2000(-2%) σε σχέση με το σύνολο της χώρας είναι το νησί της Χίου.

Ποιοτικά Πληθυσμιακά Στοιχεία

Στη σύνθεση του πληθυσμού κατ φύλο και ηλικία, σε αντίθεση με το σύνολο της χώρας όπου οι γυναίκες εμφανίζονται να υπερέχουν αριθμητικά, οι νομοί, και κατ' επέκταση η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά ανδρικού πληθυσμού έναντι του γυναικείου.

Ειδικότερα, στην ομάδα ηλικιών μεταξύ 15 και 24 ετών, ο αντρικός πληθυσμός είναι σχεδόν διπλάσιος από το γυναικείο, φαινόμενο που πρέπει να οφείλεται στην παρουσία μεγάλου αριθμού ενόπλων δυνάμεων σ' αυτά τα νησιά.

Ο αριθμός ατόμων ηλικίας 55 έως 64 είναι σχετικά περιορισμένος και στα δύο φύλα. Πρόκειται για ηλικιακές ομάδες που γεννήθηκαν λίγο πριν το Β' Παγκόσμιο πόλεμο και κατά την διάρκεια του(στράτευση ανδρών, μείωση αριθμού γεννήσεων, αυξημένη θνησιμότητα)

Πίνακας 5.2: Πληθυσμός και μεταβολή Πληθυσμού Ορεινού- Ημιορεινού- Πεδινού

	Πληθυσμός			Μεταβολή	
	1971	1981	1991	1971-1981	1981-1991
Περιφέρεια	210.459	195.004	199.231	-0,76%	0,21%
Ορεινός πληθυσμός Περιφέρειας	47.816	42.492	43.497	-1,17%	0,23%
Ημιορεινός πληθυσμός Περιφέρειας	51.395	46.394	47.428	-1,02%	0,22%
Πεδινός Πληθυσμός Περιφέρειας	111.248	100.118	108.306	-0,47%	0,20%

Περιφέρειας/ Περιφέρεια

Πεδινός Πληθυσμός	22,72%	21,79%	21,83%
Ημιορεινός Πληθυσμός	24,42%	23,79%	23,81%
Πεδινός Πληθυσμός	52,86%	54,42%	54,36%

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

Η εικόνα αυτή που αποτυπώνεται στους ανωτέρω πίνακες, συνέπεια της εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης που κατά κανόνα αποστερεί τις περιοχές αποστολής από τα πλέον δυναμικά τους στοιχεία, εκφράζει τις δυσχέρειες στις οποίες προσκρούει η διαδικασία εκσυγχρονισμού του παραδοσιακού παραγωγικού προτύπου της Περιφέρειας και ταυτόχρονα, τις επιδεινώνει.

Η μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, χωρίς την παράλληλη δημιουργία ανάλογου πλήθους θέσεων εργασίας στους δύο άλλους τομείς, η κρίση της ναυτιλίας στην οποία απασχολείται παραδοσιακά σημαντικό τμήμα του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, καθώς και η απουσία ενός διαφοροποιημένου τουριστικού τομέα, ικανού να αυξήσει την τήρηση σε ειδικευμένη εργασία, περιγράφουν ένα δυσμενές πλαίσιο, που ερμηνεύει, το σχετικά υψηλό επίπεδο ανεργίας, αλλά και τις δυσκολίες στην ανάπτυξη επιχειρηματικών δράσεων καινοτομικού χαρακτήρα.

Παράλληλα, η συρρίκνωση του πρωτογενή τομέα και ο τουρισμός εντείνουν τις τάσεις μετακίνησης του πληθυσμού από τις ορεινές περιοχές και την ενδοχώρα προς τις πεδινές παράλιες αστικοποιημένες και τουριστικές περιοχές, οδηγώντας σε ένα επαναπροσδιορισμό του ανθρωπογεωγραφικού χάρτη της Περιφέρειας(το 1991, το 54,4% του πληθυσμού χαρακτηρίζεται ως πεδινός, το 23,8% ως ημιορεινός και το 20,3% ως ορεινός, ενώ το 27,6% ως αστικός, το 16,7% ως ημιαστικός και το 55,7% ως αγροτικός) και σε επιτάχυνση των διαδικασιών κοινωνικό- πολιτικού μετασχηματισμού αλλαγή καταναλωτικών προτύπων, προτύπου κατοίκησης, τρόπου ζωής κ.λ.π.

5.1.4 Επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού.

Σε γενικές γραμμές, η κατά επίπεδο εκπαίδευσης, κατανομή του πληθυσμού της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 1991, ακολουθεί την αντίστοιχη του συνόλου της χώρας, παρουσιάζοντας όμως αποκλίσεις που αφορούν μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού στα χαμηλότερα εκπαιδευτικά επίπεδα.

Η πλειοψηφία του πληθυσμού, και συγκεκριμένα το 50,2% περίπου, είναι απόφοιτοι δημοτικού(39,6% το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της χώρας) ενώ μόλις το 2,9% έχουν πτυχίο ΑΕΙ(6,6% για το σύνολο της χώρας). Επιπλέον οι αγράμματοι στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου

αποτελούν το 7,2% του συνολικού πληθυσμού, ποσοστό κατά 0,4 μονάδες υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο της χώρας(6,8%).

Επειδή το μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού, εκτός από το ότι παρέχει ενδείξεις για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση του πληθυσμού μιας περιοχής αντανακλά διαφοροποιήσεις και στο επίπεδο ευημερίας.

Η μέτρηση του παραπάνω δείκτη στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, με βάση τα στοιχεία της Απογραφής Πληθυσμού Ε.Σ.Υ.Ε. δείχνει ότι η Περιφέρεια παρουσιάζει το 1981 υψηλότερο ποσοστό αναλφάβητων(9,1%) σε σύγκριση με το μέσο όρο της χώρας(8,6%) και χαμηλότερο ποσοστό απόφοιτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης(3,4% έναντι 5,9% της χώρας)

Ο Νομός Λέσβου ήταν ο Νομός της Περιφέρειας με το υψηλότερο ποσοστό αναλφάβητων(10,9% ποσοστό μεγαλύτερο από το αντίστοιχο της Περιφέρειας) ενώ ο Νομός Σάμου είχε το υψηλότερο ποσοστό ατόμων με τριτοβάθμια εκπαίδευση(3,7%) από όλους τους Νομούς της Περιφέρειας.

Ο Νομός Λέσβου εξακολουθεί να έχει το υψηλότερο ποσοστό αναλφάβητων (8,7%) από όλους τους Νομούς της Περιφέρειας, ενώ ο Νομός Χίου παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό ατόμων με τριτοβάθμια εκπαίδευση(5,1%).

5.1.5 Εργατικό Δυναμικό- Απασχόληση- Ανεργία.

Το εργατικό δυναμικό της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου παρουσίασε πτωτική τάση κατά την περίοδο 1981-1991, παρουσίασε πτώση της τάξης του 3,8%, ενώ κατά την περίοδο 1991-1999 η πτώση είναι μεγαλύτερη (κατά 5,9%).

Η μεγαλύτερη μείωση της απασχόλησης εμφανίζεται στο Νομό Λέσβου, ο οποίος κατά την διάρκεια των ετών 1981-1999 απώλεσε 7.557 θέσεις εργασίας, ενώ μικρότερη απώλεια θέσεων εργασίας εμφανίζει ο Νομός Χίου, ο οποίος όμως συμμετέχει στην συνολική απασχόληση της Περιφέρειας με το μικρότερο ποσοστό(22,5% το έτος 1981 και 23,7% το έτος 1999).

Το μεγαλύτερο μέρος της απασχόλησης στη Περιφέρεια, απορροφά ο τριτογενής τομέας, καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, σε ποσοστά 54%-56%, με τάσεις αύξησης διαχρονικά, τόσο σε αριθμό απασχολούμενων, όσο και σε ποσοστά συμμετοχής, ενώ ο πρωτογενής τομέας διατηρεί ένα ποσοστό απασχόλησης της τάξης του 24%, το οποίο τείνει να μειωθεί διαχρονικά.

Η μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, χωρίς την παράλληλη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στους άλλους δύο τομείς, η κρίση της ναυτιλίας η οποία απασχολεί παραδοσιακά ένα σημαντικό τμήμα του οικονομικά ενεργά πληθυσμού κυρίως αυτού της Χίου, η απουσία ενός διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος ικανού να παρατείνει την τουριστική περίοδο και τη ζήτηση σε εξειδικευμένη εργασία, καθώς και η απουσία διασυνδέσεων ανάμεσα στους οικονομικούς τομείς, περιγράφουν ένα δυσμενές πλαίσιο, που εξηγεί την μείωση της απασχόλησης και το υψηλό

ποσοστό ανεργίας, αλλά και τα προβλήματα στα οποία προσκρούει η ανάπτυξη καινοτόμων επιχειρηματικών δράσεων.

Οι προαναφερόμενες εξελίξεις στην απασχόληση αποτελούν το βασικότερο παράγοντα δραματικής αύξησης της ανεργίας στην Περιφέρεια κατά τα έτη 1981-1991, παρά τη συνεχιζόμενη μείωση της απασχόλησης, παρατηρείται μείωση του ποσοστού ανεργίας, λόγω μείωσης του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας.

Πίνακας 5.3: Κατάταξη των Περιφερειών σύμφωνα με το ποσοστό ανεργίας.

Περιφέρεια	1987	1997
Βόρειο Αιγαίο		7,1
Κρήτη	2,7	4,3
Νότιο Αιγαίο		4,3
Ιόνια Νησιά		6,2
Θεσσαλία	6,5	7,5
Πελοπόννησος		7,5
Δυτική Ελλάδα		7,9
Ανατολική Μακεδονία Θράκη		8,3
Κεντρική Μακεδονία		9,2
Ηπειρος		10,5
Αττική		11,6
Στερεά Ελλάδα		12,0
Δυτική Μακεδονία		13,8

Πηγή: Έκτη έκθεση για την Κατάσταση των Περιφερειών στην Κοινότητα .

Η πτώση του ποσοστού ανεργίας στην Περιφέρεια, όπως προαναφέρθηκε συνοδεύεται από παράλληλη μείωση της απασχόλησης, έτσι ώστε αυτή του ποσοστού ανεργίας να οφείλεται στη μείωση του εργατικού δυναμικού στην Περιφέρεια και όχι στην αύξηση της απασχόλησης, φαινόμενο ανησυχητικό για το κοινωνικοοικονομικό ιστό της Περιφέρειας.

Τα ποσοστά ανεργίας και η εξέλιξη τους ανά Νομό, διαφοροποιούνται σημαντικά, με δυσμενέστερη εικόνα, εκείνη του Νομού Χίου και ευνοϊκότερη του Νομού Σάμου.

Με αυτά τα δεδομένα διευρύνεται έντονα το φάσμα της ανεργίας στην περιφέρεια, αν και μέχρι το έτος 2002, ήταν σε χαμηλότερα επίπεδα από τα αντίστοιχα ποσοστά ανεργίας της Χώρας(6,1%)⁴¹,

⁴¹ Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Eurostat τα ποσοστά ανεργίας σε επίπεδο χώρας παρουσιάζουν 3 ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά α) Το ποσοστό ανεργίας είναι πολύ υψηλότερος για νέους κάτω των 25 ετών δηλαδή είναι 28% έναντι του 10% που είναι το σύνολο της χώρας για όλες τις ηλικίες β) το ποσοστό ανεργίας των γυναικών είναι σημαντικά υψηλότερο τους συνολικού, δηλαδή 15,4% έναντι 10,2% γ) υπάρχουν

λόγω του, πολύ μικρού ποσοστού συμμετοχής εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό της εργάσιμης ηλικίας (37% περίπου στην Περιφέρεια, έναντι 48% στην Χώρα)

Ως εκ τούτου η ανεργία στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι σε λανθάνουσα μορφή, κρυπτόμενη από την υποαπασχόληση στον πρωτογενή τομέα και από τη μη συμμετοχή του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας στην αγορά εργασίας, ενώ με την έξοδο του εργατικού δυναμικού από τον πρωτογενή τομέα και με την ένταξη ενός μεγάλου μέρους του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στην αγορά εργασίας η ανεργία θα αυξηθεί σημαντικά, *πως εξάλλου ήδη διαφαίνεται από το 1996 φθάνοντας στο 7,64% με τάσεις αύξησης, μέχρι και 10.9% κατά το πρώτο τρίμηνο του έτους 1998.

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία, προκείμενου η Περιφέρεια να αποκτήσει μια ανταγωνιστική οικονομία με σύγχρονη δομή και να εισέλθει στην διαδικασία μιας βιώσιμης ανάπτυξης θα πρέπει, αφενός να αυξηθεί το εργατικό δυναμικός της, αφετέρου να διατηρήσει αλλά και να δημιουργήσει θέσεις απασχόλησης για να εμποδίσει αλλά και να μειώσει παράλληλα την ανερχόμενη ανεργία.

5.1.6 Οικονομική φυσιογνωμία της Περιφέρειας.

Συνοπτικά η οικονομία της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου χαρακτηρίζεται ⁴² από:

- ❖ Εύθραυστη οικονομική βάση και σοβαρές δυσκολίες ως προς τη δημιουργία της κρίσιμης μάζας(σε αυλές και υλικές υποδομές) η οποία θα ήταν ικανή να προσελκύσει σοβαρές ιδιωτικές επενδύσεις.
- ❖ Έλλειψη διασυνδέσεων ανάμεσα στα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Περιφέρειας και την παραγωγική βάση της.
- ❖ Χαμηλός ρυθμός αύξησης της ζήτησης για εργασία σε σχέση με την προσφορά.
- ❖ Χαμηλός ρυθμός ανακύκλωσης θέσεων εργασίας.
- ❖ Χαμηλή εκμετάλλευση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
- ❖ Χαμηλές εξαγωγικές επιδόσεις.
- ❖ Εξάρτηση της τοπικής οικονομίας από κλάδους που είναι στατικοί ή έχουν φθίνουσα ανελαστική ζήτηση.
- ❖ Χαμηλά απορροφητικότητα- αφομοίωση νέων τεχνολογιών καθώς και παράγωγων τους.
- ❖ Υψηλό κατά κεφαλή λειτουργικό κόστος των υποδομών εξαιτίας της χαμηλής πυκνότητας πληθυσμού.
- ❖ Έλλειψη ποιοτικού ελέγχου στα γεωργικά- μεταποιητικά προϊόντα.

σημαντικές διαφορές στα ποσοστά ανεργίας των διάφορων περιφερειών της χώρας. Τα χαμηλότερα ποσοστά έχουν η Κρήτη, Βόρειο Αιγαίο, και τα Ιόνια Νησιά με 5,8 %, 6.1% και 6.7% αντίστοιχα. Τα υψηλότερα ποσοστά έχουν η Στερεά Ελλάδα(χωρίς την Αττική) και η Δυτική Μακεδονία 13,3% και 15.8 % το ΒΗΜΑ, 11-08-2002.

⁴² Α' Β' & Γ' Φάσεις της Μελέτης του Χωροταξικού πλαισίου για την Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

- ❖ Ανεπαρκείς υποδομές εξυπηρέτησης για μια επιχείρηση έντασης τεχνολογίας.
- ❖ Έλλειψη πρώτων υλών, οι οποίες είναι ενδιάμεσες εισροές για τη μεταποίηση.
- ❖ Χαλαρή σύνδεση τομέων μεταξύ τους.
- ❖ Χαμηλό κατά κεφαλή Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν, το οποίο σε μονάδες αγοραστικής δύναμης είναι από τα πιο ασθενή στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ενδοπεριφερειακές ανισότητες.

Παρ' όλα αυτά οι θετικές εξελίξεις στην συνολική εθνική οικονομία βελτιώνουν σχετικά την έντονα δυσχερή αναπτυξιακή θέση που η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου κατείχε, με βάση το ποσοστό συμμετοχής του Ακαθάριστου Προϊόντος της στο συνολικό ΑΕΠ της Χώρας, στην κατάταξη των δεκατριών περιφερειών της Χώρας. Συγκεκριμένα, στην περίοδο 1993-95, οι ρυθμοί αύξησης υπερβαίνουν αυτούς της Χώρας, ενώ την περίοδο 1996-98 οι ρυθμοί εξισώνονται. Έτσι, ενώ το 1992 το Ακαθάριστο Προϊόν της Περιφέρειας αποτελούσε το 1,39% του συνολικού ΑΕΠ της Χώρας, το 1998 αυξήθηκε στο 1,52%

Ενδοπεριφερειακά, οι υψηλότεροι ρυθμοί του Ακαθάριστου Προϊόντος εμφανίζονται στο Νομό Σάμου του οποίου η οικονομία εξελίσσεται δυναμικά, ενώ οι χαμηλότεροι ρυθμοί παρουσιάζονται στο Νομό Λέσβου. Όμως, στο Νομό Λέσβου παράγεται το μεγαλύτερο μέρος(54%) του Ακαθάριστου Προϊόντος της Περιφέρειας, ενώ τα ποσοστά συμμετοχής των Νομών Σάμου και Χίου, ανέρχονται στο 23%, με το Νομό Χίου να παρουσιάζει πτωτική τάση.

Επίσης, σύμφωνα με το κατά κεφαλή Περιφερειακό ΑΕΠ, η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις κατάταξης μεταξύ των δεκατριών Περιφερειών της Χώρας, φαινόμενο που σηματοδοτεί την αναγκαιότητα έντονων παρεμβάσεων για γρήγορους ρυθμούς ανάπτυξης, έτσι ώστε να συγκλίνει η οικονομία της με τα αντίστοιχα μεγέθη της Χώρας.

Η οικονομία της Περιφέρειας στηρίζεται στον τριτογενή τομέα, ο οποίος « παράγει» πάνω από το 60% του συνολικού περιφερειακού ΑΕΠ, ενώ παράλληλα απασχολεί το 55% σχεδόν του συνόλου των εργαζομένων στην Περιφέρεια. Από του δύο άλλους βασικούς παραγωγικούς τομείς της Περιφέρειας, ο πρωτογενής διατηρεί στην τρέχουσα δεκαετία ένα ποσοστό συμμετοχής στο συνολικό περιφερειακό ΑΕΠ της τάξης του 0%, το οποίο όμως είναι συρρικνωμένο σε σχέση με το αντίστοιχο της δεκαετίας του '90, ενώ απασχολεί το 24% του συνόλου των εργαζομένων.

Την τρίτη κατά σειρά θέση κατέχει ο δευτερογενής τομέας ο οποίος κατά την τρέχουσα δεκαετία παράγει το 18% του συνολικού περιφερειακού ΑΕΠ ενώ απασχολεί το 22% περίπου του συνόλου των εργαζομένων στην Περιφέρεια.

Διαχρονικά και ιδιαίτερα μετά το έτος 1991 η διάρθρωση της παραγωγικής/ οικονομικής δομής της Περιφέρειας έχει διαφοροποιηθεί σημαντικά, με κύρια χαρακτηριστικά τη σημαντική μείωση του πρωτογενούς τομέα(συρρίκνωση όσον αφορά την απασχόληση) με παράλληλη αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας σε αυτόν.

Όσον αφορά την εσωτερική διάρθρωση των τριών βασικών τομέων της οικονομίας της Περιφέρειας, δεν παρατηρούνται σημαντικές ανακατατάξεις, αφού στον πρωτογενή τομέα κυριαρχεί η

φυτική παραγωγή με βασική καλλιέργεια τις ελαιοπήσιμες ελιές (κυρίως στο Νομό Λέσβου), τα σιτηρά κατά δεύτερο λόγο και τα οινάμπελα (στο Νομό Σάμου) τα οποία μειώνονται συνεχώς.

Ο δευτερογενής τομέας, ο οποίος μειώνεται διαχρονικά ως προς το ακαθάριστο προϊόν, μετατοπίζεται προς τις κατασκευές με συνεχή πτώση της μεταποίησης, η οποία κατά τα πέντε πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '90 συμμετέχει στο ΑΕΠ του τομέα κατά 31% έναντι 40% στα αντίστοιχα έτη της δεκαετίας του '80, ενώ η ενέργεια διατηρεί ένα ποσοστό συμμετοχής της τάξης του 15%.

Ο τριτογενής τομέας, ο οποίος τείνει να κυριαρχήσει στην οικονομική ζωής της Περιφέρειας διατηρεί σχετικά σταθερή διάρθρωση, στα επιμέρους είδη υπηρεσιών με μόνη σημαντική διαφοροποίηση τη συμμετοχή του εμπορίου, η οποία μειώθηκε από 27% στο 22% στις δύο περιόδους αναφοράς και στις λουπές υπηρεσίες (οι οποίες περιλαμβάνουν το τουρισμό) αφού η συμμετοχή τους στο συνολικό ΑΕΠ του τομέα αυξήθηκε από 13% στο 17% με τάσεις συνεχούς αύξησης.

5.2 Δημόσιες Επενδύσεις και Περιφερειακή Οικονομία.

Ως προς τις Δημόσιες Επενδύσεις η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου διατηρεί σχεδόν σταθερό ποσοστό συμμετοχής στη διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας, τόσο στις συνολικές Δημόσιες Επενδύσεις της Χώρας, όσο και σε αυτές που περιλαμβάνονται στα συγχρηματοδοτούμενα από την Ευρωπαϊκή Ένωση προγράμματα. Ενδοπεριφερειακές διαφοροποιήσεις σημειώνονται στις σχετικές κατανομές τόσο των δημόσιων όσο και των ιδιωτικών επενδύσεων (που ενισχύονται στο πλαίσιο των Αναπτυξιακών Νόμων 1262/82 και 19-892/90) με αναλογικά υψηλότερη συμμετοχή του Νομού Λέσβου σε αντίθεση με αυτή του Νομού Χίου.

Η μεταφορά πόρων προς την Περιφέρεια, μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των εισοδηματικών ενισχύσεων από την Κοινή Αγροτική Πολιτική, των κρατικών ενισχύσεων μέσω των Αναπτυξιακών Νόμων κ.λ.π συνέλαβε κατά την τελευταία δεκαετία την βελτίωση της οικονομικής της θέσης, αφού το κατά κεφαλή ΑΕΠ ανέρχεται πλέον στο 92% περίπου του αντίστοιχου μέσου όρου της Χώρας (από 70% που καταγράφηκε στις αρχές της δεκαετίας) και στο 60% περίπου του αντίστοιχου μέσου όρου των Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (από 44,5%) και στην σχετική διατήρηση του ποσοστού ανεργίας κάτω από τον μέσο όρο της Χώρας. Με τα θετικά αυτά αποτελέσματα η θέση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, βελτιώθηκε αισθητά στην γενική κατάταξη του επιπέδου ανάπτυξης των Περιφερειών της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η έλλειψη πρώτων υλών και η μικρή τοπική αγορά, ο παραμεθόριος χαρακτήρας και ο κατακερματισμός του χώρου της Περιφέρειας, η απόσταση από το εθνικό και τα διευρωπαϊκά κέντρα και δίκτυα παραγωγικών δραστηριοτήτων, εξακολουθούν πάντως να επηρεάζουν ανασταλτικά την δραστική βελτίωση των οικονομικών και κοινωνικών υποδομών, παρά τις σημαντικές επιτυχίες που καταγράφηκαν στο πλαίσιο της εφαρμογής των Κοινοτικών Προγραμμάτων (ΜΟΠ, Α' ΚΠΣ, Β' ΚΠΣ κοινοτικές πρωτοβουλίες).

Τα από δεκαετίας εφαρμοζόμενα προγράμματα , συντέλεσαν αποφασιστικά στην βελτίωση των μεταφορικών υποδομών στην Περιφέρεια(λιμενικές εγκαταστάσεις, δίκτυα οδοποιίας, αεροδρόμια) των δευτεροβάθμιων(και εν μέρει των τριτοβάθμιων) εκπαιδευτικών υποδομών, των υποδομών παροχής κοινωνικών υπηρεσιών(υγεία- πρόνοια) ορισμένων υποδομών περιβάλλοντος(δίκτυα ύδρευσης- αποχέτευσης, αναπλάσεις)

Κατά τη διάρκεια υλοποίησης του Α΄ ΚΠΣ πραγματοποιήθηκαν περισσότερες μικρές παρεμβάσεις στο χώρο οι οποίες, αν και συνέβαλαν σημειακά στη δημιουργία προϋποθέσεων για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και των παραγωγικών επιδόσεων, τελικά δεν οδήγησαν σε άμεσα ορατά αποτελέσματα. Αντίθετα, η εικόνα διαμορφώθηκε από την υποχώρηση των ελληνικών προϊόντων εξαιτίας της περιορισμένης ανταγωνιστικότητας τους, τη σταδιακή αποβιομηχάνιση και τις βασικές Διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας. Τα πολλά μικρά έργα μπόρεσαν να περιορίσουν μόνο ένα μικρό τμήμα του ελλείμματος σε υποδομές και εξοπλισμό χωρίς να συμβάλλουν ιδιαίτερα στη διαμόρφωση της κρίσιμης εκείνης μάζας που θα επέτρεπε τη δυναμική ανάπτυξη των Νομών της Περιφέρειας.

Κατά τη διάρκεια υλοποίησης του Β΄ ΚΠΣ , αναλήφθηκαν χωρικά προσδιορισμένες δράσεις μεγάλης κλίμακας,(κυρίως έργα μεταφορικών και εν μέρει περιβαλλοντικών υποδομών). Υποδομές επικοινωνιών και μεταφορών και έργα παραγωγικής υποδομής και περιβάλλοντος αποτέλεσαν τα σημαντικότερα έργα, χωρίς όμως να μπορεί να θεωρηθεί ότι η κρίσιμη μάζα των προϋποθέσεων δυναμικής ανάπτυξης των οικονομιών των νησιών, διασφαλίστηκε.

Ως προς Γ΄ ΚΠΣ σαφής εικόνα υπάρχει μόνο για το ΠΕΠ 2000-2006, σε αντίθεση με την κατανομή σε περιφερειακό επίπεδο των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Τα νησιά του Βορείου Αιγαίου, βρίσκονται στην πρώτη θέση της κατανομής των πόρων του Γ΄ ΚΠΣ, καθώς σε αυτή την περιφέρεια προβλέπεται να δαπανηθούν κονδύλια που αντιστοιχούν σε 2.339€ κατά κεφαλήν εισόδημα για την περίοδο ως το 2007. Στο ΠΕΠ προσδιορίζονται οι ακόλουθοι άξονες προτεραιότητας που αποτελούν στρατηγικούς στόχους για την ανάπτυξη της Περιφέρειας.

- Αναστροφή της πληθυσμιακής συρρίκνωσης και περιθωριοποίησης της νησιωτικής οικονομίας με την αξιοποίηση της τεχνολογίας και των τοπικών πλεονεκτημάτων.
- Αστική ανάπτυξη
- Διαφοροποίηση της νησιωτικής οικονομίας και ενίσχυση του παραγωγικού περιβάλλοντος και της ανταγωνιστικότητας με την αξιοποίηση της κοινωνίας της πληροφορίας και της καινοτομίας.
- Στήριξη αγροτικής ανάπτυξης- Ανάπτυξη Υπαίθρου.

Σε δημοσίευμα⁴³ σύμφωνα με τα στοιχεία του ΥΠ.Ε.ΘΟ το ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου παρουσιάζει χαμηλή απορροφητικότητα ενώ ταυτόχρονα εξακολουθούν να εντοπίζονται σημαντικά προβλήματα υλοποίησης στα τομεακά προγράμματα της Κοινωνίας της Πληροφορίας, Υγείας και Πρόνοιας και

⁴³ Chiosnews : Χαμηλή απορροφητικότητα το ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου, 10/7/2003

Ανταγωνιστικότητας, όπου οι ρυθμοί απορρόφησης βρίσκονται καθηλωμένοι στο 12-13% ενώ εντυπωσιακοί ρυθμοί απορρόφησης διαπιστώνονται στον τομέα των Οδικών Αξόνων με ποσοστό 41%. Στον τομέα των περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων, η μεγαλύτερη υστέρηση διαπιστώνεται στα ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου, Στερεάς Ελλάδας, Θεσσαλίας και Ηπείρου, όπου η απορροφητικότητα κυμαίνεται από 11 έως 14%. Σημειώνεται επίσης, ότι τη χαμηλότερη προσέλευση για χρηματοδότηση μέσα από το Γ' ΚΠΣ, από τα νησιά φαίνεται να έχει η Χίος⁴⁴.

⁴⁴ Chiosnews : Συμμετέχουν οι Χιώτες στα προγράμματα Γ' ΚΠΣ 25/7/2003

Κεφάλαιο 6

Δομή ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006

Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας

6.1 Εισαγωγή

Με βάση τα στοιχεία που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, τα στοιχεία δηλ. που περιλαμβάνονται στις τρεις φάσεις της μελέτης των Χωροταξικών Σχεδίων της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, συντάχτηκε το τελικό κείμενο του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, το οποίο εγκρίθηκε σύμφωνα με την απόφαση της Υπουργού ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. με Α.Π. 26297/01.07.2003.

Σύμφωνα με την απόφαση αυτή :

- Καταγράφεται και αξιολογείται η θέση της Περιφέρειας στο διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο, ο ρόλος της σε εθνικό επίπεδο και σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες καθώς επίσης και οι λειτουργίες διαπεριφερειακού χαρακτήρα που έχει ή μπορεί να αναπτύξει.
- Καταγράφονται και αξιολογούνται οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και διάρθρωση του χώρου στο επίπεδο της Περιφέρειας.
- Αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των ευρωπαϊκών, εθνικών και περιφερειακών πολιτικών και προγραμμάτων στο Επίπεδο της Περιφέρειας και
- Προσδιορίζονται με προοπτική 15 ετών βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές επιλογές για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του χώρου στο επίπεδο της Περιφέρειας, οι οποίες θα προωθούν την ισότιμη ένταξη της στον ευρύτερο διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο.

6.2 Πρότυπο Χωρικής Ανάπτυξης

Το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης της Περιφέρειας υποστηρίζει, διατηρεί και αξιοποιεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της, τα οποία είναι : η γεωγραφική θέση, το πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον και οι αναπτυξιακές δυνατότητες της, που συνδυάζουν το παραδοσιακό πρότυπο ανάπτυξης στον πρωτογενή τομέα, με δυνατότητες ανάπτυξης ποιοτικού τουρισμού και υπηρεσιών συμβατών με το περιβάλλον.

Στο συγκεκριμένο αναπτυξιακό πρότυπο η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας προσδίδει χαρακτήρα γέφυρας προς τα δύο, κατά κύριο λόγο, κατευθύνσεις : από το βορρά προς το νότο και από την δύση στην ανατολή. Η Περιφέρεια χάνει τον διπλά περιφερειακό και απομακρυσμένο χαρακτήρα της και αναδεικνύεται σε κεντρική περιοχή του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου, με τις

ανάλογες ευνοϊκές αναπτυξιακές επιπτώσεις, στα μεγάλα κυρίως νησιά της. Το πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον βρίσκεται σε σχετικά καλή κατάσταση και αποτελεί σημαντικό αναπτυξιακό πόρο που μπορεί να συμβάλλει, με κατάλληλη διαχείριση, σημαντικά στη δυναμική οικονομική ανάπτυξη της. Η διαδικασία ανάπτυξης θα οδηγήσει σε πληθυσμιακή ανασυγκρότηση, κυρίως με μετακινήσεις πληθυσμού προς την Περιφέρεια, οι οποίες θα επιταχύνουν την όλη αναπτυξιακή διαδικασία. Ως προς τις αναπτυξιακές δυνατότητες γίνεται αποδεκτό ότι ο συνδυασμός παραδοσιακών προϊόντων του πρωτογενή τομέα με την ποιοτική καλλιέργεια και επεξεργασία τους, διανοίγει τη δυνατότητα προώθησης των προϊόντων αυτών σε νέες αγορές στη χώρα, την Ευρωπαϊκή Ένωση και το διεθνές περιβάλλον, ενώ οι αναπτυσσόμενες υποδομές μεταφορών διευκολύνουν το αναγκαίο μεταφορικό έργο. Ανάλογα ισχύουν και για τους τομείς του τουρισμού και των υπηρεσιών αναψυχής και πολιτισμού, όπου το κυρίαρχο πρότυπο διαφοροποιείται περιορίζοντας την εποχικότητα.

Σύμφωνα με το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης καθορίζονται οι στόχοι της ολοκληρωμένης διαχείρισης των νησιών οι οποίοι είναι :

- Συγκράτηση σταθεροποίηση του νησιωτικού πληθυσμού, μέσω της άρσης της απομόνωσης, της βελτίωσης της προσπελασιμότητας και της εξασφάλισης υποδομής και παροχής υπηρεσιών.
- Η ολοκληρωμένη οικονομική ανάπτυξη, με διεύρυνση των δυνατοτήτων απασχόλησης και διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης των νήσων και τη στήριξη εναλλακτικών μορφών ήπιας ανάπτυξης.
- Η προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς με την αειφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων και της ποικιλότητας του τοπιού και με την ανάδειξη των ιστορικών και πολιτισμικών μνημείων.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών υιοθετούνται οι ακόλουθες αρχές :

- Η προστασία της φυσικής και πολιτιστικής ιδιαιτερότητας κάθε νησιού πρέπει να αποτελεί τον πυρήνα ενός Ολοκληρωμένου Νησιωτικού Σχεδιασμού.
- Ο σχεδιασμός των δραστηριοτήτων και των αντίστοιχων έργων ή των έργων υποδομής θα πρέπει να σέβεται τη φέρουσα ικανότητα των φυσικών οικοσυστημάτων και πόρων.
- Η αειφόρος ανάπτυξη απαιτεί την κινητοποίηση του νησιωτικού πληθυσμού και την καλλιέργεια του αισθήματος κοινής ευθύνης.
- Ο σχεδιασμός για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης θα γίνεται σε επίπεδο νησιού και νησιωτικής ενότητας (Νομαρχία/ Περιφέρεια) .
- Κατά την χάραξη των διάφορων αναπτυξιακών- τομεακών πολιτικών, απαιτείται ο σεβασμός στη φέρουσα ικανότητα των νησιών και των οικοσυστημάτων.

Οι δράσεις και πρωτοβουλίες κατευθύνονται προς :

- Την διατήρηση και διαφοροποίηση των σχέσεων και εξαρτήσεων της Περιφέρειας με τα μητροπολιτικά κέντρα της Αθήνας και Θεσσαλονίκης.

- Την ανάπτυξη σχέσεων και συνδέσεων με δυναμικά σημεία του χερσαίου και λουπού νησιωτικού χώρου της Ελλάδας, με τις αναγκαίες συμπληρωματικότητες.
- Την βελτίωση των σχέσεων και εξαρτήσεων με χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης του Ευξείνου Πόντου και της Μεσογείου. Ξεχωριστό ρόλο θα διαδραματίσει η βελτίωση των σχέσεων με την Τουρκία.
- Την αναβάθμιση του ρόλου των αστικών κέντρων και των εδρών των νέων δήμων, με παράλληλη ανάπτυξη τοπικών δικτύων και συμπληρωματικότητας μεταξύ των πρωτεύουσών των νησιών.
- Την ανάπτυξη της γεωργίας προτύπων ονομασίας προέλευσης και της επιδοτούμενης περιβαλλοντικής γεωργίας, με στόχο τη διατήρηση του τοπίου μέσω διαδικασιών προσομοίωσης παραδοσιακών μεθόδων, που έχουν τη δυνατότητα να είναι βιώσιμες.
- Την ανάπτυξη του τουρισμού με παράλληλη πρόσληψη διαφοροποιημένων μορφών του τουριστικού προτύπου, συνεργασία με τον τομέα γεωργίας και αξιοποίηση της πολιτιστικής υποδομής με παράλληλη προστασία της.
- Την ανάπτυξη των ήπιων μορφών ενέργειας σε όλα τα νησιά, με παράλληλο σεβασμό του περιβάλλοντος και του τοπού.
- Την οριοθέτηση και προστασία των «ζωνών υψηλής προστασίας» (δάση, τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλους) με παράλληλη ανάληψη χωρικών δράσεων για την προστασία και ανάδειξη του ενιαίου χαρακτήρα του φυσικού και πολιτιστικού χώρου.

Τα θετικά αναπτυξιακά αποτελέσματα στη διάρθρωση και την κλίμακα των κοινωνικοοικονομικών δραστηριοτήτων της Περιφέρειας επιτυγχάνονται :

- Με έντονες χρηματοδοτικές παρεμβάσεις, ορθολογικά κατανομημένες στο χρόνο και τους επιμέρους τομείς.
- Σε συνδυασμό με σοβαρές θεσμικές και διοικητικές ρυθμίσεις, που επιτρέπουν τη μέγιστη αξιοποίηση αυτών των χρηματοδοτικών πόρων και τη διάχυση των αναπτυξιακών πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων σε όλο το νησιωτικό σύμπλεγμα της Περιφέρειας.
- Η διάχυση αυτή επιτυγχάνεται κυρίως με την παραγωγική λειτουργική διασύνδεση των νησιών.

6.3 Αναπτυξιακό Πλαίσιο

6.3.1 Πληθυσμός

Το Περιφερειακό Πλαίσιο αποδέχεται την πρόβλεψη ότι έως το 2015 ο πληθυσμός της Περιφέρειας θα είναι της τάξης των 220.000 ατόμων.

Με το σχεδιασμό και την εφαρμογή κατάλληλων και παράπλευρων πολιτικών στους τομείς της οικονομίας, της διοίκησης και της βελτίωσης της ποιότητας ζωής, είναι δυνατόν η φυσιογνωμία της οικονομίας της Περιφέρειας να προσλάβει μια «αναπτυξιακή δυναμική». Η δυναμική αυτή αφορά

στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας της, στη παράλληλη βελτίωση της ελκυστικότητας της και στη δημιουργία προϋποθέσεων και συνθηκών για την προσέλκυση και την ένταξη νέων κατοίκων στην τοπική παραγωγική διαδικασία.

6.3.2 Προβλέψεις απασχόλησης και προϊόντος.

Απαραίτητη θεωρείται η ενίσχυση της πολυδραστηριότητας και η αποφυγή φαινομένων μονοανάπτυξης, η διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης των νησιών, καθώς και η στήριξη εναλλακτικών μορφών ανάπτυξης βάσει ποιοτικών κριτηρίων συμβατών με τη νησιωτική παράδοση, την ενίσχυση πρωτοβουλιών καινοτομίας και την αξιοποίηση των τεχνολογικών δυνατοτήτων της «Κοινωνίας της Πληροφορίας». Βαρύνουσας σημασίας είναι η ένταξη στην αγορά εργασίας των οικονομικών μεταναστών .

6.3.3 Ο πρωτογενής τομέας.

Παράγοντές όπως ο παραδοσιακός χαρακτήρας και η υψηλή ποιότητα των αγροτικών προϊόντων, αυξανόμενη τάση των καταναλωτών για υψηλής ποιότητας τρόφιμα παραδοσιακού χαρακτήρα και υγιεινής παραγωγικής διαδικασίας, οι δυνατότητες αξιοποίησης ευρύτερων αγορών, η εποχική συμπληρωματικότητα της αγροτικής δραστηριότητας με την τουριστική και παράλληλα χρονικά συμπληρωματικότητα των δύο δραστηριοτήτων, μπορούν να αντιστρέψουν την κατεύθυνση του πρωτογενούς τομέα. Οι απαιτούμενες παρεμβάσεις και αλλαγές στην οργάνωση και διάρθρωση της αγροτικής δραστηριότητας έχουν σημαντικό βαθμό δυσκολίας στην εφαρμογή τους, απαιτούν έντονες μακροχρόνιες προσπάθειες για την αποδοχή και υλοποίηση τους, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι τους.

6.3.4 Ο δευτερογενής τομέας.

Οι προοπτικές του δευτερογενή τομέα στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου συναρτώνται απόλυτα και άμεσα με τις προοπτικές της μεταποίησης και των κατασκευών, ενώ ένα σημαντικό επίσης ρόλο διαδραματίζει και η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία συμμετέχει στο ακαθάριστο προϊόν του δευτερογενούς τομέα κατά 15% περίπου. Η ενίσχυση των τριών παραπάνω οικονομικών δραστηριοτήτων οι οποίες συνθέτουν σχεδόν στο σύνολο τους το δευτερογενή τομέα της Περιφέρειας , θα συμβάλλει τα μέγιστα , έτσι ώστε αυτός να επιτύχει τα μεγέθη, σε ακαθάριστο προϊόν και απασχόληση, τα οποία προτείνονται για την ανάπτυξη της Περιφέρειας.

6.3.5 Ο τριτογενής τομέας

Ο τριτογενής τομέας είναι ο πλέον δυναμικός τομέας της οικονομίας της Περιφέρειας. Τη μεγαλύτερη συμμετοχή στο ακαθάριστο προϊόν του παρουσιάζει το εμπόριο, ακολουθεί ο κλάδος των υπηρεσιών(όπου περιλαμβάνονται και οι αμιγώς τουριστικές δραστηριότητες) και ο κλάδος των μεταφορών. Ο τριτογενής τομέας θα αναπτυχθεί ακόμα περισσότερο μέσω της ισόρροπης και ορθολογικής ανάπτυξης του τουριστικού τομέα, ο οποίος μπορεί να δημιουργεί τις βασικές προϋποθέσεις ανάπτυξης πολλών άλλων κλάδων των υπηρεσιών και ως εκ τούτου ανάπτυξη συνολικά του τριτογενούς τομέα της Περιφέρειας.

Η υποστήριξη ενός νέου προτύπου τουριστικής ανάπτυξης στα νησιά της Περιφέρειας προϋποθέτει ολοκληρωμένο σχεδιασμό και συντονισμένη δράση που θα παρεμβαίνει σε θέματα οικονομίας, τεχνικής και κοινωνικής υποδομής, οικιστικής πολιτικής, περιβάλλοντος και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, εκπαίδευσης και πολιτισμού.

6.4 Χωροταξική οργάνωση

Κατευθύνσεις για την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

- Ως περιβαλλοντική πολιτική με την ευρεία έννοια, θα πρέπει να βοηθούν ο σχεδιασμός και ο έλεγχος της ανάπτυξης και των χρήσεων γης σε όλο το χώρο της Περιφέρειας, ακόμη και αν αυτός δεν παρουσιάζεται στο του ως ιδιαίτερος αξιόλογος, ευαίσθητος ή προβληματικός.
- Η κατά προτεραιότητα θεσμοθέτηση προστατευτικού καθεστώτος στις περιοχές του δικτύου Natura 2000, τα προτεινόμενα από τη σχετική μελέτη ΕΜΠ- ΥΠΕΧΩΔΕ Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλους και άλλες περιοχές με αυξημένο ενδιαφέρον από πλευράς φυσικού περιβάλλοντος και τοπίου.
- Ο καθορισμός επιτρεπόμενων χρήσεων γης και όρων και περιορισμών δόμησης προς την κατεύθυνση της διαφύλαξης του εξωαστικού χώρου, της προστασίας του περιβάλλοντος και του τοπίου.
- Η προστασία της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας.
- Η προστασία των θαλάσσιων πόρων.
- Η προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων, η αποκατάσταση και διαφύλαξη των καμένων εκτάσεων.
- Η αυστηρή ή / και απόλυτη προστασία ακατοίκητων νήσων και βραχονησίδων.
- Η προστασία αξιόλογων οικοσυστημάτων και βιότοπων καθώς και ειδών χλωρίδας και πανίδας.
- Η ενίσχυση των θεσμικών μηχανισμών προστασίας του θαλάσσιου οικοσυστήματος.

- Η πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης.
- Η προώθηση της χάραξης των οριογραμμών του αιγιαλού, της παραλίας και του παλαιού αιγιαλού.
- Η αποκατάσταση και προστασία των μνημείων, ιστορικών κέντρων πόλεων, παραδοσιακών οικισμών καθώς και διατηρητέων και λοιπών αξιόλογων κτιρίων.
- Ειδικά για τους παραδοσιακούς οικισμούς και τις παλαιές βιομηχανικές περιοχές παράλληλα με το προστατευτικό καθεστώς, να προβλεφθούν ειδικά κίνητρα, για τη συντήρηση του κτιριακού αποθέματος και την ανάδειξη των οικισμών σε πόλους τοπικής ανάπτυξης.
- Η οργάνωση ενός δικτύου πολιτιστικών πόρων (ιστορικών και αρχαιολογικών χώρων, παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, παραδόσεων και εθίμων, σύγχρονων εκδηλώσεων πολιτισμού).
- Η ενθάρρυνση της επαναχρήσης του κτιριακού αποθέματος αστικού και αγροτικού χαρακτήρα ,με δράσεις αποκατάστασης ιστορικών/ παραδοσιακών κτιρίων καθώς και διατήρησης και αναβίωσης παραδοσιακών δραστηριοτήτων.
- Η διευκόλυνση της πρόσβασης των τοπικών κοινωνιών στον πολιτισμό με την ενίσχυση σύγχρονων πολιτιστικών πρωτοβουλιών και με την προώθηση της συμμετοχής του κοινού σε δραστηριότητες και εκδηλώσεις στα πλαίσια της λειτουργίας του δικτύου πολιτιστικών πόρων.
- Η οργάνωση και προώθηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης σε επαγγέλματα ευαίσθητα από πολιτιστικής πλευράς, όπως π.χ παραδοσιακές οικοδομικές τεχνικές, μαρμαρογλυπτική, αγγειοπλαστική, ξυλουργική.
- Η προστασία και προβολή της ιστορικής και πολιτιστικής συνέχειας μέσα από πολιτικές στους τομείς των μεταφορών και του τουρισμού.
- Η αποκατάσταση και προστασία μνημείων, ιστορικών κέντρων πόλεων και παραδοσιακών οικισμών μέσω μιας «λειτουργικής» και όχι απαραίτητα «μουσειακής» προσέγγισης.

Κεφάλαιο 7

Νομός Λέσβου

7.1 Γενικά στοιχεία για το Νομό Λέσβου.

Ο Νομός Λέσβου βρίσκεται στο Βόριο Αιγαίο. Αποτελείται από τρία νησιά, τη Λέσβο, τη Λήμνο και τον Άγιο Ευστράτιο. Η συνολική έκταση του νομού είναι 2.154 τ. χλμ., το συνολικό μήκος των ακτών 696 χλμ. Και ο συνολικός πληθυσμός του 105.194 κάτοικοι. Στο νομό υπάρχουν δεκαεπτά δήμοι (13 στη Λέσβο και 4 στη Λήμνο) καθώς και μια κοινότητα, η κοινότητα του Αγίου Ευστράτιου. Πρωτεύουσα του νομού Λέσβου είναι η Μυτιλήνη. Στη Μυτιλήνη έχει την έδρα της η Νομαρχία Λέσβου, η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου καθώς και το Υπουργείο Αιγαίου. Με το τρέχον εκλογικό σύστημα στο νομό Λέσβου εκλέγονται τρεις βουλευτές.

Η Λέσβος ανήκει στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου Πελάγους, Με έκταση 1.636 τ. χλμ. είναι το τρίτο σε μέγεθος νησί της Ελλάδος. Απέχει 188 ναυτικά μίλια από τον Πειραιά, 218 ναυτικά μίλια από την Θεσσαλονίκη και 55 ναυτικά μίλια από τη Χίο. Ο πληθυσμός της είναι περίπου 100.000 και η Μυτιλήνη είναι η πρωτεύουσα του νησιού, καθώς και διοικητικό κέντρο- έδρα της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λέσβου, Υπουργείου Αιγαίου, Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Στο νησί υπάρχουν δύο κόλποι – της Γέρας και της Καλλονής και μία πληθώρα όρμων και ακρωτηρίων. Οι πιο σημαντικές πεδιάδες είναι της Καλλονής, Ιππείου, Περάματος και Ερεσού. Τα κυριότερα βουνά είναι ο Λεπέτυμος, ο Όλυμπος και το Ψηλοκουδούνό. Υπάρχουν χειμαρροί που διαρρέουν τις πεδινές εκτάσεις, όπως ο Τσικνιάς, ο Τσιχλώτας,, ο Μυλοπόταμος , ο Σεδούντας και ο Αλμυροπόταμος. Τα ανατολικά και κεντρικά τμήματα είναι κατάφυτα από ελαιώνες, πεύκα, έλατα, πλατάνια, καστανιές , οξιές και βελανιδιές . Γενικά η χλωρίδα και η πανίδα της Λέσβου είναι πλούσια. Από κλιματολογική άποψη η Λέσβος έχει ήπιο, μεσογειακό κλίμα, με πολλή μεγάλη ηλιοφάνεια καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Η τοπική οικονομία στηρίζεται στην αγροτική παραγωγή και συγκεκριμένα στην ελαιοκαλλιέργεια, με την παραγωγή εξαιρετικής ποιότητας ελαιολάδου, καθώς και κτηνοτροφία και αλιεία. Ανεπτυγμένος είναι ο κλάδος της ποτοποιίας με την παρασκευή του ούζου, ενώ μεγάλη μερίδα του πληθυσμού ασχολείται επαγγελματικά με τον τουρισμό.

Η Λήμνος με έκταση 476 χλμ. είναι το δεύτερο σε μέγεθος νησί του νομού. Ο συνολικός πληθυσμός είναι 17.645 κάτοικοι. Πρωτεύουσα του νησιού και κύριο λιμάνι είναι η Μυρίνα. Η Μυρίνα απέχει 84 ναυτικά μίλια από τη Μυτιλήνη και 160 ναυτικά μίλια από τη Θεσσαλονίκη.

Η Λήμνος είναι καθαρά ηφαιστιογενές νησί με χαρακτηριστικούς μικρούς λόφους και έλλειψη βλάστησης. Τα δαντελωτά παράλια σχηματίζουν πολυσχιδείς όρμους με καταπληκτικές παραλίες. Χαρακτηριστικοί είναι δύο κόλποι του νησιού, ο Μούδρος και ο Μπουρνιάς στα βόρεια. Στα ανατολικά του νησιού κοντά στο χωριό Κοντοπούλι, εκτείνονται οι λιμνοθάλασσες Αλυκή και Χορταρολίμνη, βιότοποι εξαιρετικής σημασίας που συχνάζουν κατά περιόδους σπάνια πουλιά. Η Λήμνος είναι εκτεθειμένη σε σφοδρούς ανέμους που πνέουν σχεδόν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους γι αυτό και αποκαλείται από τον Όμηρο « Ανεμοέσσα»

Παρά το βραχώδες έδαφος της Η Λήμνος είναι αρκετά εύφορο νησί με εξαιρετικής ποιότητας προϊόντα όπως : σιτηρά, όσπρια, κρασί σύκα, σταφίδες , αμύγδαλα και μέλι. Στη Λήμνο παράγεται και το λευκό κρασί « Λήμνος» με ιδιαίτερο άρωμα και λεπτή γεύση. Γνωστή είναι επίσης για τα γαλακτοκομικά προϊόντα της όπως η φέτα, η σαλαμούρα και το βαρελάκι. Τέλος η Λήμνος έχει άφθονο και εκλεκτό ψάρι.

Ο Άγιος Ευστράτιος με έκταση 42 τ. χλμ. είναι το τρίτο νησί και μικρότερο νησί του νομού. Ο συνολικός πληθυσμός του είναι 286 κάτοικοι. Το νησί απέχει από τη Λήμνο 21 ναυτικά μίλια. Είναι από τα πιο «παρεξηγημένα» νησιά του Αιγαίου γνωστός ως επί το πλείστον ως τόπος εξορίας κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου.

Το έδαφος του είναι ηφαιστιογενές και η μεγαλύτερη πεδιάδα του βρίσκεται στο βορειοανατολικό μέρος, στη θέση Αλωνίτσι όπου παλαιότερα ήταν εκτεταμένος αμπελώνας. Μία μικρότερη κοιλάδα βρίσκεται στις παρυφές του σημερινού οικισμού. Η υψηλότερη κορυφή είναι το « Σημάδι» με υψόμετρο 298 μέτρων.

Το νησί έχει λίγη βλάστηση ιδιαίτερα στα βορειοανατολικά όπου υπάρχουν διάσπαρτες μικρές δασώδεις εκτάσεις που αποτελούνται κυρίως από βελανιδιές. Γύρω από το νησί υπάρχουν αρκετά

μικρότερα νησιά και βραχονησίδες από τις οποίες οι σημαντικότερες είναι το Δασκαλά η Βελιά και οι Δώδεκα Απόστολοι.

Ο οικισμός και το λιμάνι του Αγίου Ευστρατίου βρίσκονται το βορειοδυτικό τμήμα του νησιού. Το χωριό είναι σχετικά νέο δεδομένου ότι μετά τον καταστροφικό σεισμό του 1968 οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα παλαιά σπίτια τους και να στεγαστούν στο νέο οικισμό που αναγέρθηκε.

7.2 Διοικητική Διάρθρωση

Η διοικητική διαίρεση του νομού περιλαμβάνει :

1. Δεκατρείς δήμους της Λέσβου, όπως αυτοί προέκυψαν από την εφαρμογή του νόμου

Καποδίστριας και είναι οι εξής :

- Δήμος Αγίας Παρασκευής, έδρα η Αγία Παρασκευή 2.788 κάτοικοι.
- Δήμος Αγιάσου, έδρα Αγιάσος 2.988 κάτοικοι.
- Δήμος Γέρας, έδρα Παπάδος 6.958 κάτοικοι.
- Δήμος Ερεσού, έδρα Ερεσός 5.620 κάτοικοι.
- Δήμος Ευεργετούλας, έδρα Συκούντα 3.308 κάτοικοι.
- Δήμος Καλλονής, έδρα Καλλονή 8.462 κάτοικοι.
- Δήμος Λουτροπόλεως Θερμής, έδρα Λουτρόπολη Θερμής 3.341 κάτοικοι.
- Δήμος Μανταμάδου, έδρα Μανταμάδος 3.226 κάτοικοι.
- Δήμος Μηθύμνας, έδρα Μήθυμνα(Μόλυβος) 2.359 κάτοικοι.
- Δήμος Μυτιλήνης, έδρα Μυτιλήνη 32.157 κάτοικοι, πρωτεύουσα του νομού.
- Δήμος Πέτρας, έδρα Πέτρα 3.63 κάτοικοι.
- Δήμος Πλωμαρίου, έδρα Πλωμάρι 6.612 κάτοικοι
- Δήμος Πολιχνίτου, έδρα Πολιχνίτος 5.729 κάτοικοι.

2. Τέσσερις δήμους της Λήμνου, όπως αυτοί προέκυψαν από την εφαρμογή του νόμου

Καποδίστριας και είναι οι εξής :

- Δήμος Αττικής,, έδρα Αττικής 3.059 κάτοικοι.
- Δήμος Μούδρου, έδρα Μούδρος, 4.867 κάτοικοι
- Δήμος Μυρίνας, έδρα Μυρίνα 6.818 κάτοικοι, πρωτεύουσα νησιού
- Δήμος Νέας Κουτάλης, έδρα Νέα Κουτάλη, 2.901 κάτοικοι.

3. Κοινότητα Αγίου Ευστρατίου με 286 κατοίκους

7.3 Ιστορικά στοιχεία

Στην Προϊστορική εποχή είχε πολλά ονόματα, όπως Λασία, Πελασγία κ.α. Στην μυθολογία αναφέρεται ότι ο πρώτος κάτοικος ήταν ο Μάκαρας που είχε πέντε κόρες καθώς και τέσσερις γιους. Οι κόρες και οι γιοι του Μάκαρα έδωσαν τα ονόματα τους στις κυριότερες πόλεις της Λέσβου. Τα αρχαιολογικά ευρήματα μαρτυρούν ότι στο νησί αναπτύχθηκε πολιτισμός αντίστοιχός με τον μυκηναϊκό, ο οποίος καταστράφηκε, και το νησί ερημώθηκε μετά τον κατακλυσμό του Δευκαλίωνα το 1529 π.Χ. Το 1507 π.Χ. έρχονται οι Πελασγοί και το 1393- 1184 π.Χ. την κατοικούν οι Αχαιοί. Η διαδρομή της Λέσβου μέσα στην ιστορία είναι σημαντική και εντυπωσιακή, όπως άλλωστε και πολλών πόλεων και περιοχών της Ελλάδας. Το 1000 π.Χ. ιδρύεται στη Λέσβο αιολική αποικία από τον Πενθιλιδή Γρα, η οποία αναπτύσσεται και ακμάζει, επεκτείνοντας την εποικιστική της δραστηριότητα στην απέναντι μικρασιατική ακτή που πήρε το όνομα «Μυτιληναίων Αιγιαλός». Στα μέσα του 7^{ου} αιώνα π.Χ. επεκτείνονται σε όλη Τρωάδα και γίνονται ισχυρή ναυτική δύναμη. Συμμαχούν με τους Αθηναίους, στη συνέχεια με τους Σπαρτιάτες, τιμωρούνται σκληρά από τους Αθηναίους και ακολουθούν την ίδια πορεία των άλλων αρχαίων ελληνικών πόλεων : ακμή παρακμή. Στη συνέχεια οι Ρωμαίοι, οι Βυζαντινοί, οι Σταυροφόροι, οι Σαρακηνοί, οι Λατίνοι ήταν κατά καιρούς κατακτητές του νησιού, το οποίο άλλοι λεηλάτησαν και άλλοι ελευθέρωσαν. Στις 14 Οκτωβρίου του 1462 ήλθαν οι Τούρκοι, οι οποίοι λεηλάτησαν έσφαξαν και, από τους 100.000 κατοίκους, άφησαν στο νησί μόνο τριάντα χιλιάδες. Η Λέσβος απελευθερώθηκε το Δεκέμβριο του 1912, και η πλήρη ενσωμάτωση της με την Ελλάδα έγινε το 1914.

7.4 Δημογραφικά- Οικονομικά στοιχεία.

Ο νομός Λέσβου βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αποτελεί τμήμα των εξωτερικών της συνόρων. Ο πληθυσμός φτάνει τις 123.125 (ο οποίος μειώνεται συνεχώς από το 1961 που έφτανε τις 153.347 απογραφή 1991) ενώ η πληθυσμιακή πυκνότητα προσεγγίζει τους 53,3 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, η οποία είναι σχετικά χαμηλή εν συγκρίσει με τον μέσο όρο της χώρας (78 κατ/ τ.χ.). Η συνεχής συρρίκνωση του πληθυσμού έχει αρνητική επίπτωση και στη ηλικιακή πυραμίδα., δεδομένου ότι σε ζώνες υψηλών ηλικιών όπως π.χ. 60-65 και 65-70 εμφανίζονται περισσότεροι κάτοικοι από ότι στις μικρές (0-15) ή στις παραγωγικές ηλικίες (30-50).

Πίνακας 7.1: Κατανομή πληθυσμού κατά ηλικία

Διάστημα τα ηλικιών	0-14	15- 24	25- 39	40- 54	55-64	65- 79	>80	>24	0-14	15-39	40- 64	> από 65
Πληθυσμός	20.06 0	17.15 8	19.33 2	19.69 1	17.197	18.71 2	9.641	66.573	22.06 0	33.850	33. 88 8	25.353
Ποσοστό % του συνόλου	17,3	14,4	16,4	16,9	14,0	15,7	5,3	68,4	17,2	30,8	30, 9	21,1

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος

Μαζί με το μεγαλύτερο τμήμα της Ελλάδας, αποτελεί υπέρ- περιφερειακή περιοχή, το οποίο έχει ως διατήρηση συνέπεια :

- Αφενός, το ότι βρίσκεται μακριά από τα αστικά κέντρα (εθνικά και κυρίως ευρωπαϊκά) άρα και μακριά και από τις μεγάλες αγορές, τόσο για την προμήθεια ενδιάμεσων και τελικών αγαθών, όσο και για τη διάθεση της παραγωγής)
- Αφετέρου, το ότι αντιμετωπίζει το πολλαπλάσιο τα προβλήματα των αντίστοιχων ηπειρωτικών περιφερειών (αποδυνάμωση του εργατικού δυναμικού, αδυναμία διατήρησης πολλών οικονομικών δραστηριοτήτων, πληθυσμιακή αιμορραγία, προβλήματα στις μεταφορές και στις επικοινωνίες, τεχνολογική υστέρηση, ελλιπής πληροφόρηση, περιβαλλοντικές πιέσεις από την αυξανόμενη «παρακτοποίηση» την ανάπτυξη του τουρισμού και την αναγκαστική συγκέντρωση πλειάδας υποδομών σε περιορισμένο χώρο.)

Ο νομός Λέσβου παρουσιάζει υψηλό ποσοστό χρησιμοποιημένης γης και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι σχετικά μεγάλο τμήμα της αγροτικής γης είναι πεδινό (35%) και ημιορεινό (45%) αλλά και εξαιτίας του μεγάλου ποσοστού γεωργικής γης που καταλαμβάνουν οι ελαιώνες (41%) εξηγείται σε μεγάλο βαθμό γιατί η γεωργία διατηρεί ακόμη δεσπόζουσα θέση, παρά τη σχετική μείωση που έχει σημειωθεί, ακολουθώντας τη γενική τάση. Επιπλέον, εκτός από τον μειωμένο αριθμό βροχοπτώσεων, στο νομό Λέσβου επικρατούν ευνοϊκές κλιματικές συνθήκες, ενώ είναι πλούσια και σε φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους (μεταλλεύματα, γεωθερμικά πεδία, αλυκές, χερσαία και θαλάσσια οικοσυστήματα, ιστορικά μνημεία, παραδοσιακούς οικισμούς, μοναστήρια κ.α.)

Το συνολικό Α.Ε.Π. του νομού αποτελεί μόνο το 0,7 του ΑΕΠ της χώρας, έχοντας μειωθεί κατά 0,3% από το 1970, ενώ όσον αφορά στον όγκο του παραγόμενου προϊόντος κατά παραγωγικό κλάδο, η γενικότερη εξέλιξη περιγράφεται ως εξής :

- Οι τομείς των τραπεζών, της υγείας-εκπαίδευσης, της δημόσιας διοίκησης, ηλεκτρισμού – ύδρευσης και των λοιπών υπηρεσιών(στις οποίες περιλαμβάνεται και ο τουρισμός) εμφανίζονται ως οι πλέον δυναμικοί.
- Τρεις βασικοί τομείς, η γεωργία, οι κατασκευές και ιδιαίτερα η μεταποίηση, παρουσιάζουν μείωση της παραγωγής τους, ενώ σε εθνικό επίπεδο σημειώνεται αύξηση, έστω και εάν αυτή είναι μικρότερη της αύξησης του συνολικού ΑΕΠ.
- Ο πρωτογενής τομέας σημειώνει διακυμάνσεις κατά πολύ ευρύτερες των εθνικών, που οφείλεται στην έντονη κυκλικότητα της ελαιοπαραγωγής(που αποτελεί και την κύρια παραγωγική διαδικασία στο νομό Λέσβου) με φθίνουσα όμως τάση(συνεχής μείωση της τιμής του λαδιού)

Αντίστοιχα από την διάρθρωση του ενεργού πληθυσμού προκύπτουν οι εξής παρατηρήσεις :

- Ο ενεργός πληθυσμός του νομού μειώθηκε κατά 48,3% στην περίοδο 1961-1991.
- Η μείωση του ενεργού πληθυσμού οφείλεται στην μείωση των απασχολουμένων στη γεωργία (από 37.628 το 1961 έμειναν μόνο 8.152 το 1991). Αναλογικά παρατηρείται μεγαλύτερη μείωση των εργαζομένων γυναικών. Η εξέλιξη αυτή εξηγείται λόγω της πολύ χαμηλής παραγωγικότητας(προϊόν ανά εργαζόμενο) στη γεωργία που καταγράφεται μετά το 1961 αλλά και στην παγκόσμια τάση για συρρίκνωση του πρωτογενή τομέα.
- Στον δευτερογενή τομέα παρουσιάζεται μείωση των απασχολουμένων στη μεταποίηση και αύξηση στον κλάδο των κατασκευών.
- Η σημαντική αύξηση του ποσοστού των απασχολουμένων στον τριτογενή τομέα(από 21,4% σε 45,6% συνολικά στο νομό) οφείλεται περισσότερο στη μείωση που σημειώθηκε στους άλλους τομείς παρά στην αύξηση του ίδιου του τομέα.
- Στον τομέα του τουρισμού (ξενοδοχεία εστιατόρια) δεν καταγράφεται αξιόλογη αύξηση. Αυτό οφείλεται, εκτός από την περιορισμένη ανάπτυξη του τομέα, στο γεγονός ότι περιορισμένος αριθμός μόνιμων κατοίκων ασχολείται αποκλειστικά με τον τουρισμό, και δηλώνει αυτό ως επάγγελμα. Το φαινόμενο αυτό της πολυαπασχόλησης εντείνεται στον αγροτικό τομέα σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Επιπλέον στο νομό το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά πολύ την δεκαετία 1981-1991 από 2,0% το 1981 σε 8,3% το 1991, με 4,4% και 8,1% αντίστοιχα για την χώρα (Eurostat- Regio 1996 & Eurisles) επειδή αναχαιτίστηκε σε ένα βαθμό η έξοδος του ανθρώπινου δυναμικού από την περιφέρεια προς το κέντρο.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον στη Λέσβο, όπως και σε όλες τις νησιωτικές περιοχές, παρουσιάζει ο κλάδος του τουρισμού, που αποτελεί άμεσα παραγωγικό και εξαγωγικό κλάδο της οικονομίας και τον

«μόνο» κλάδο που μπορεί να αντισταθμίσει τις απώλειες των άλλων τομέων και κλάδων, είτε να προκαλέσει αυξημένη ζήτηση σ' αυτούς, έτσι ώστε να αποφευχθεί η περαιτέρω συρρίκνωση.

Οι ελλείψεις, όμως, τόσο στην προβολή, όσο και στην οργάνωση του τουριστικού προϊόντος και γενικότερα στο σχεδιασμό μιας ευρύτερης τουριστικής πολιτικής, είχε ως αποτέλεσμα αυτό να γίνεται αποκλειστικά από tour- operators, οι οποίοι και καθορίζουν την τουριστική εικόνα προς τα έξω και κατευθύνουν τους πελάτες ανάλογα με τα συμφέροντά τους, χωρίς να λαμβάνουν υπόψη εκείνα των τοπικών επιχειρηματιών και της τοπικής κοινωνίας. Μεγάλο πρόβλημα υπάρχει και από τη συνεχιζόμενη αύξηση των καταλυμάτων χωρίς την αντίστοιχη αύξηση της ζήτησης, με αποτέλεσμα των υψηλό ανταγωνισμό μεταξύ μονάδων της ίδιας περιοχής ή μεταξύ περιοχών του νομού. Τέλος, προβλήματα όπως η υποβάθμιση του τοπίου από την άναρχη δόμηση, οι έντονες περιβαλλοντικές πιέσεις, η εποχικότητα του κλάδου με αποτέλεσμα την ερήμωση ολόκληρων περιοχών τη διάρκεια του χειμώνα, η έλλειψη ποιότητας και εξειδίκευσης και η διαρροή των εισοδημάτων από τις τουριστικές περιοχές προς τα αστικά κέντρα, εξακολουθούν να ασκούν πίεση και να επιδεινώνουν το αρνητικό αναπτυξιακό κλίμα στην περιοχή.

Στον πρωτογενή τομέα τα προβλήματα είναι πιο ξεκάθαρα, αλλά και πιο δύσκολα μπορούν να αντιμετωπιστούν. Ο τομέας αυτός, όπως αναφέρθηκε, βρίσκεται σε συρρίκνωση σε ότι αφορά την απασχόληση και το εισόδημα(μείωση των εκμεταλλεύσεων κατά 33% σε είκοσι χρόνια , από 26.763 το 1971 σε 18.036 το 1991 (ΕΣΥΕ απογραφή 1971 & 1991) αλλά όχι στην ίδια ένταση στις καλλιεργούμενες εκτάσεις. Τα καλλιεργούμενα εδάφη σε μεγάλο βαθμό είτε αλλάζουν χέρια μεγαλώνοντας τον κλήρο των άλλων αγροτών, είτε καλλιεργούνται από μη αγρότες (συνταξιούχους, υπαλλήλους). Η κατανομή των καλλιεργούμενων εκτάσεων στο νομό Λέσβου φαίνεται στο γράφημα 7.1, όπου το μεγαλύτερο ποσοστό (41%) τα καταλαμβάνουν οι δενδρώδεις καλλιέργειες (κυρίως ελιές). Στην κτηνοτροφία αφετέρου, η οποία αντιπροσωπεύει σε αξία το 50% του τομέα, παρατηρείται αύξηση στον αριθμό των ζώων (κυρίως πρόβατα και κατσίκες) αλλά και σε εκείνων που παράγονται (γάλα, κρέας, τυριά).

Γράφημα 7.1: Κατανομή καλλιεργούμενων εκτάσεων Νομού Λέσβου

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

Συγκεκριμένα ο πρωτογενής τομέας αντιμετωπίζει προβλήματα όπως :

- Ελλείψεις σε υποδομές, δημόσιες και ιδιωτικές (αγροτικοί δρόμοι, σφαγεία πομνιοστάσια κ.α.)
- Ιδιοκτησιακό καθεστώς βοσκοτόπων που εμποδίζει την αναβάθμισή τους.
- Έλλειψη τυποποίησης και δικτύων διανομής προϊόντων.
- Έλλειψη κατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού
- Έλλειψη τεχνικής στήριξης και ενημέρωσης για τις εξελίξεις στον τομέα
- Υψηλό βαθμό γήρανσης του ανθρώπινου δυναμικού.
- Ανεπαρκής ρόλος των συνεταιρισμών στη στήριξη της επιχειρηματικής γεωργίας και αδυναμία στη δημιουργία άλλων σχημάτων στήριξης.

Έτσι ο νομός Λέσβου παρόλο που από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα μέχρι την περίοδο του μεσοπολέμου κατάφερε να αξιοποιήσει την ύπαρξη σημαντικού αγροτικού δυναμικού και με κινητήριο μοχλό την ελαιοπαραγωγή, να δημιουργήσει ένα καθετοποιημένο ολοκληρωμένο σύμπλεγμα παραγωγής, μεταφοράς και εμπορίου, γνωρίζοντας έτσι μια σημαντική περίοδο οικονομικής, δημογραφικής και πολιτιστικής ακμής, σήμερα (με την αλλαγή των εξωτερικών συνθηκών) ανήκει στις προβληματικές περιοχές της χώρας και χαρακτηρίζεται, αλλά και επηρεάζεται από όλες τις αρνητικές επιπτώσεις που συνεπάγεται η νησιωτικότητα.

7.5 Φυσικό Περιβάλλον

Ο νομός Λέσβου χαρακτηρίζεται από το πλούσιο φυσικό περιβάλλον. Στην περιοχή αυτή έχουν αναγνωριστεί οικοσυστήματα ιδιαίτερου φυσικού κάλους και ενδιαφέροντος όπως διάφοροι βιότοποι και υδροβιότοποι σημαντικοί για την πλούσια χλωρίδα και πανίδα που παρουσιάζουν. Η

πολυδιάσπαση του χώρου με την ύπαρξη πολλών συμπλεγμάτων νησίδων και βραχονησίδων προσδίδει μια ιδιαιτερότητα μοναδική νομό Λέσβου της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου.

Οι κύριες περιοχές που έχουν καταγραφεί και στο δίκτυο “Natura 2000” για το νομό Λέσβου, ενώ παράλληλα γίνονται και έργα σωστής διαχείρισης (στις δύο τελευταίες) μέσω του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου στο μέτρο που αφορά το περιβάλλον είναι οι ακόλουθες:

1. Κόλπος Γέρας- Έλος Ντίτι- Όρος Όλυμπος(Λέσβος)

Η περιοχή βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα του νησιού της Λέσβου και περιλαμβάνεται στις προστατευόμενες περιοχές του “Natura 2000”. Το όρος Όλυμπος (υψόμετρο 968 μέτρα) καλύπτεται από δάση καστανιάς και πεύκης εκτός από την κορυφή που είναι γυμνή και βραχώδεις. Παρουσιάζει ιδιαίτερο βοτανικό ενδιαφέρον λόγω της παρουσίας του ενδημικού είδους «αλυσσό και λεσβιακό» και άλλων σπάνιων για την Ελλάδα και την Ευρώπη φυτικών ειδών. Ο κόλπος της Γέρας είναι ένας εσωτερικός κόλπος ο οποίος επικοινωνεί με το Αιγαίο μέσω ενός στενού καναλιού. Κατά μήκος των ακτών του κόλπου έχουν σχηματιστεί υφάλμυρα έλη, όπως στο Λαρσό, στ Χαραμίδα και κυρίως στο Ντίτι, το οποίο, μαζί με το ποταμό Ευεργετούλα, δημιουργεί ένα υγρότοπο σημαντικής οικολογικής αξίας

2. Υγρότοπος Κόλπου Καλλονής.

Ο κόλπος της Καλλονής βρίσκεται στο νοτιοδυτικό τμήμα του νησιού και είναι ο μεγαλύτερος με έκταση 110 τ. χλμ. Ως υγρότοπος του κόλπου Καλλονής νοείται η ευρύτερη περιοχή του, που εκτός του θαλασσιού τμήματος, περιλαμβάνει και έναν αρκετά μεγάλο αριθμό χερσαίων υγρότοπων , με γνωστότερους τις αλυκές Καλλονής και Πολιχνίτου, τους χειμαρρους Τσικνιάς, Βούβαρης, Αλμυροπόταμος, τη λιμνοθάλασσα των Μέσων και τα έλη της Σκάλας Καλλονής των Παρακοίλων και της Νυφίδας.

Ο Κόλπος φιλοξενεί τη θαλάσσια χελώνα *Caretta- caretta* και τη μεσογειακή φώκια *Monachus-monachus* καθώς και πλήθος υδρόβιων πουλιών , που είτε φωλιάζουν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους είτε αποτελούν εποχιακούς επισκέπτες. Η περιοχή, πέρα από την αξία του φυσικού περιβάλλοντος με τη μεγάλη ποικιλία οικοτόπων και τη ιδιαίτερη βιολογική ποικιλότητα που εμφανίζει (προστατευόμενη περιοχή του « Δικτύου Natura 2000») αποτελεί και ένα από τα σημαντικότερα αλιευτικά κέντρα της Ελλάδας. Ονομαστή είναι και η σαρδέλα της Καλλονής.

3. Υγρότοποι Χορταρολίμνη και Αλυκή

Στην ανατολική πλευρά του νησιού, κατά μήκος της παράκτιας ζώνης βρίσκονται οι υγρότοποι Αλυκή και Χορταρολίμνη. Η Αλυκή είναι μία αλμυρή λιμνοθάλασσα έκτασης 600 εκταρίων, ενώ σε κοντινή απόσταση η Χορταρολίμνη αποτελεί ένα εποχικό, υφάλμυρο έλος με έκταση 230 εκτάρια. Ανάμεσα τους μία μικρότερη λίμνη, η Ασπρολίμνη, με έκταση 420 στρέμματα. Στα όρια των λιμνών κυριαρχεί η χαμηλή βλάστηση με βούρλα, λαδανιές και αστοίβες. Στην ευρύτερη περιοχή υπάρχουν μεμονωμένοι θύλακες, με ελιές, λυγαριές τζίτζιφιές, συκιές και βαλανιδιές.

Η γεωγραφική θέση των υγρότοπων είναι μεγάλης σπουδαιότητας για αρκετά μεταναστευτικά πουλιά, τα οποία τους χρησιμοποιούν ως ενδιάμεσους σταθμούς ανάπαυσης, όπως οι ερωδιοί. Επίσης,

φιλοξενούνται σημαντικοί αριθμοί φοινικόπτερων ή φλαμίνγκο, που επιλέγουν τις λίμνες για να περάσουν το χειμώνα και φεύγουν με το τέλος του. Οι λίμνες ανήκουν στους ελάχιστους εναπομείναντες βιότοπους στην Ελλάδα που δεν έχουν υποστεί την ανθρώπινη επέμβαση. Ειδικά, η Αλυκή είναι ίσως η μόνη φυσική αλμυρή λίμνη σε τέτοια έκταση σε όλη την Ελλάδα που βρίσκεται σε σχεδόν ιδανική κατάσταση φυσικότητας.

Κεφάλαιο 8

ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006 και Περιβάλλον.

8.1 Γενικά

Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) Βορείου Αιγαίου 2000-2006 αποτελεί τη μεγαλύτερη αναπτυξιακή προσπάθεια στα νησιά του Βορείου Αιγαίου. Με συνολικό προϋπολογισμό 540 εκατομμυρίων ευρώ, το ΠΕΠ στηρίζει αναπτυξιακές προσπάθειες που σχετίζονται με τα νησιά που ανήκουν σ' αυτό και υλοποιεί δράσεις που έχουν στόχο :

- τη δημιουργία και τον εκσυγχρονισμό των κοινωνικών υποδομών για καλύτερη ποιότητα ζωής και προς όφελος εκείνων που έχουν ανάγκη κοινωνικής βοήθειας
- την προστασία και αναβάθμιση του αστικού και φυσικού περιβάλλοντος
- την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας στα νησιά του Βορείου Αιγαίου
- την ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού με την αναβάθμιση των υποδομών εκπαίδευσης και προγράμματα κατάρτισης για ανέργους και απασχολούμενους.

Το ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου χωρίζεται σε πέντε άξονες προτεραιότητας, αντίστοιχα οι τελευταίοι αποτελούνται από μέτρα που αφορούν δράσεις σχετικές με τους στόχους που επιδιώκει ο άξονας προτεραιότητας. Οι πέντε άξονες προτεραιότητας είναι :

Άξονας 1 « Αναστροφή της πληθυσμιακής συρρίκνωσης και περιθωριοποίηση νησιωτικής οικονομίας με την αξιοποίηση της τεχνολογίας και των τοπικών πλεονεκτημάτων».

Άξονας 2 «Αστική ανάπτυξη»

Άξονας 3 « Διαφοροποίηση της νησιωτικής οικονομίας και ενίσχυση του παραγωγικού περιβάλλοντος και της ανταγωνιστικότητας με την αξιοποίηση της κοινωνίας της πληροφορίας και την ανάπτυξη της καινοτομίας »

Άξονας 4 « Στήριξη Αγροτικής Ανάπτυξης- Ανάπτυξη της Υπαίθρου»

Άξονας 5 « Τεχνική Βοήθεια»

Σε κάθε άξονα προτεραιότητας υπάρχουν μέτρα μέσα στα οποία εντάσσονται τα έργα. Από τους άξονες προτεραιότητας φαίνεται ότι το ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου έχει κύριες κατευθύνσεις προς τους τομείς «Υποδομές» και «Παραγωγικό Περιβάλλον» και συμπληρωματικά προς τον τομέα «Ανθρώπινοι πόροι» ή προς τον κωδικό παρέμβασης « Πολιτική Αγοράς Προστασίας» αφού ο συγκεκριμένος τομέας καλύπτεται από τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα του Κ.Π.Σ.

8.2 Συνάφεια των μέτρων/ έργων του ΠΕΠ με την πολιτική περιβάλλοντος.

Το περιβάλλον αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους του Προγράμματος, υπό την έννοια της προστασίας, διαχείρισης και αξιοποίησης, στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης, των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων της Περιφέρειας.

Βασική προτεραιότητα στον τομέα του περιβάλλοντος για την προγραμματική περίοδο 2000-2006, είναι να εναρμονισθεί η Περιφέρεια, όπως και η χώρα και την Κοινοτική Νομοθεσία(Οδηγίες 271/91 για τα απόβλητα και 889/91 για τα επικίνδυνα απορρίμματα, 31/99 για τους ΧΥΤΑ, 442/75 για τα στέρεα απόβλητα, όπως έχει τροποποιηθεί με τη 156/97 και την οδηγία πλαίσιο του Σεπτεμβρίου 2000 για τα νερά), όπως και με τις διεθνείς υποχρεώσεις όσον αφορά στην αειφόρο ανάπτυξη. Η προτεραιότητα αυτή αφορά τόσο στη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, όσο και στο δομημένο περιβάλλον.

Ειδική μέριμνα λαμβάνεται για την προστασία των περιοχών Natura(σε εφαρμογή των οδηγιών 79/409/ ΕΟΚ), καθώς οι εθνικές αρχές δεσμεύονται να μην επιτρέψουν την υποβάθμιση της κατάστασης των περιοχών αυτών, στο πλαίσιο της υλοποίησης των παρεμβάσεων των διαρθρωτικών ταμείων. Τέλος η Περιφέρεια δεσμεύεται να εφαρμόσει τις διατάξεις της οδηγίας 60/2000/ΕΕ για όλες τις δράσεις που αφορούν στη διαχείριση των υδάτινων πόρων.

Σύμφωνα με το Σχεδιασμό του Προγράμματος οι πόροι που διατίθενται από το ΠΕΠ για το περιβάλλον ανέρχονται σε 29,347 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων 23,470 εκατ. ευρώ, διατίθενται σε περιβαλλοντικές υποδομές που αφορούν το νερό, τις αποχετεύσεις, τους βιολογικούς καθαρισμούς και τα απορρίμματα και 5,870 εκατ. ευρώ σε δράσεις προστασίας και ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Οι πόροι αυτοί εμπεριέχονται στα Μέτρα 1.3(Περιβάλλον), 2.1 (Αστικές Υποδομές) και Μέτρο 2.4(Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας)

Με βάση τα παραπάνω, έγινε η συμπλήρωση του πίνακα 1.7(που βρίσκεται στο παράρτημα) στον οποίο αποτυπώνονται τόσο οι υλοποιούμενες, όσο και οι προγραμματιζόμενες δράσεις που εξυπηρετούν συγκεκριμένους στόχους της περιβαλλοντικής πολιτικής.

Από τον συγκεκριμένο πίνακα φαίνεται ότι υλοποιούνται ή έχει προγραμματιστεί να υλοποιηθούν δράσεις που σχετίζονται άμεσα με τους περιβαλλοντικούς στόχους στα πλαίσια των Μέτρων 1.3 «Περιβάλλον»,

- ✓ 2.1 « Αστικές Υποδομές»,
- ✓ 2.4 «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις Αστικής Ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακα- ΕΤΠΑ»,
- ✓ 2.5 « Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις Αστικής Ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας-ΕΚΤ»
- ✓ 3.1 «Κίνητρα Υπηρεσίες, Υποδομές για τις επιχειρήσεις»,
- ✓ 3.3 «Ενέργεια»,
- ✓ 3.6 « Ενέργειες αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού- Προώθηση απασχόλησης»,
- ✓ 4.1 «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις»,
- ✓ 4.2 «Προστασία και αξιοποίηση δασών»,
- ✓ 4.3 «Ανάπτυξη και βελτίωση αγροτικών υποδομών και εκσυγχρονισμός δομών»,
- ✓ 4.4 «Μεταποίηση- Εμπορία Αγροτικών Προϊόντων»

- ✓ 4.5 « Ενέργειες στήριξης στην αγροτική οικονομία και στην εμπορία προϊόντων ποιότητας»
- ✓ 4.6 «Ενίσχυση της διαφοροποίησης των αγροτικών δραστηριοτήτων»
- ✓ 4.7 « Ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών και προστασία- διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς»
- ✓ 4.8 «Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την γεωργία, τη δασοκομία, και τη διατήρηση του τοπίου, καθώς και με τη βελτίωση της διαβίωσης των ζώων»
- ✓ 4.9 «Ανάπτυξη- Βελτίωση Υποδομών»

8.3 Περιβαλλοντικοί στόχοι

Οι περιβαλλοντικοί στόχοι που εξυπηρετούνται από τις δράσεις του Προγράμματος που περιλαμβάνονται στα προαναφερόμενα Μέτρα αναφέρονται στους εξής :

- «Αντιμετώπιση κλιματικών αλλαγών» μέσω της προώθησης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της ορθολογικής χρήσης και εξοικονόμησης ενέργειας»
- «Βελτίωση της ποιότητας της ατμόσφαιρας-θόρυβος» μέσω της διαχείρισης κυκλοφοριακού φορτίου.
- «Διαχείριση και προστασία των υδατικών πόρων και του θαλάσσιου περιβάλλοντος» μέσω της διαχείρισης αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων της κατασκευής/ βελτίωσης δικτύων μεταφοράς πόσιμου νερού, ακαθάρτων λυμάτων και όμβριων, της διαχείρισης επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, της ορθολογικής διαχείρισης των χρήσεων νερού, καθώς και της προστασίας υδάτων με τη μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων στη γεωργία.
- «Βιώσιμη ανάπτυξη στον τουριστικό τομέα» μέσω της προώθησης εναλλακτικών μορφών τουρισμού και τη μείωση της εποχικότητας της τουριστικής κίνησης.
- «Περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση- θεσμοί» μέσω θεσμικών και οργανωτικών μέτρων, δράσεων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και συμμετοχής του κοινού
- «Οριζόντια περιβαλλοντική πολιτική- βιομηχανία» μέσω συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης (ISO,οικολογικά σήματα προϊόντων)
- «Χωροταξία- πολεοδομία- αναπλάσεις» μέσω παρεμβάσεων ανάδειξης και αναβάθμισης του δομημένου ιστορικού περιβάλλοντος.
- «Διαχείριση στέρεων αποβλήτων» κυρίως μέσω της κατασκευής-λειτουργίας ΧΥΤΑ και της αποκατάστασης χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων.
- «Προστασία φυσικού περιβάλλοντος και βιοποικιλότητας» κυρίως μέσω της διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, της προστασίας και ανάδειξης δασικών εκτάσεων- σχεδίων αναδάσωσης, καθώς και μέσω της προστασίας εδαφών από διάβρωση και ρύπανση και της προστασίας αγροτικών γαιών και βοσκοτόπων από εντατική εκμετάλλευση.

Από τα παραπάνω στοιχεία φαίνεται ότι οι δράσεις που υλοποιούνται έχουν συνάφεια και εξυπηρετούν όλους σχεδόν τους στόχους περιβαλλοντικής πολιτικής, μέσω πολλών κατηγοριών δράσεων ανά περιβαλλοντικό στόχο.

8.4 Περιβάλλον

Όσο αφορά το περιβάλλον, ένα Μέτρο του Προγράμματος (1.3) αναφέρεται αποκλειστικά σε δράσεις προστασίας του περιβάλλοντος, στο οποίο υφίστανται δείκτες τόσο εκροών, όσο και αποτελεσμάτων, οι οποίοι μπορούν να θεωρηθούν κατάλληλοι για την παρακολούθηση στοιχείων προστασίας του περιβάλλοντος.

Επίσης, και άλλα μέτρα του Προγράμματος, έμμεσα ή ακόμα και άμεσα, έχουν ως στόχο την προστασία του περιβάλλοντος, φυσικού και ανθρωπογενούς(όπως βελτίωση/ δημιουργία ΕΕΛ, ΧΥΤΑ, δίκτυα αποχέτευσης, , δίκτυα ύδρευσης για μείωση απώλεια ύδατος, προστασία και αποκατάσταση δασών, εγχειοβελτιωτικά έργα κ.λ.π.) Έργα όπως η φροντίδα φυσικών μνημείων και οι αναπλάσεις κτιρίων αποτελούν σημαντική προσπάθεια κυρίως για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και την τόνωση της ιστορικής μνήμης. Επίσης οι μονάδες βιολογικού καθαρισμού και τα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης επιτυγχάνουν την αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος, καθώς επιλύουν χρόνια προβλήματα και εξυπηρετούν αρκετούς οικισμούς, όσο και την δημιουργία τουριστικής ανάπτυξης. Σ' αυτά τα Μέτρα οι δείκτες αποτελέσματος και επιπτώσεων συσχετίζονται με τους δείκτες εκροών εμμέσως, οπότε καθίσταται δύσκολο να προκύψουν εκτιμήσεις για το αποτέλεσμα όσον αφορά στην προστασία του περιβάλλοντος.

Στο Μέτρο 1.3 που ανήκει στο άξονα προτεραιότητας 1, με τίτλο: « Η αναστροφή της πληθυσμιακής συρρίκνωσης και περιθωριοποίησης της νησιωτικής οικονομίας, με την αξιοποίηση της τεχνολογίας και των τοπικών πλεονεκτημάτων» εντάσσονται δύο έργα που αφορούν την διαχείριση βιοτόπων και οικολογικά ευαίσθητων περιοχών που υλοποιούνται στο νομό Λέσβου. Οι παρεμβάσεις αυτές σε ζώνες με σημαντικό περιβαλλοντικό ενδιαφέρον με έργα ανάδειξης και κυρίως προστασίας τους, συμβάλλουν στη συνολικότερη προσπάθεια αναβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος και του τοπίου της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Τα έργα που πραγματοποιούνται στο Νομό Λέσβου και παρεμβαίνουν ευεργετικά στον τομέα του περιβάλλοντος είναι οι παρακάτω υγροβιότοποι , συνολικής έκτασης 3.100 στρεμμάτων.

1. Προστασία και ανάδειξη υγρότοπου Καλλονής Λέσβου (κατασκευή κτιρίου περιβαλλοντικής ενημέρωσης, νήσου Λέσβου, νομού Λέσβου.

2. Διαχείριση και αποκατάσταση βιοτόπων Χορταρολίμνης – Λίμνης Αλυκής,, νήσου Λήμνου, νομού Λέσβου.

Ο λόγος που επιλέχθηκαν οι δυο αυτοί υγροβιότοποι είναι ότι οι δείκτες που παρουσιάζονται σχετίζονται αποκλειστικά με το περιβάλλον και δεν συγχέονται με πολιτιστικούς τουριστικούς ή

αναπτυξιακούς δείκτες. Οι επιπτώσεις τους όμως παρουσιάζουν ποικιλόμορφο χαρακτήρα και ευνοούν τους τελικούς δικαιούχους που τα διαχειρίζονται σε αρκετούς τομείς.

8.5 «Προστασία και ανάδειξη υγρότοπου Καλλονής Λέσβου (κατασκευή κτιρίου περιβαλλοντικής ενημέρωσης)»

8.5.1 Περιγραφή Φυσικού Αντικειμένου

Στην περιοχή του κόλπου Καλλονής, που αποτελεί το κέντρο του νησιού της Λέσβου έχει αρχίσει σημαντική οικοτουριστική κίνηση διαμορφώνοντας ένα κέντρο οικολογικού τουρισμού που λειτουργεί ως δίκτυο με τους σημαντικούς βιότοπους του νησιού. Η τάση αυτή ενισχύεται και ο μόνος τρόπος είναι η εξασφάλιση της οικολογικής σημαντικότητας των περιοχών μέσα από δράσεις προστασίας/ διατήρησης / ανάδειξης και βελτίωσης των φυσικών χαρακτηριστικών.

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης αποτελεί μια από τις ενέργειες που έχουν στόχο την ανάδειξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Το κτίριο θα κατασκευασθεί σε έκταση της νοτιοανατολικής Λέσβου στη Σκάλα Καλλονής θα είναι διώροφο με υπόγειο. Στο ισόγειο θα γίνουν αίθουσα εκθέσεων και αίθουσα προβολών περιβαλλοντικών θεμάτων που αφορούν τον υγρότοπο Καλλονής. Στον όροφο θα γίνουν χώροι γραφείων εργασίας, βιβλιοθήκη και χώροι φιλοξενίας. Στο υπόγειο λεβητοστάσιο και αποθηκευτικός χώρος

Εικόνα 1: Κόλπος Καλλονής

Εικόνα 2: Βιότοπος Καλλονής

Οι επιμέρους λειτουργίες του Κέντρου είναι:

Χώρος έκθεσης

Η οργάνωση της έκθεσης στο Κέντρο Ενημέρωσης θα γίνει με τρόπο ώστε να παρέχει στον επισκέπτη προβληματισμούς και πληροφορίες που θα βοηθούν στο να κατανοηθούν τα στοιχεία και οι λειτουργίες του φυσικού και ανθρωπογενούς(ιστορικού και πολιτιστικού) περιβάλλοντος κατά την επίσκεψη στο ευρύτερο χώρο του υγροβιότοπου. Η έκθεση θα αποτελεί βασικό στοιχείο του

συστήματος ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των επισκεπτών θα συνδυάζει σύγχρονη τεχνολογία και κλασικά μέσα παρουσίασης. Έτσι επιδιώκεται να μεταδώσει το μήνυμα της διατήρησης της φύσης και να αναδείξει τις αξίες της περιοχής.

Η έκθεση που θα εγκατασταθεί στο Κέντρο Ενημέρωσης περιλαμβάνει :

A) Εκθεματικές επιφάνειες : Πρόκειται για τις επιφάνειες έκθεσης διαμορφωμένες σε ενιαίο ύψος, πάνω στις οποίες εκτίθενται φωτογραφίες και άλλα μέσα για την ερμηνεία του περιβάλλοντος. Όλα τα παρατίθενται με βάση επιλεγμένη ενιαία μεθοδολογία.

B) Αναπαραστάσεις: Πρόκειται για αναπαραστάσεις που με απλό τρόπο παρουσιάζουν βασικές οικολογικές και βιολογικές έννοιες ή στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος που είναι δύσκολο ν ερμηνευθούν με διαφορετικό τρόπο. Οι αναπαραστάσεις ζώων ή άλλων στοιχείων των βιοτόπων είναι στους φυσικούς χρωματισμούς τους.

Γ) Τρισδιάστατη μακέτα της περιοχής : Πρόκειται για τρισδιάστατη μακέτα της περιοχής του υγρότοπου η οποία θα παρουσιάζει το ανάγλυφο της περιοχής, τη φυτοκάλυψη και άλλα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος καθώς και τα βασικά στοιχεία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Τα εκθέματα καθώς και οι εκθεματικές επιφάνειες πρέπει να φωτίζονται με τον κατάλληλο ειδικό φωτισμό.

Χώρος παρουσιάσεων/ προβολών περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Ένας δεύτερος χώρος στο Κέντρο Ενημέρωσης θα καλύπτει τις ανάγκες παρουσιάσεων-εκδηλώσεων (προβολή video, διαφανειών κ.λ.π.) και γενικότερων δραστηριοτήτων(ομιλίες, ανοιχτές συζητήσεις, ημερίδες κ.λ.π.) Παράλληλα ο ίδιος χώρος θα καλύπτει και δραστηριότητες περιβαλλοντικής αγωγής(προβολές ζωγραφική κ.λ.π.) Ο εξοπλισμός περιλαμβάνει ηχητική εγκατάσταση, σύστημα παρουσιάσεων, και εξοπλισμό εργαστηρίου περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Εκθετήριο και πωλητήριο προϊόντων

Στο Κέντρο θα δημιουργηθεί επίσης ένας χώρος ο οποίος ως εκθετήριο και πωλητήριο ενημερωτικού/ αναμνηστικού υλικού, το οποίο θα σχετίζεται με το οικολογικό, ιστορικό και πολιτιστικό προφίλ της περιοχής (αφίσες, φωτογραφίες , κάρτες, τοπικά προϊόντα κ.α.)

Χώρος γραφείου

Προβλέπεται η δημιουργία δύο θέσεων εργασίας για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών του Κέντρου, καθώς επίσης και ενός χώρου που θα λειτουργεί ως βιβλιοθήκη- γραφείο και θα είναι χώρος συγκέντρωσης επιστημονικού υλικού, ενώ παράλληλα θα λειτουργεί ως χώρος εργασίας.

Παράλληλα προβλέπεται η οργάνωση και εγκατάσταση Συστήματος Μέσων Ερμηνείας Περιβάλλοντος στο Κέντρο Ενημέρωσης για τη λειτουργία του Κέντρου καθώς και του απαραίτητου εξοπλισμού.

8.5.2 Στοιχεία Σκοπιμότητας

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης προτείνεται για πρώτη φορά και αποκλειστικά στο πρόγραμμα ΠΕΠ 2000-2006. Η πρόταση αρχικά έγινε από τη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση Λέσβου. Οι χρήστες και ο ευρύτερα ωφελούμενος πληθυσμός είναι ενήμερα για το έργο καθώς έχει γίνει διάλογος

μ' αυτούς. Το έργο είναι επέκταση του έργου «Προστασία και ανάδειξη υγρότοπου Καλλονής Λέσβου» που έγινε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ΕΠΠΕΡ II 2^ο ΚΠΣ . Τέλος το κόστος του έργου είναι 836.390,32 ευρώ.

Το φυσικό αντικείμενο του έργου είναι λειτουργικό, αφού μετά την κατασκευή και τον εξοπλισμό του Κέντρου Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης θα ακολουθήσει η έναρξη λειτουργίας του ώστε να συμβάλλει στην προστασία στην προβολή και στην ανάδειξη του υγρότοπου Καλλονής.

Σκοπιμότητα του έργου «Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης» είναι η ανάδειξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και η ευαισθητοποίηση των περισσότερων δυνατών ομάδων πολιτών αλλά και τουριστών .

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης που θα δημιουργηθεί στη Σκάλα Καλλονής θα είναι μέρος ενός συστήματος το οποίο θα έχει σαν στόχο να προσελκύσει επισκέπτες στην περιοχή και να κατευθύνει κατάλληλα την κίνηση τους ώστε να υπάρξει η μεγαλύτερη δυνατή πληροφόρηση τους αλλά και η διασφάλιση της προστασίας του ευαίσθητου οικοσυστήματος της ευρύτερης περιοχής. Παράλληλα απευθύνεται και στους κατοίκους της περιοχής με στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση τους σε θέματα προστασίας και διαχείρισης περιβάλλοντος.

Ως κύριες λειτουργίες του Κέντρου Ενημέρωσης ορίζονται στην υποδοχή των επισκεπτών στο χώρο, στην πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση τους σε θέματα περιβάλλοντος και στην ενημέρωσή τους σχετικά με οικοτουριστικές δραστηριότητες ήπιας μορφής που υπάρχουν ή θα δημιουργηθούν στην περιοχή.

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης θα αποτελεί τον πυρήνα της περιβαλλοντικής ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για την περιοχή, θα περιλαμβάνει υλικό ερμηνείας περιβάλλοντος, το οποίο θα παρέχει στους επισκέπτες πληροφόρηση για το τι μπορούν να δουν στην περιοχή. Το κτίριο θα καλύπτει με επάρκεια τις ανάγκες του Κέντρου Ενημέρωσης και διασφαλίζει εκτός από το χώρο της έκθεσης τη δημιουργία και λειτουργία χώρου παρουσιάσεων/ προβολών και περιβαλλοντικής αγωγής, εκθετηρίου και πωλητηρίου προϊόντων και οργανωμένο γραφείο.

Συνεπώς με τις παραπάνω δράσεις το Κέντρο Ενημέρωσης θα συμβάλει θετικά στον οικοτουρισμό και γενικότερα στο τουρισμό με άμεσα οικονομικά οφέλη στους κατοίκους της περιοχής αλλά και του νησιού.

8.5.3 Δείκτες παρακολούθησης έργου

Δείκτες εκροών

Οι δείκτες στόχων του φυσικού αντικείμενου του έργου που συμβάλλουν στους στόχους του Μέτρου, ανάμεσα στους τέσσερις που ανήκουν στο Μέτρο αυτό είναι:

1. Πλήθος σταθμών ποιότητας περιβάλλοντος,
2. πλήθος επεμβάσεων σε βιότοπους,
3. σχέδια προστασίας ειδικών ζωνών και
4. τέλος αναπλάσεις και αναβαθμίσεις περιβάλλοντος.

Το έργο αυτό καλύπτει το πλήθος των επεμβάσεων σε βιότοπους το οποίο μετράται σε αριθμούς και είναι 1.

Δείκτες αποτελέσματος

Οι δείκτες παρακολούθησης που συμβάλλουν στους Στόχους του Μέτρου ή του Άξονα Προτεραιότητας είναι:

1. Θέσεις εργασίας που δημιουργούνται κατά τη διάρκεια υλοποίησης του έργου
2. Ποσοστό προστατευόμενων περιοχών για τις οποίες προβλέπονται μέτρα προστασίας και διαχείρισης.
3. Ποσοστό προστατευόμενων περιοχών για τις οποίες θα γίνουν σχέδια προστασίας ειδικών ζωνών.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του έργου βάση του πρώτου δημιουργούνται 7 θέσεις εργασίας τα οποία ισοδυναμούν με ανθρωποέτη 12 μήνης διάρκειας. Όσον αφορά τον δεύτερο δείκτη η ποσοστιαία κάλυψη της περιοχής που εφαρμόζεται στο έργο καλύπτει το 100% που σχετίζεται με έργα προστασίας και διαχείρισης.

Αναμενόμενες επιπτώσεις

Επιπτώσεις που προκύπτουν όσον αφορά την απασχόληση, είναι ότι προκύπτουν τέσσερις νέες θέσεις πλήρους απασχόλησης, ενώ διατηρούνται και ήδη τέσσερις προϋπάρχουσες, καθώς δεν πρόκειται για θέσεις μερικής ή εποχιακής απασχόλησης.

Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον είναι η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών και η αναβάθμιση της διαχείρισης του υγρότοπου.

Τέλος επιπτώσεις προκύπτουν και όσον αφορά το τουρισμό. Επιδιώκεται κατάρτιση των επισκεπτών, αύξηση της τουριστικής οικολογικής κίνησης με συνέπεια την αύξηση του τοπικού εισοδήματος, και επιπλέον συμβολή στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος.

8.5.4 Ωρίμανση έργου

Το έργο «Κατασκευή κτιρίου περιβαλλοντικής ενημέρωσης είναι έτοιμο προς υλοποίησης καθώς είναι έτοιμο για δημοπράτηση καθώς έχει εκδοθεί οικονομική άδεια και έχει επικαιροποιηθεί ο προϋπολογισμός και το τιμολόγιο της μελέτης.

Οι άδειες- εγκρίσεις που χρειάστηκαν για το έργο ήταν, διαδικασία απόκτησης γης, οικοδομική άδεια και έγκριση ειδικής περιβαλλοντικής άδειας. Όλες οι παραπάνω άδειες εγκρίθηκαν το 2000.

8.5.5 Χρονικός και οικονομικός προγραμματισμός.

Το έργο χωρίζεται σε τρία υποέργα αυτά είναι:

1. Προστασία και ανάδειξη Υγρότοπου Καλλονής (κατασκευή κτιρίου περιβαλλοντικής ενημέρωσης) Το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης ξεκίνησε τον πρώτο μήνα του 2003 με προϋπολογισμό

440.205,43 και ολοκληρώθηκε τον τρίτο μήνα του 2004 με προϋπολογισμό 102.714,60, ο συνολικός προϋπολογισμός του υποέργου είναι 542.920,03.

2. Οργάνωση εγκατάσταση του συστήματος μέσων ερμηνείας περιβάλλοντος στο κέντρο ενημέρωσης στην Καλλονή Λέσβου. Ο συνολικός προϋπολογισμός του υποέργου 2 είναι 205.429,20 με αρχή υλοποίησης το ένατο μήνα του 2003 και ολοκλήρωση το όγδοο του 2004.

3. Εξοπλισμός κέντρου περιβαλλοντικής ενημέρωσης. Συνολικός προϋπολογισμός 88.041,39 ευρώ με αρχή υλοποίησης βάση του χρονοδιαγράμματος τον ένατο μήνα του 2003 και ολοκλήρωση τον όγδοο του 2004.

Η δημόσια δαπάνη που προκύπτει από το χρηματοδοτικό σχήμα του έργου καλύπτεται κατά το 75% από τη συμμετοχή του διαρθρωτικού ταμείου και κατά 25% από κρατική συμμετοχή.

8.6 «Διαχείριση και αποκατάσταση βιότοπων Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής, νήσου Λήμνου, νομού Λέσβου»

8.6.1 Περιγραφή φυσικού αντικείμενου και υποέργα.

Το έργο περιλαμβάνει επτά υποέργα εκ των οποίων τα τρία πρώτα αφορούν τη διαχείριση των επισκεπτών με τα αντίστοιχα έργα στην προστατευόμενη περιοχή, το τέταρτο και πέμπτο υποέργο αφορούν στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση του προγράμματος παρακολούθησης (monitoring) της προστατευόμενης περιοχής, το έκτο υποέργο αφορά στην υλοποίηση προγράμματος ενημέρωσης και δημοσιότητας και το έβδομο υποέργο αφορά την τεχνική υποστήριξη του φορέα υλοποίησης του έργου ως προς το φυσικό και οικονομικό αντικείμενο του έργου.

Εικόνα 3: Βιότοπος Χορταρολίμνη

Εικόνα 4: Λίμνη Αλυκής

Υποέργα

1. Μελέτη έργων προστασίας, διατήρησης και αποκατάστασης βιοτόπων- ειδών άγριας πανίδας- διαχείρισης επισκεπτών και σχεδιασμός συστήματος παρακολούθησης του φυσικού περιβάλλοντος στην προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης- Αλυκής νήσου Λήμνου.

2. Έργα προστασίας, διατήρησης και αποκατάστασης βιότοπων- ειδών άγριας πανίδας και διαχείρισης- διακίνησης επισκεπτών στην προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής, νήσου Λήμνου.

3. Βελτίωση και ασφαλτόστρωση οδού « Κέντρου πληροφόρησης Καλλιόπη»- «Παραλία Κέρους» νήσου Λήμνου.

4. Πρόγραμμα παρακολούθησης (monitoring) παραμέτρων φυσικού- βιοτικού περιβάλλοντος και απειλών στην προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής, νήσου Λήμνου.

5. Προμήθεια εξοπλισμού, υλικών και μέσων για την υλοποίηση του συστήματος παρακολούθησης (monitoring) στην προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής, νήσου Λήμνου.

6. Πρόγραμμα ενημέρωσης, δημοσιότητας, ευαισθητοποίησης για την προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής, νήσου Λήμνου.

7. Γελικός σύμβουλος.

Αναλυτική περιγραφή φυσικού αντικείμενου.

Το έργο «Διαχείριση και αποκατάσταση βιοτόπων Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής, νήσου Λήμνου» αφορά στην διαμόρφωση ενός πλαισίου για την ορθολογική διακίνηση των επισκεπτών καθώς επίσης και στην προστασία, διαχείριση και αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος της προστατευόμενης περιοχής.

Το υποέργο 1 «Μελέτη έργων προστασίας, διατήρησης και αποκατάστασης βιοτόπων- ειδών άγριας πανίδας- διαχείρισης επισκεπτών και σχεδιασμός συστήματος παρακολούθησης του φυσικού περιβάλλοντος στην προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης- Αλυκής νήσου Λήμνου» περιλαμβάνει την χωροθέτηση και την τεχνική αντιμετώπιση (σε επίπεδο προμελέτης, οριστικής μελέτης και τευχών δημοπράτησης) των έργων που απαιτούνται:

A) Για την περιβαλλοντική προστασία, διατήρηση και αποκατάσταση των βιοτόπων προτεραιότητας στην περιοχή σύμφωνα με την οδηγία 94/43/ΕΟΚ (αμμοθινές παραλίας Κέρους, υγρολιβάδα Χορταρολίμνης κλπ) και

B) Για την διατήρηση των σημαντικών ειδών άγριας πανίδας στην περιοχή, σύμφωνα με την οδηγία 79/409 ΕΟΚ (όπως Κιρκινέζι, Καστανοπάπα, Αβοκέτα Καλομοκάνας κλπ), έργα τα οποία θα υλοποιηθούν στα πλαίσια του υποέργου 2. Με το υποέργο 1θα σχεδιαστεί και θα προδιαγραφεί με τεχνικούς όρους το σύστημα παρακολούθησης (monitoring) της προστατευόμενης περιοχής, το οποίο θα υλοποιηθεί στα πλαίσια του υποέργου 5. Ειδικότερα για το σύστημα παρακολούθησης (monitoring) θα προσδιορίσει με τεχνικούς όρους τα ακόλουθα θέματα, προϋποθέσεις για τη σωστή υλοποίηση του υποέργου 5.

I) Επιλογή των σημαντικότερων δοκιμών και λειτουργικών χαρακτηριστικών του φυσικού περιβάλλοντος της προστατευόμενης περιοχής και μετρήσεις της παρούσας κατάστασης τους.

II) Μεθοδολογία για την παρακολούθηση των χαρακτηριστικών αυτών, με κατά χώρα και χρόνο εξειδίκευση για την προστατευόμενη περιοχή.

III) Μεθοδολογία εργασίες και μέσα για την παρακολούθηση και αντιμετώπιση απειλών της βιοποικιλότητας στην προστατευόμενη περιοχή που προέρχονται από το βιοτικό περιβάλλον(υπερπληθυσμοί Κουρούνας Αγριοκούνελου κ.λ.π.)

Το υπόεργο 2 « Έργα προστασίας, διατήρησης και αποκατάστασης βιοτόπων- ειδών άγριας πανίδας και διαχείρισης- διακίνησης επισκεπτών στην προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής νήσου Λήμνου»

Έργα προστασίας και διαχείρισης και αποκατάστασης ενδιαιτημάτων

- Προστασία από τη διάβρωση των αμμοθινών παραλίας Κέρους και αλλού, τοποθέτηση σε επλεγμένα σημεία των αμμοθινών της παραλίας Κέρους και άλλου, ανασχετικών της αιολικής διάβρωσης, πετασμάτων, τα οποία είναι κατασκευασμένα από φυσικά υλικά (ξύλο, καλάμια, δίκτυα κ.λ.π.) διενέργεια προστατευτικών φυτεύσεων κ.λ.π. σε συνολική έκταση περίπου 2.000 στρέμματα.
- Διαχείριση της κίνησης των επισκεπτών στην περιοχή των αμμοθινών Κέρους ξύλινες προστατευτικές περιφράξεις και τοποθέτηση ξύλινων διαδρόμων κίνησης σε επλεγμένα σημεία των αμμοθινών.
- Διαχείριση ειδών ορνιθοπανίδας. Εφαρμογή μέτρων ενίσχυσης και φωλεοποίησης(κατασκευή και τοποθέτηση τεχνητών φωλεών κ.λ.π.) για τα είδη προτεραιότητας της ορνιθοπανίδας με βάση την οδηγία 74/49/ΕΟΚ (Κικινέζι, Καστανοπάπια, Αβοκέτα, Καλαμοκάνας κ.α.)
- Καθορισμός παράκτιων οικοσυστημάτων. Χειρωνακτική απομάκρυνση απορριμμάτων και ξερής βιομάζας στην παραλιακή ζώνη της προστατευόμενης περιοχής. Επίσης έργα σήμανσης των προστατευόμενων ζωνών, με κατασκευή και τοποθέτηση πινακίδων και ορίων των προστατευόμενων ζωνών της περιοχής, όπως και έργα ερμηνείας περιβάλλοντος.
- Διαμόρφωση περιβαλλοντικών διαδρόμων, συντήρηση ή και διάνοιξη διαδρόμων και μονοπατιών ερμηνείας περιβάλλοντος.
- Πινακίδες ερμηνείας περιβάλλοντος και διακίνησης επισκεπτών, κατασκευή και τοποθέτηση της απαραίτητης σήμανσης για τη διακίνηση, περιβαλλοντική ενημέρωση των επισκεπτών κ.λ.π.
- Δημιουργία πάρκου περιβαλλοντικής αγωγής. Διαμόρφωση χώρου υποδοχής και περιβαλλοντικής αγωγής των επισκεπτών στην περιοχή « Δασάκι» παραλίας Κέρους (κατασκευή ξύλινου περυτέρου πληροφόρησης για τον υγρότοπο, διαμόρφωση χώρου στάθμευσης κ.λ.π.)
- Τέλος δημιουργία ελαφρών υποδομών περιβαλλοντικής παρατήρησης. Κατασκευή και τοποθέτηση χαμηλών παρατηρητηρίων (hides) και διαμόρφωση θέσεων θέας και παρατήρησης περιμετρικά των δύο υγρότοπων σε επλεγμένες θέσεις .

Το υπόεργο 3 «Βελτίωση και ασφαλιτόστρωση οδού Κέντρου πληροφόρησης Καλλιόπη- παραλία Κέρους νήσου Λήμνου» αφορά την βελτίωση των γεωμετρικών χαρακτηριστικών και ασφαλιτόστρωση της κυρίας οδού, που συνδέει το κέντρο πληροφόρησης με την Χορταρολίμνη και τις αμμοθινές της παραλίας Κέρους. Η ασφαλιτόστρωση αποτελεί επιτακτική ανάγκη όπως προκύπτει από

την συγκεκριμένη, τεχνική μελέτη του έργου και του σχετικούς μ' αυτό εγκεκριμένους περιβαλλοντικούς όρους.

Το υπόεργο 4 «Πρόγραμμα παρακολούθησης (monitoring) παραμέτρων φυσικού- βιοτικού περιβάλλοντος και απειλών στην προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής, νήσου Λήμνου» περιλαμβάνει την υλοποίηση του προγράμματος παρακολούθησης (monitoring) στην προστατευόμενη περιοχή, υλοποίηση που θα γίνει βάση του σχεδιασμού(τεχνική περιγραφή κ.λ.π.) που θα προκύψει ως παραδοτέο του υπόεργου 1, καθώς επίσης χρησιμοποιώντας τα υλικά και μέσα των οποίων η προμήθεια θα γίνει από το υπόεργο 5.

Το υπόεργο 5 «Προμήθεια εξοπλισμού, υλικών και μέσων για την υλοποίηση του συστήματος παρακολούθησης (monitoring) στην προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής, νήσου Λήμνου» περιλαμβάνει την προμήθεια και εγκατάσταση απαραίτητου εξοπλισμού για την υλοποίηση του προγράμματος παρακολούθησης (monitoring) (υπόεργο 4 και συγκεκριμένα:

Α)Μηχανές γραφείου(π.χ. φωτοτυπικό), Β) Ηλεκτρονικούς υπολογιστές και ηλεκτρονικά συγκροτήματα(δύο η/υ με περιφερειακές συσκευές, ένα σαρωτή, μία ψηφιακή video camera, μια ψηφιακή φωτογραφική μηχανή, δύο ψηφιακά φορητά μαγνητόφωνα, ένα σύστημα εγγραφής/ αναπαραγωγής ήχων (σταθερό), ένα προβολέα video/dvd, δύο GPS, Γ)Επιστημονικά όργανα(ένα στερεοσκόπιο, έξι ζευγάρια κιάλι, δύο τηλεσκόπια), Δ)Εξοπλισμό τηλεπικοινωνιών (ένα cb βάσης(κέντρο πληροφόρησης Καλλιόπης) δύο cb αυτοκινήτων, ένα cb φυλακίου (Κέρος), πέντε CB φορητά.

Ο παραπάνω εξοπλισμός είναι αναγκαίος από την επιστημονική εμπειρία η οποί έχει αποκτηθεί από την υλοποίηση παρόμοιων προγραμμάτων στην Ελλάδα για την κάλυψη των ακολούθων αναγκών.

- Την αναπαραγωγή και διακίνηση του επιστημονικού υλικού της παρακολούθησης (επιστημονικές αναφορές, βάσεις δεδομένων κ.λ.π.)
- Την επικοινωνία του κέντρου πληροφόρησης Καλλιόπης, με άλλα αντίστοιχα κέντρα, φορείς και υπηρεσίες στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- Την επικοινωνία των στελεχών του κέντρου πληροφόρησης μεταξύ τους όταν βρίσκονται στην προστατευόμενη περιοχή.
- Την πραγματοποίηση εκδηλώσεων για τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων παρακολούθησης.

Το υπόεργο 6 «Πρόγραμμα ενημέρωσης, δημοσιότητας, ευαισθητοποίησης για την προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής, νήσου Λήμνου» περιλαμβάνει σειρά δράσεων με στόχο την προβολή της προστατευόμενης περιοχής(ενημερωτικές εκδηλώσεις, ημερίδες, έντυπα) και την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των επισκεπτών της. Ειδικότερα περιλαμβάνει τα ακόλουθα. Δημιουργία υλικού προβολής(διαφημιστικό υλικό σε 7.000 τεμάχια, διαφημιστικά stand και τοποθέτηση τους στο λιμάνι της Μυρίνας και στο αεροδρόμιο, διαφημιστικός φάκελος για την

προστατευόμενη περιοχή, δημιουργία ιστοσελίδας για την προστατευόμενη περιοχή, έκδοση εγχειριδίου για τα πουλιά και τη φύση, δημιουργία βιντεοθήκης και φωτοθήκης.

Οι δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού, αποτελούν σημαντική ενέργεια για την κατανόηση των αξιών και των οικονομικών ωφελειών που προκύπτουν από την αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων. Αποτελούν σημαντικό κομμάτι και βασική ενέργεια της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών και της προστασίας και της βιοποικιλότητας όπως αναφέρεται στα κείμενα των σχετικών διεθνών συμβάσεων και κοινοτικών οδηγιών.

Το υπόεργο 7 «Τεχνικός Σύμβουλος» αντικείμενο του υποέργου είναι η παροχή υπηρεσιών συμβούλου προς το Δήμο Μούδρου ως φορέα υλοποίησης του παρόντος έργου συνολικά με σκοπό την υποστήριξη για την υλοποίηση του ως προς το οικονομικό και φυσικό αντικείμενο του έργου.

8.6.2 Στοιχεία σκοπιμότητας

Το έργο «Διαχείριση και αποκατάσταση βιοτόπων Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής, νήσου Λήμνου» προτείνεται για πρώτη φορά και αποκλειστικά στο πρόγραμμα ΠΕΠ 200-2006. Η πρόταση αρχικά έγινε από το Δήμο Μούδρου. Το αρμόδιο συλλογικό όργανο, οι χρήστες και ο ευρύτερα ωφελούμενος πληθυσμός είναι ενήμερα για το έργο καθώς έχει προηγηθεί διάλογος με τους αντιστοίχους. Συγκεκριμένα το Δημοτικό Συμβούλιο έχει συμφωνήσει με την πραγματοποίηση σύμφωνα με την /2202 απόφαση του (11^η συνεδρίαση Περιφερειακού Συμβουλίου Βορείου Αιγαίου(31-07-2002, Μυτιλήνη). Το έργο δεν αποτελεί συμπλήρωση ή επέκταση άλλου προγράμματος.

Το φυσικό αντικείμενο του έργου είναι λειτουργικό, αφού με την υλοποίηση του παρόντος έργου γίνεται δυνατή η ανάπτυξη, η προστασία- διαχείριση και ανάδειξη της προστατευόμενης περιοχής «Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκή» με βάση τις εθνικές και κοινοτικές δεσμεύσεις της χώρας.

Σκοπιμότητα του έργου «Διαχείριση και αποκατάσταση βιοτόπων Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής» είναι η αποτελεσματική προστασία και διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής όπως αυτή περιγράφεται στην σχετική με την περιοχή ειδική περιβαλλοντική μελέτη του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ και η ορθολογική διακίνηση των επισκεπτών(οργάνωση κατά χώρο και χρόνο) Συνολικά ωφελούμενοι από το έργο θα είναι και οι φορείς της ευρύτερης περιοχής.

8.6.3 Δείκτες παρακολούθησης έργου.

Δείκτες εκροών

Οι δείκτες στόχων του φυσικού αντικείμενου του έργου που συμβάλλουν στους στόχους του Μέτρου είναι οι εξής :

Κύριες μελέτες (1), εξοπλισμός ηλεκτρονικός HW-SW(11), εξοπλισμός κτιρίων (19) εκδόσεις, βιβλία- έντυπα- χάρτες(500), παραγωγές VIDEO (2), εκδηλώσεις(2), συμμετοχή σε εκθέσεις(3), εκπόνηση και διάθεση διαφημιστικού υλικού(89.000), εκπόνηση και διάθεση ηλεκτρονικού διαφημιστικού υλικού CD-ROM(2.000), εγκατάσταση παρατηρητηρίων(θέσεων θέας) φυλακίων- περιπτέρων ενημέρωσης (9), έργα προστασίας και αναβάθμισης περιβάλλοντος (με έκταση 3.100

στρεμμάτων) , διαχείριση και ανάδειξη βιοτόπων (4), έργα ανάδειξης και προσέλκυσης επισκεπτών (1)

Δείκτες αποτελέσματος

Οι δείκτες αποτελέσματος που συμβάλλουν στους στόχους του Μέτρου ή του Άξονα προτεραιότητας είναι:

Σύμφωνα με τα στοιχεία του έργου δημιουργούνται 23 θέσεις εργασίας οι οποίες ισοδυναμούν με ανθρωποέτη 12μηνιας διάρκειας. Οι θέσεις εργασίας αυτές δημιουργούνται κατά τη διάρκεια υλοποίησης του έργου.

Αναμενόμενες επιπτώσεις

Οι επιπτώσεις στην απασχόληση είναι θετικές, καθώς οι θέσεις που υπήρχαν κατά τη διάρκεια υλοποίησης του έργου παραμένουν. Ακόμα το έργο έχει θετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον γιατί ορθολογικοποιείται η διακίνηση των επισκεπτών της περιοχής, ενώ ταυτόχρονα υλοποιούνται έργα σημαντικά για την προστασία και αποκατάσταση των βιοτόπων της περιοχής.

Τέλος, άλλες επιπτώσεις είναι ότι με την προστασία και τη δημιουργία υποδομών περιβαλλοντικής ενημέρωσης δημιουργούνται προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού με την προσέλκυση τουριστών στην ευρύτερη περιοχή.

8.6.4 Ωρίμανση έργου

Το έργο θεωρείται έτοιμο προς υλοποίηση, εφόσον έχουν ολοκληρωθεί οι αντίστοιχες άδειες-εγκρίσεις για το σύνολο του έργου αυτές είναι:

Προέγκριση χωροθέτησης η οποία εγκρίθηκε στις 10-12-2003

Έγκριση περιβαλλοντικών όρων η οποία εγκρίθηκε στις 20-6-2004

8.6.5 Χρονικός και οικονομικός προγραμματισμός.

Το έργο χωρίζεται σε επτά υποέργα με τον ακόλουθο οικονομικό και χρονικό προγραμματισμό.

1. Μελέτη έργων προστασίας, διατήρησης και αποκατάστασης βιοτόπων –ειδών άγριας πανίδας- διαχείρισης επισκεπτών και σχεδιασμός συστήματος παρακολούθησης του φυσικού περιβάλλοντος στην προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής ξεκίνησε το δέκατο μήνα του 2003 και ολοκληρώθηκε βάση της μελέτης τον Μάρτιο του 2005 με προϋπολογισμό 109.000.

2. Έργα προστασίας, διατήρησης και αποκατάστασης βιοτόπων-ειδών άγριας πανίδας και διαχείρισης- διακίνησης επισκεπτών στην προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης-Λίμνης Αλυκής ξεκίνησε στις αρχές του έτους και θα ολοκληρωθεί με το τέλος της προγραμματικής περιόδου, τον Δεκέμβριο του 2006, με προϋπολογισμό 424.000.

3. Βελτίωση και ασφαλοστρωση οδού « Κέντρου πληροφόρησης Καλλιόπη»- «Παραλία Κέρους» ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2004 και ολοκληρώθηκε τον Μάιο του 2005 με προϋπολογισμό 315.000

4. Πρόγραμμα παρακολούθησης (monitoring) παραμέτρων φυσικού- αβιοτικού περιβάλλοντος και απειλών στην προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης – Λίμνης Αλυκής ξεκίνησε το Μάρτιο του 2004 και θα ολοκληρωθεί στο τέλος της προγραμματικής περιόδου τον Δεκέμβριο του 2006.

5. Προμήθεια εξοπλισμού, υλικών και μέσων για την υλοποίηση του συστήματος παρακολούθησης (monitoring) στην προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής ξεκίνησε το Νοέμβριο του 2003 και ολοκληρώθηκε τον Δεκέμβριο του 2004 με προϋπολογισμό 39.650 ευρώ.

6. Πρόγραμμα ενημέρωσης, δημοσιότητας, ευαισθητοποίησης για την προστατευόμενη περιοχή Χορταρολίμνης- Λίμνης Αλυκής έχει προγραμματιστεί να υλοποιηθεί σε τρία χρόνια από τον Σεπτέμβριο του 2003 και θα ολοκληρωθεί το Δεκέμβριο του 2006, με προϋπολογισμό 125.700.

7. Τέλος το υπόεργο 7 «Τεχνικός Σύμβουλος» ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 2003 και θα ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος της προγραμματικής περιόδου με προϋπολογισμό 53.000

Ο συνολικός προϋπολογισμός των 7 υποέργων είναι 1.216.350 ευρώ.

Κεφάλαιο 9

Έρευνα Βάση Ερωτηματολογίου

9.1 Έρευνα για την άποψη του προσωπικού της Διαχειριστικής Αρχής Βορείου Αιγαίου σε σχέση με τον τρόπο εφαρμογής του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου σε σχέση με την πολιτική περιβάλλοντος.

Στη συνέχεια, ακολουθούν αναλυτικά τα στοιχεία από την έρευνα που διενεργήθηκε δειγματοληπτικά σε 17 υπαλλήλους από τα τμήματα της Διαχειριστικής Αρχής της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Βάση αυτής, διαφαίνεται ο τρόπος ο οποίος ακολουθείται για την εφαρμογή των έργων ως προς την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μεταξύ 18 και 22 Ιουλίου 2005, μέσω δομημένου ερωτηματολογίου, το οποίο περιείχε 16 ερωτήσεις κλειστού τύπου.

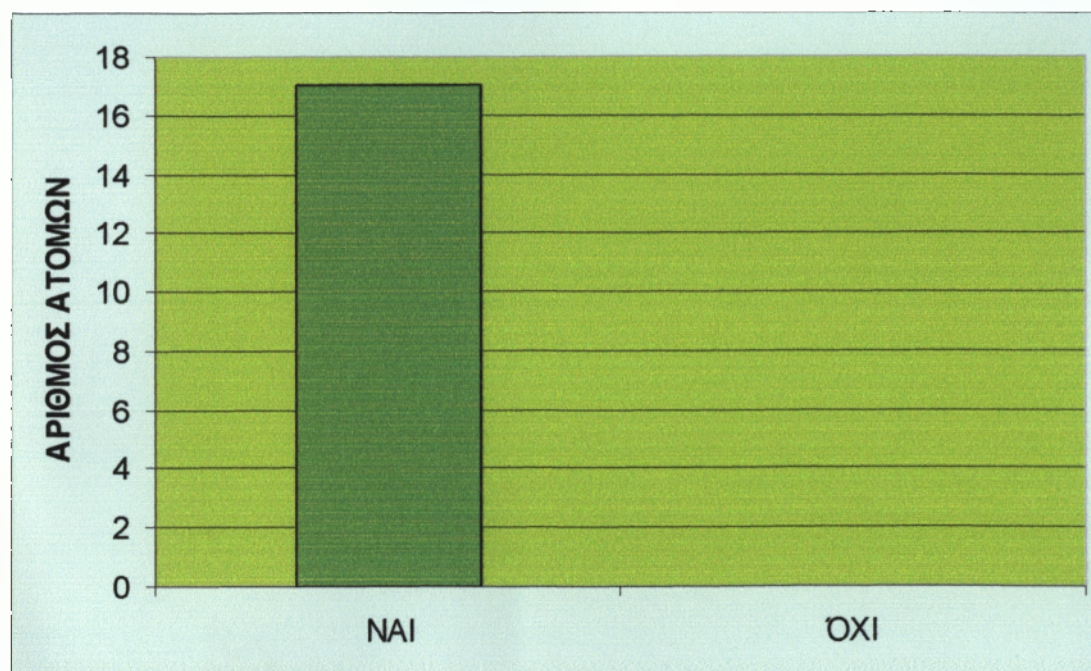
Οι ερωτήσεις έχουν ομαδοποιηθεί σε τρεις κατηγορίες. Η κατηγορία (Α) περιλαμβάνει ερωτήσεις που σχετίζονται με το σύστημα διαχείρισης, η κατηγορία (Β) περιέχει ερωτήσεις σχετικά με την επάρκεια και αποτελεσματικότητα του συστήματος Διαχείρισης και Παρακολούθησης και τέλος η κατηγορία (Γ) περιέχει ερωτήσεις σχετικά με την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών ελέγχου.

Ακολουθούν οι δεκαέξι ερωτήσεις και η διαγραμματική απεικόνιση τους:

Α) Σύστημα Διαχείρισης.

1. Στην ερώτηση «Υπάρχει εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης;» οι υπάλληλοι απάντησαν:

Διάγραμμα 1: Κανονισμός Λειτουργίας Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης

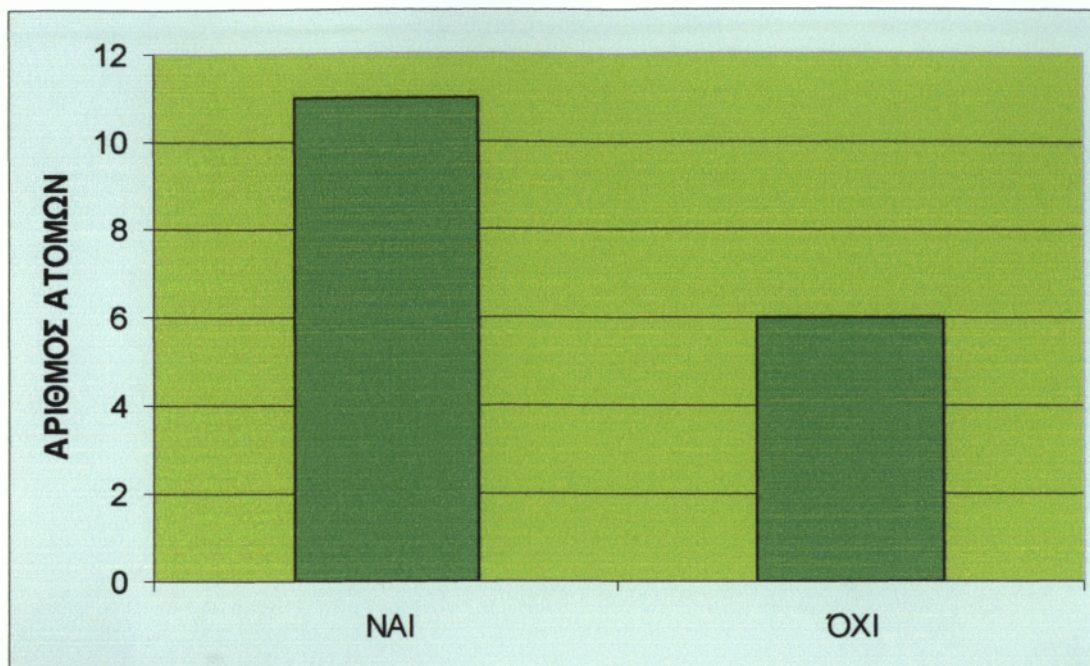

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Από τους 17 υπαλλήλους, που συμμετείχαν στην έρευνα, και οι 17 απάντησαν ότι υπάρχει εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης.

2. Στην ερώτηση «Υπάρχει ξεχωριστός χειριστής για κάθε μέτρο του ΠΕΠ;» οι υπάλληλοι απάντησαν:

Διάγραμμα 2: Ξεχωριστός χειριστής για κάθε μέτρο του ΠΕΠ.

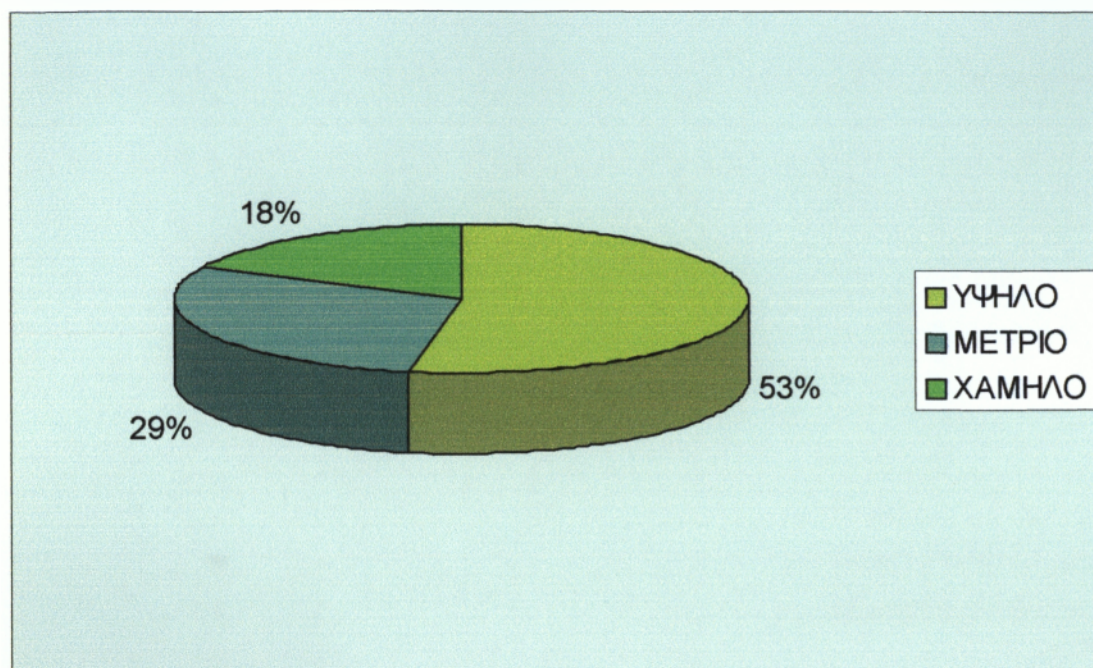

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Από τους 17 υπάλληλους που συμμετείχαν στην έρευνα οι 11 απάντησαν ότι στο τμήμα που εργάζονται υπάρχει ξεχωριστός χειριστής για κάθε μέτρο ενώ, οι υπόλοιποι απάντησαν ότι υπάρχουν χειριστές που εξυπηρετούν παραπάνω από ένα μέτρο.

3. Στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό εκτιμάτε ότι οι κρίσιμες λειτουργίες του συστήματος διαχείρισης και παρακολούθησης του ΠΕΠ είναι εξειδικευμένες με σαφήνεια και πληρότητα;» οι υπάλληλοι απάντησαν :

Διάγραμμα 3 : Λειτουργίες Συστήματος διαχείρισης και παρακολούθησης εξειδικευμένες ως προς την σαφήνεια και την πληρότητα.

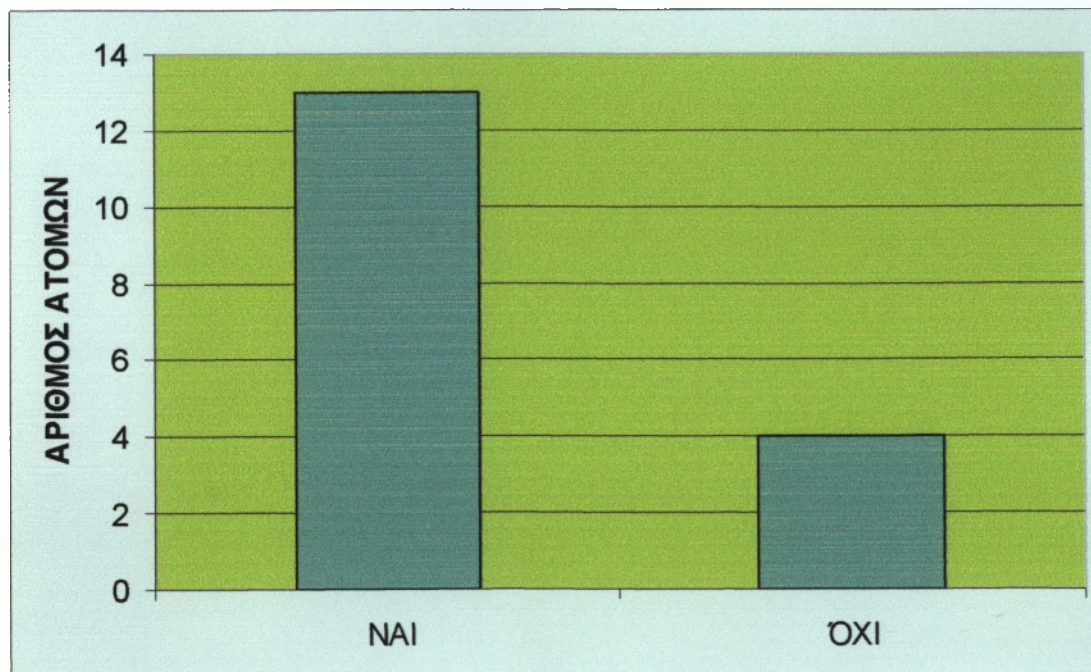
Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Στην ερώτηση αυτή φαίνεται ότι το προσωπικό είναι κατά 53% μέτρια ικανοποιημένο ως προς τον τρόπο που είναι εξειδικευμένες οι κρίσιμες λειτουργίες του συστήματος διαχείρισης και παρακολούθησης του ΠΕΠ, 18% απάντησε ότι δεν είναι καθόλου ικανοποιημένο και μόνο το 29% θεωρεί το επίπεδο αποσαφήνισης των κρίσιμων λειτουργιών ικανοποιητικό.

Β) Επάρκεια και Αποτελεσματικότητα του Συστήματος Διαχείρισης και Παρακολούθησης.**1. Θεσμικό πλαίσιο**

Στην ερώτηση « Αν διαπιστώνονται κενά νομικά ή διοικητικά σε ότι αφορά το σύστημα σχεδιασμού, διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου του ΠΕΠ» οι υπάλληλοι απάντησαν:

Διάγραμμα 4 : Κενά στο σύστημα σχεδιασμού, διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου του ΠΕΠ.

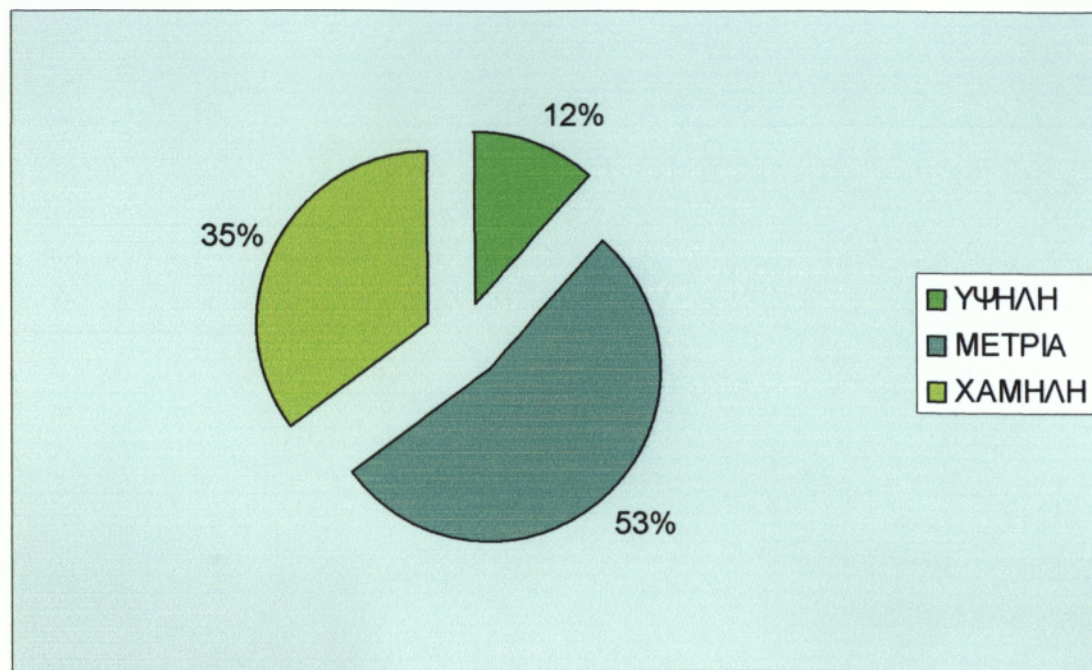
Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Στην ερώτηση αυτή απάντησαν οι περισσότεροι υπάλληλοι ότι υπάρχουν κενά στο σύστημα σχεδιασμού, διαχείρισης παρακολούθησης και ελέγχου καθώς οι 13 απαντήσεις ήταν και μόλις οι 3 ήταν ότι δεν υπάρχουν κενά.

2. Επάρκεια των Μηχανισμών Υλοποίησης.

Στην ερώτηση «πως αξιολογείτε τη γενική επίδοση των μηχανισμών εφαρμογής στις απαιτήσεις οικονομικής και χρονικής αποτελεσματικότητας της παρούσας προγραμματικής περιόδου;» οι υπάλληλοι απάντησαν:

Διάγραμμα 5 : Απόδοση μηχανισμών εφαρμογής στις απαιτήσεις αποτελεσματικότητας της παρούσας χρονικής περιόδου.

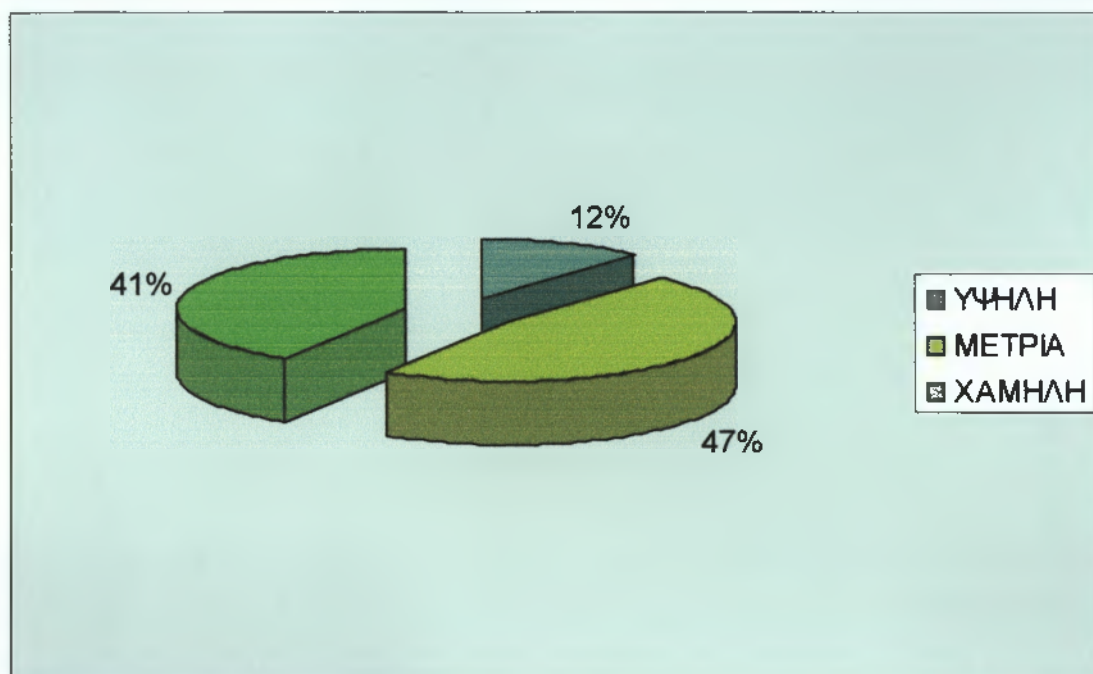
Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Στην ερώτηση αυτή οι υπάλληλοι απάντησαν ότι το 12% είναι ικανοποιημένο από την απόδοση των μηχανισμών εφαρμογής στις απαιτήσεις αποτελεσματικότητας, το 53% είναι μέτρια ικανοποιημένο ενώ το 35% κρίνει ότι το επίπεδο απόδοσης είναι χαμηλό.

3. Λήψη Αποφάσεων.

Στην ερώτηση «Πώς κρίνετε την ταχύτητα και την ποιότητα των διαχειριστικών και λειτουργικών αρχών των φορέων και υπηρεσιών που εμπλέκονται στην παρακολούθηση του ΠΕΠ;» οι υπάλληλοι απάντησαν:

Διάγραμμα 6 : Ταχύτητα και ποιότητα των διαχειριστικών και λειτουργικών αρχών που εμπλέκονται με την παρακολούθηση του ΠΕΠ.

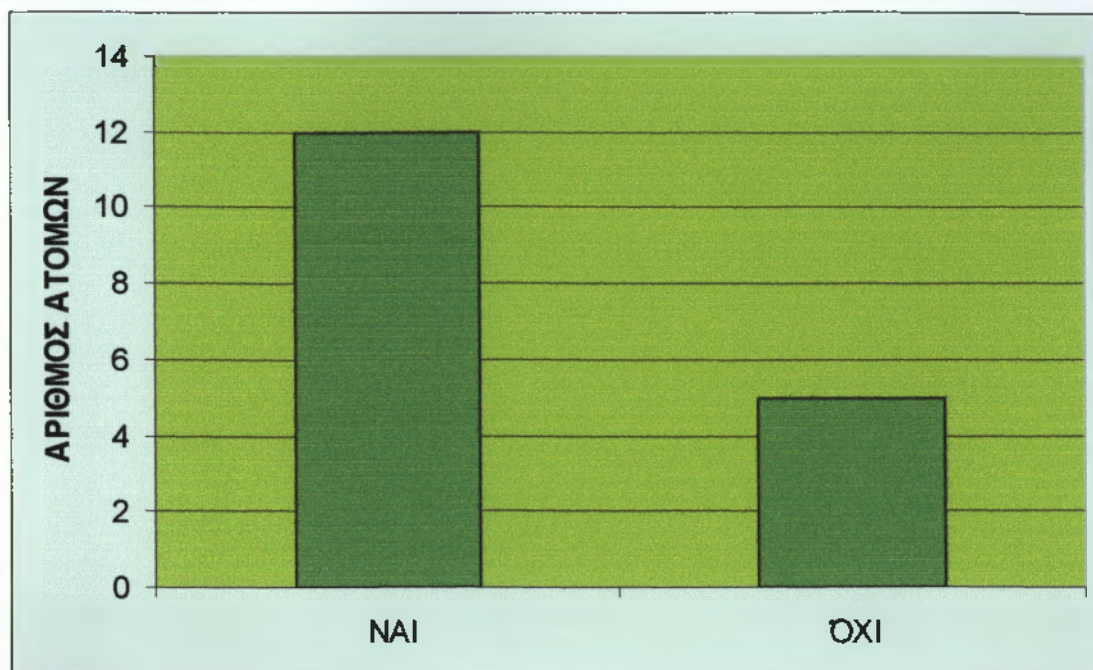
Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Το 47% απάντησαν ότι είναι μέτρια η ταχύτητα και η ποιότητα των διαχειριστικών και λειτουργικών αρχών των φορέων και υπηρεσιών που εμπλέκονται στην παρακολούθηση του ΠΕΠ το 41% απάντησαν ότι είναι χαμηλή, ενώ μόλις το 12% είναι ικανοποιημένο με την λήψη των αποφάσεων των φορέων που σχετίζονται με την παρακολούθηση του ΠΕΠ.

4. Αποκλίσεις από την Υλοποίηση του ΠΕΠ

Στην ερώτηση « Αν υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις από τον αρχικό προγραμματισμό του ΠΕΠ;» οι υπάλληλοι απάντησαν:

Διάγραμμα 7: Αποκλίσεις από τον αρχικό προγραμματισμό

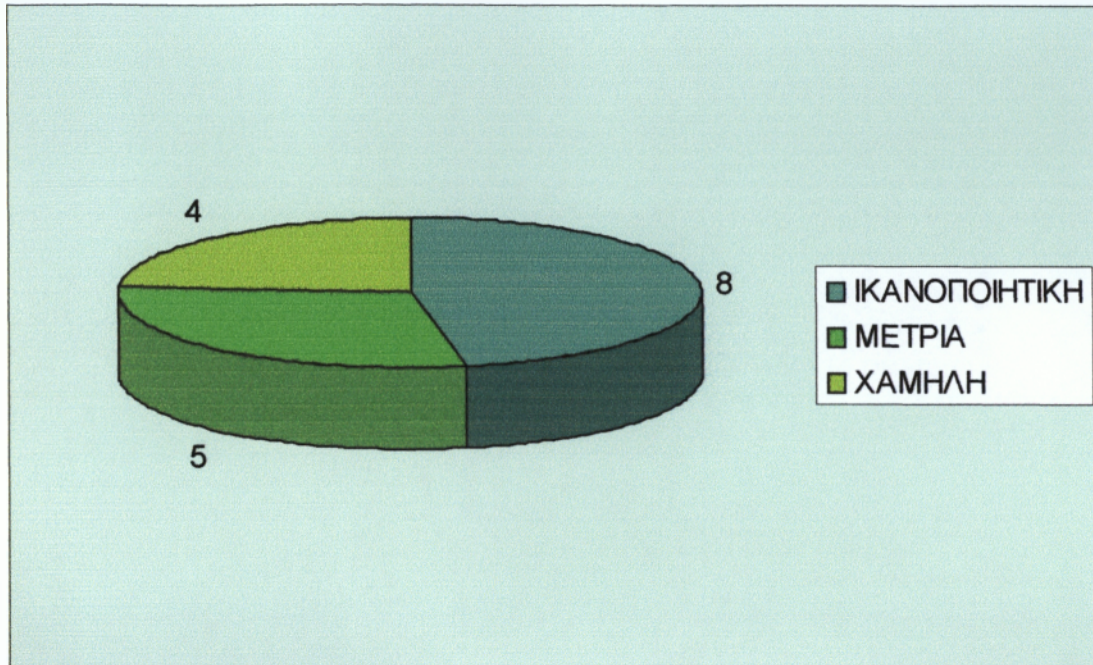
Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Στην ερώτηση σχετικά με τις αποκλίσεις που υπάρχουν ως προς τον αρχικό προγραμματισμό του ΠΕΠ οι 12 υπάλληλοι απάντησαν ότι υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις ενώ μόνο 5 απάντησαν ότι δεν υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις ως προς τον αρχικό προγραμματισμό υλοποίησης του ΠΕΠ.

5. Συνεργασία- Συντονισμός.

1. Στην ερώτηση «Πως αξιολογείτε τη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων μονάδων της Ε.Υ.Δ.» οι υπάλληλοι απάντησαν:

Διάγραμμα 8 : Συνεργασία μεταξύ των διαφόρων μονάδων της Ε.Υ.Δ.

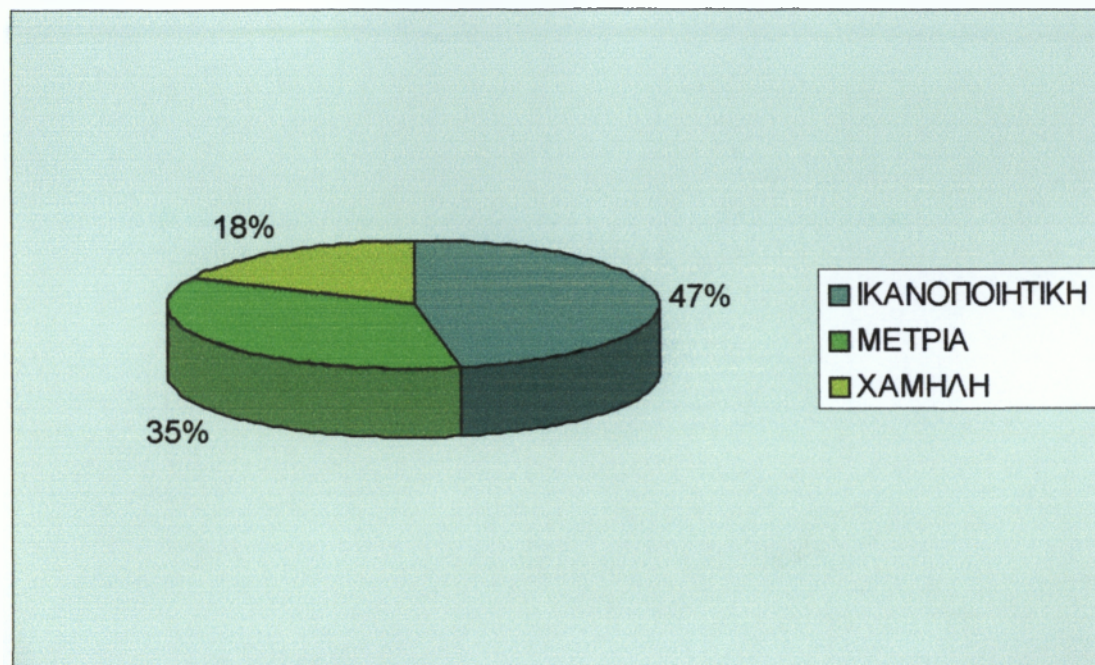

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Στην ερώτηση αυτή οι υπάλληλοι απάντησαν 8 ότι κρίνουν ικανοποιητική τη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων μονάδων της Ε.Υ.Δ., 5 από αυτούς την θεωρούν μέτρια ενώ οι υπόλοιποι 4 θεωρούν ότι δεν είναι ικανοποιητικό το επίπεδο συνεργασίας.

2. Στην δεύτερη ερώτηση σχετικά με την συνεργασία και τον συντονισμό «πως αξιολογείτε τη συνεργασία της Ε.Υ.Δ. και της Επιτροπής Παρακολούθησης του ΠΕΠ;» οι υπάλληλοι απάντησαν:

Διάγραμμα 9: Συνεργασία μεταξύ Ε.Υ.Δ. και Επιτροπής Παρακολούθησης.

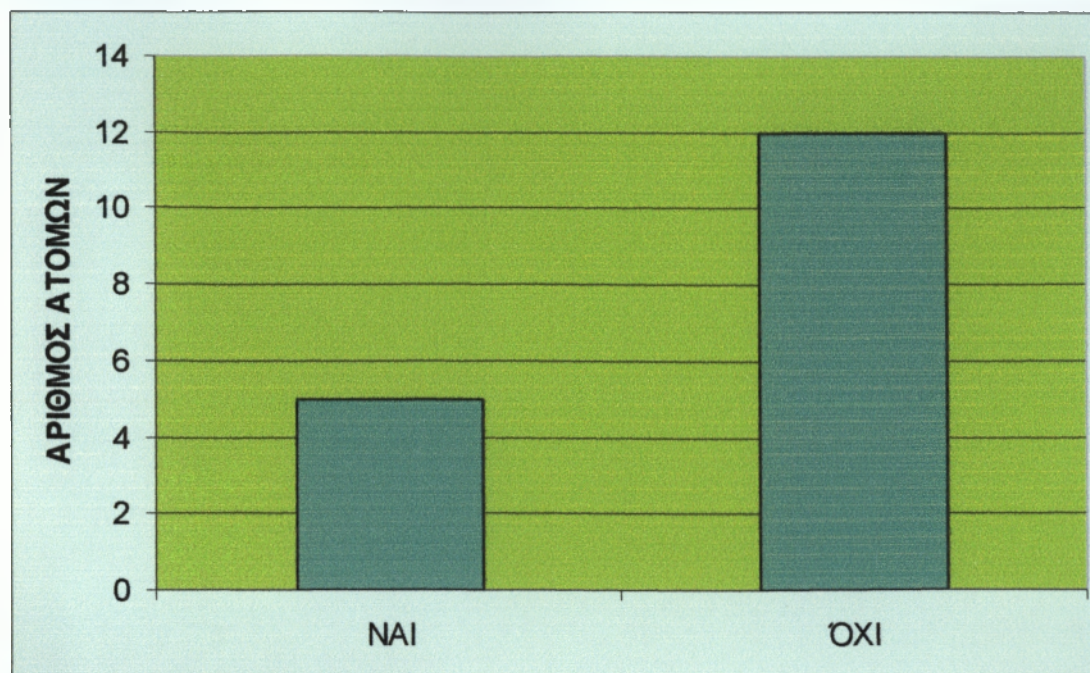

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Στην ερώτηση αυτή απάντησαν ότι η συνεργασία μεταξύ της Ε.Υ.Δ. και της Επιτροπής Παρακολούθησης είναι κατά 47% ικανοποιητική, κατά 35% κρίνουν ότι είναι μέτρια η συνεργασία τους, και κατά 18% τη θεωρούν χαμηλή.

6. Ολοκληρωμένα πληροφοριακά Συστήματα Παρακολούθησης.

Στην ερώτηση « Αν η παρακολούθηση της υλοποίησης του συνόλου των έργων του ΠΕΠ γίνεται βάση ΟΠΣ;» οι υπάλληλοι απάντησαν:

Διάγραμμα 10: Παρακολούθηση Υλοποίησης Έργων βάση ΟΠΣ.

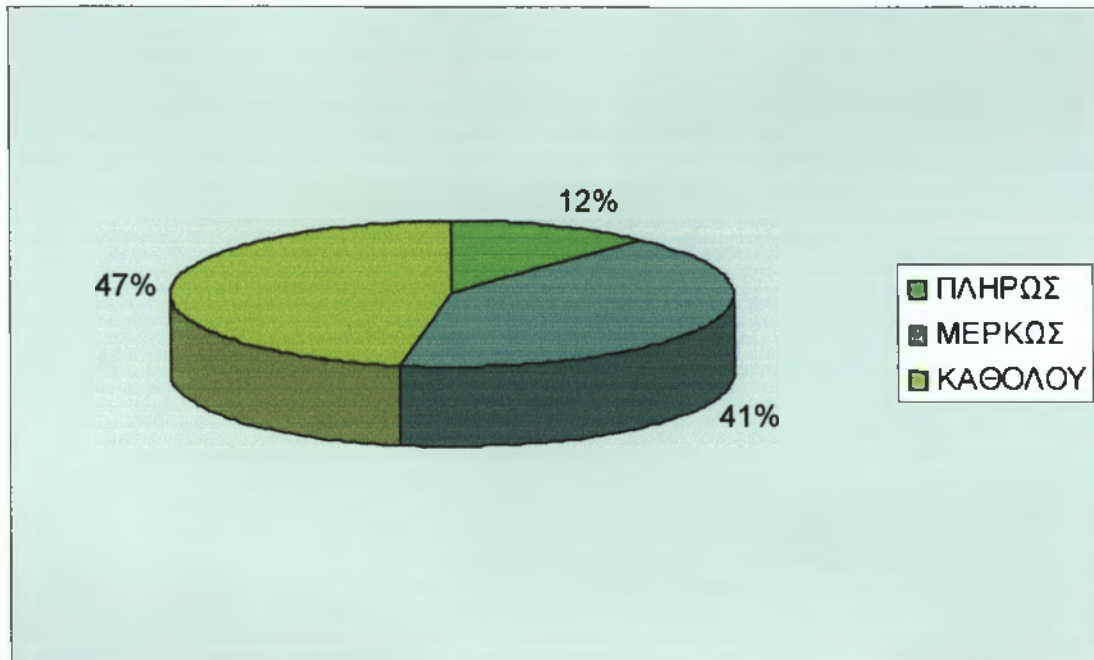
Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Στην ερώτηση αυτή 5 υπάλληλοι είπαν ότι η παρακολούθηση υλοποίησης των έργων στα οποία εργάζονται γίνεται βάση ΟΠΣ, ενώ οι υπόλοιποι 12 απάντησαν ότι δεν γίνεται η παρακολούθηση υλοποίησης βάση ΟΠΣ.

7. Τεχνική Βοήθεια.

1. Στην ερώτηση « Αν αξιοποιήθηκαν ως τώρα από της Ε.Υ.Δ. οι δυνατότητες που παρέχει η Τεχνική Βοήθεια για το σχεδιασμό, διαχείριση, παρακολούθηση, δημοσιότητα, εφαρμογή έλεγχο και αξιολόγηση του ΠΕΠ;» οι υπάλληλοι απάντησαν:

Διάγραμμα 11 : Βαθμός αξιοποίησης της Τεχνικής Βοήθειας από την Ε.Υ.Δ.

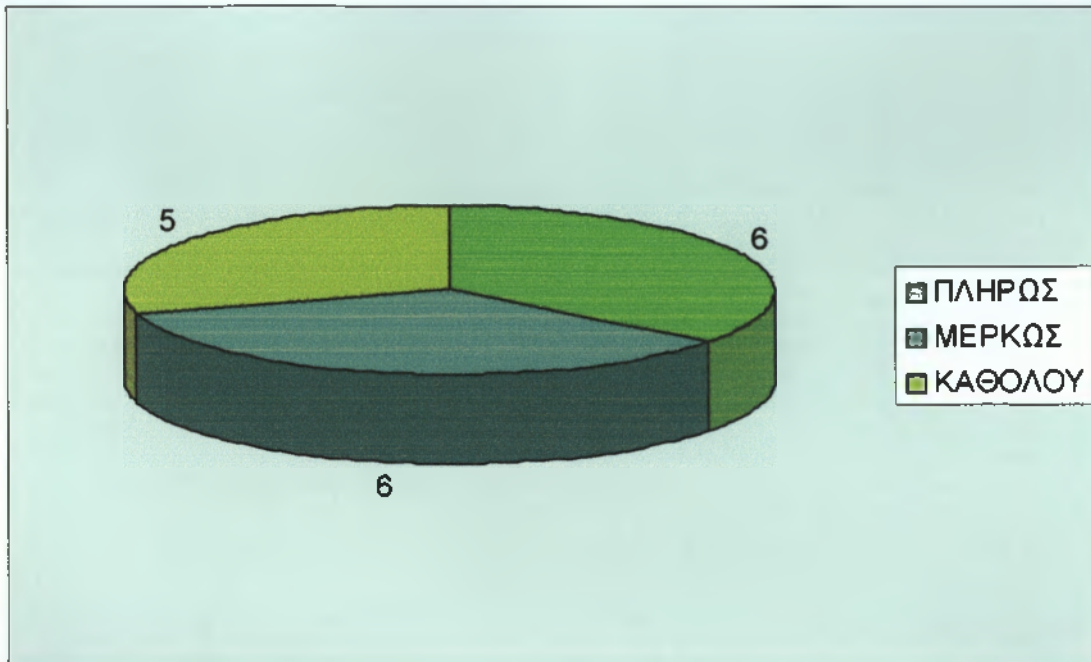

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Στην ερώτηση αυτή απάντησαν ότι κατά 12% έχουν αξιοποιηθεί οι δυνατότητες που παρέχει η Τεχνική Βοήθεια στις πορεία υλοποίησης ενός έργου, το 41% θεωρούν ότι έχει αξιοποιηθεί μερικώς και το 47% θεωρεί ότι δεν έχουν αξιοποιηθεί καθόλου.

2. Στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό αξιοποιήθηκαν οι ενέργειες πληροφόρησης και δημοσιότητας στην κατεύθυνση της ενημέρωσης και κινητοποίησης των Τελικών Δικαιούχων;» οι υπάλληλοι απάντησαν:

Διάγραμμα 12 : Αξιοποίηση ενεργειών για την ενημέρωση και κινητοποίηση των Τελικών Δικαιούχων

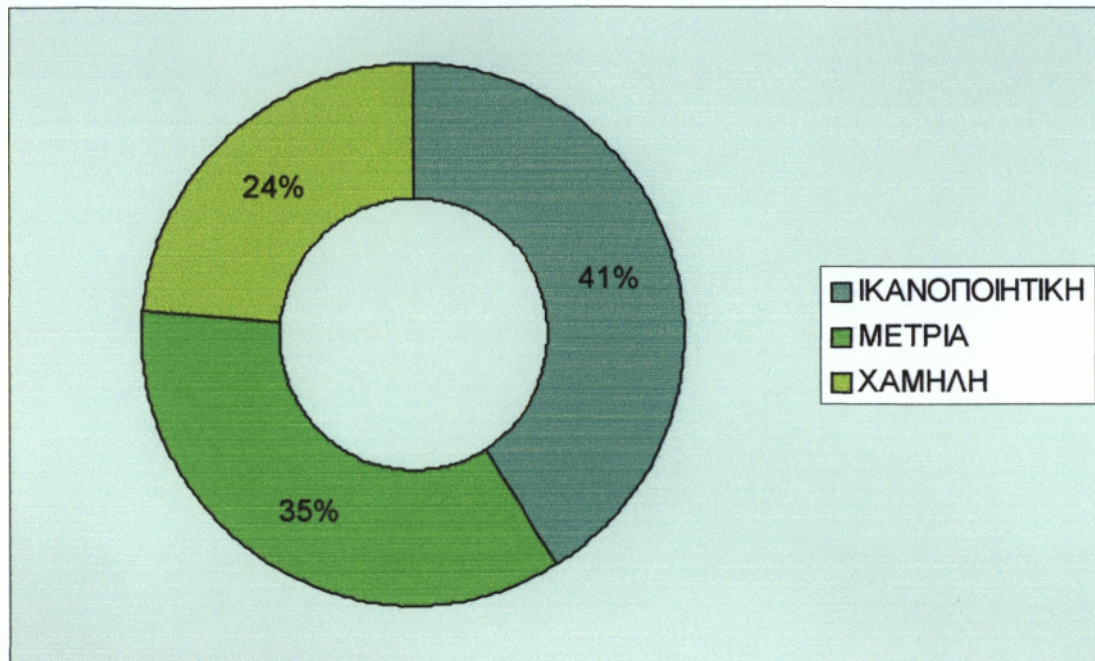
Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Στην ερώτηση σχετικά με την αξιοποίηση των ενεργειών πληροφόρησης και δημοσιότητας στην κατεύθυνση της ενημέρωσης και της κινητοποίησης των Τελικών Δικαιούχων 6 υπάλληλοι απάντησαν ότι έχουν αξιοποιηθεί πλήρως, ο ίδιος αριθμός απάντησε ότι έχουν αξιοποιηθεί μερικώς, ενώ 5 κρίνουν ότι δεν έχουν αξιοποιηθεί καθόλου.

Γ. Επάρκεια- Αποτελεσματικότητα Μηχανισμών Ελέγχου.

1. Στην ερώτηση «Πως εκτιμάτε την επάρκεια των υπηρεσιών ελέγχου της Ε.Υ.Δ. (αριθμός και ποιότητα στελέχωσης) ώστε αυτές να μπορούν να ανταποκριθούν στις προβλεπόμενες απαιτήσεις ελέγχου των έργων του ΠΕΠ;» οι υπάλληλοι απάντησαν:

Διάγραμμα 13: Επάρκεια υπηρεσιών ελέγχου ως προς τις απαιτήσεις ελέγχου του ΠΕΠ.

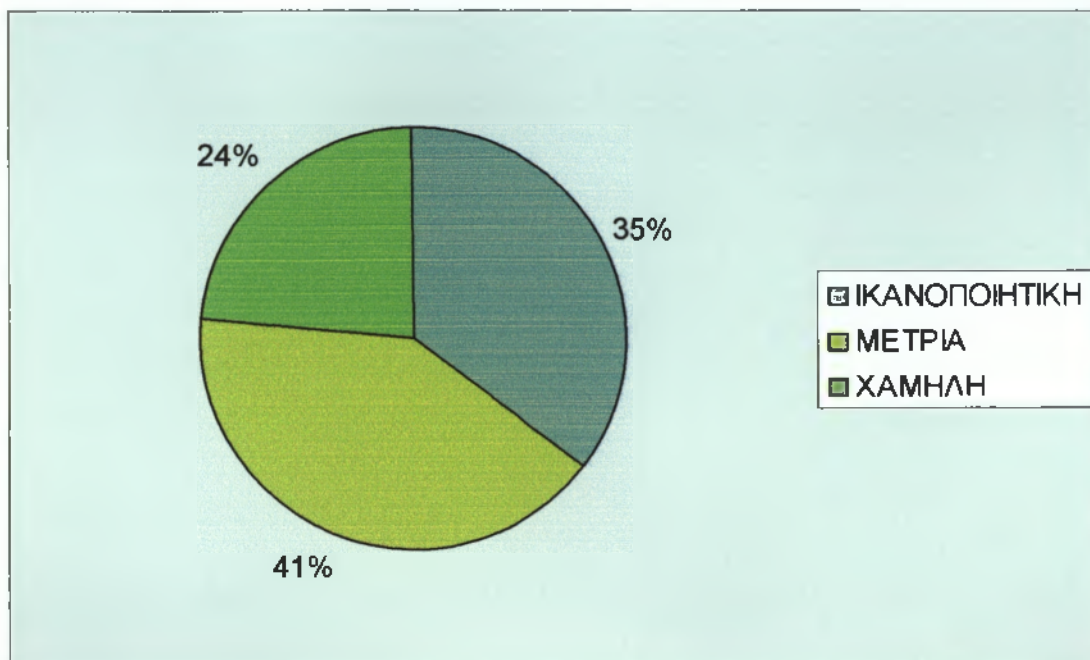

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Οι υπάλληλοι κρίνουν ότι το επίπεδο επάρκειας των υφιστάμενων υπηρεσιών ελέγχου ως προς τις απαιτήσεις ελέγχου του ΠΕΠ είναι κατά 41% ικανοποιητικό, κατά 35% μέτριο και κατά 24% χαμηλό.

2. Στην ερώτηση « Πως κρίνετε το επίπεδο συνεργασίας και συντονισμού των Φορέων Υλοποίησης με την Ε.Υ.Δ. σε ότι αφορά την ανταπόκριση τους κατά τη διενέργεια ελέγχων;» οι υπάλληλοι απάντησαν:

Διάγραμμα 14: Επίπεδο συνεργασίας- συντονισμού μεταξύ της Ε.Υ.Δ. και των Φορέων Υλοποίησης κατά την διενέργεια των ελέγχων.

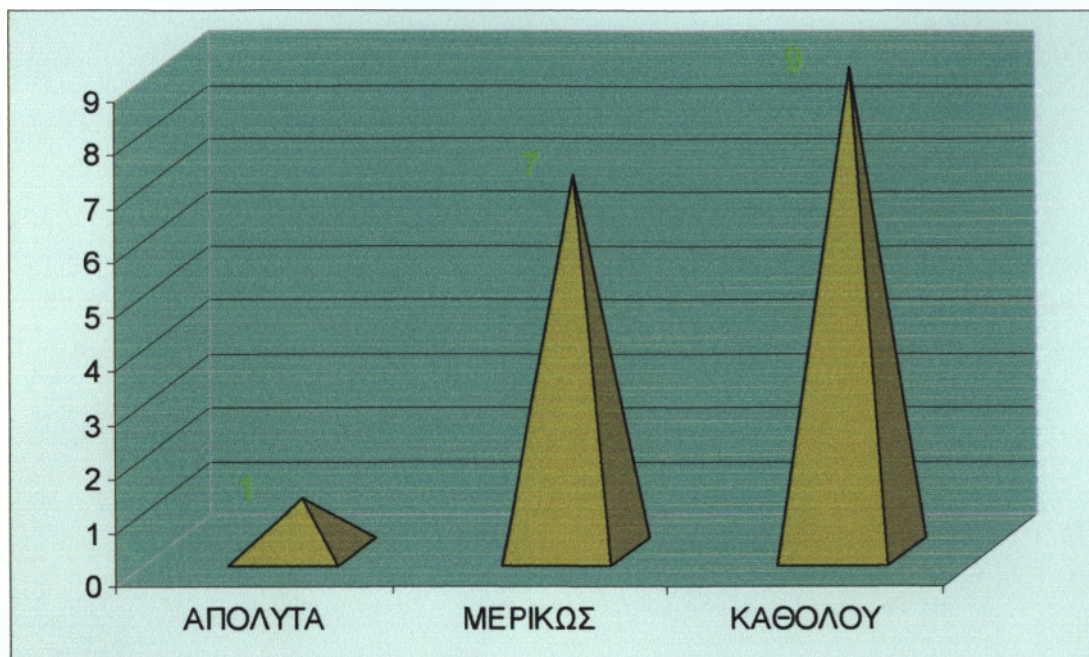
Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Οι ερωτηθέντες θεωρούν, με ποσοστό 35% ικανοποιητική τη συνεργασία- συντονισμό της Ε.Υ.Δ. και των Φορέων Υλοποίησης κατά την διενέργεια των ελέγχων, κατά 41% μέτρια και τέλος κατά 24% χαμηλή.

Δ. Διαδικασίες και Κριτήρια Επιλογής των Έργων και Διασφάλιση της Ποιότητας τους.

1. Στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό η επιλογή των πράξεων του ΠΕΠ πράγματι βασίστηκε στα εξειδικευμένα κριτήρια επιλογής;» οι υπάλληλοι απάντησαν

Διάγραμμα 15: Επιλογή των πράξεων του ΠΕΠ σε σχέση με τα εξειδικευμένα κριτήρια επιλογής.

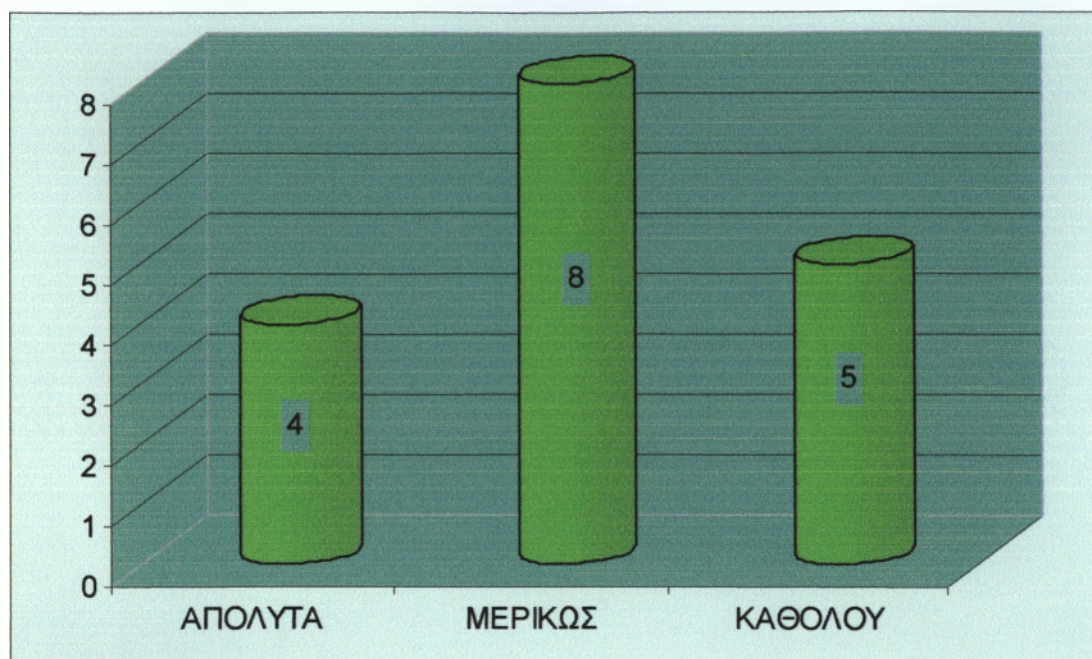

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Στην ερώτηση σχετικά επιλογή των πράξεων του ΠΕΠ σε σχέση με τα εξειδικευμένα κριτήρια επιλογής, οι ερωτηθέντες απάντησαν ένας ότι γίνεται απόλυτα, επτά μερικώς και 9 καθόλου.

2. Στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό οι Τελικοί Δικαιούχοι του ΠΕΠ είναι έτοιμοι να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του προγραμματισμού των έργων με βάση ένα σύνθετο σύστημα κριτηρίων επιλογής πράξεων;» οι υπάλληλοι απάντησαν:

Διάγραμμα 16: Ανταπόκριση Τελικών Δικαιούχων με βάση τα σύνθετα κριτήρια επιλογής πράξεων:

Πηγή: Προσωπική Έρευνα Πεδίου

Ο αριθμός των 4 υπαλλήλων θεωρούν ότι οι Τελικοί προγραμματισμού είναι έτοιμοι να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του προγραμματισμού των έργων με βάση ένα σύνθετο σύστημα κριτηρίων επιλογής πράξεων, 8 μερικώς ενώ 5 καθόλου.

Κεφάλαιο 10

Συμπεράσματα- Προτάσεις

10.1 Μέτρο 1.3 «Περιβάλλον»

10.1.1 Χρηματοοικονομικά και διαχειριστικά στοιχεία.

Ο συνολικός προϋπολογισμός του Μέρου, εξ ολοκλήρου δημοσία δαπάνη αντιπροσωπεύει το 2,09% της συνολικής δημόσιας δαπάνης και μόλις το 0,9 % της δημοσίας δαπάνης της προγράμματος.

Κατά την περίοδο αναφοράς ενεργοποιήθηκε το 100% του προϋπολογισμού του, με αντίστοιχη ένταξη ενός έργου που αντιπροσωπεύει το 19% του ενεργοποιηθέντος προϋπολογισμού, αλλά και του συνολικού προϋπολογισμού του Μέρου. Για το μοναδικό έργο που εντάχθηκε, απαιτήθηκε χρόνος 18 μηνών περίπου να αξιολογηθεί και ένα τρίμηνο να ενταχθεί στο Πρόγραμμα. Το έργο είναι το Κτίριο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης στην Καλλονή. Οι συμβασιοποιήσεις του έργου ξεκίνησαν τον Μάρτιο του 2003, ενώ δεν εμφανίζονται δαπάνες στο Μέτρο κατά την υπό εξέταση περίοδο.

10.1.2 Φυσική υλοποίηση/ Δείκτες εκροών- πραγματοποίησης.

Στο Μέτρο προβλέπεται να υλοποιηθούν πράξεις/ έργα προστασίας, ανάδειξης διαχείρισης φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, σε ζώνες προστασίας και οικολογικά ευαίσθητες περιοχές, αναπλάσεις- αναβαθμίσεις φυσικού περιβάλλοντος, δημιουργία δομών παρακολούθησης της ποιότητας του περιβάλλοντος και της περιβαλλοντικής ενημέρωσης.

Οι δείκτες εκροών που περιγράφηκαν στα δύο έργα στο προηγούμενο κεφάλαιο αναφέρονται σε αριθμό/ πλήθος σταθμών μέτρησης της ποιότητας του περιβάλλοντος επεμβάσεων σε βιότοπους, σχεδίων προστασίας ειδικών ζωνών, ανάπλασης φυσικού περιβάλλοντος.

Το μοναδικό ενταγμένο έργο στο Μέτρο αφορά σε κατασκευή κτιρίου περιβαλλοντικής ενημέρωσης για την προστασία και ανάδειξη του υγρότοπου της Καλλονής Λέσβου, με χρονοδιάγραμμα υλοποίησης του (μέχρι 31/03/2004). Ο προγραμματισμός του τελικού δικαιούχου έχει δραματική απόκλιση από την πραγματικότητα δημιουργώντας έτσι σοβαρές επιφυλάξεις για την έγκαιρη υλοποίηση του συγκεκριμένου έργου.

Από τα παραπάνω στοιχεία εξέλιξης του φυσικού αντικείμενου, αλλά και από την έλλειψη περαιτέρω εντάξεων (το έργο στο νησί της Λήμνου βρίσκεται στο στάδιο της μελέτης) διαπιστώνεται σημαντική υστέρηση της υλοποίησης και ως εκ τούτου κρίνεται επισφαλής η επίτευξη των στόχων του Μέρου, το οποίο μεν έχει μικρό προϋπολογισμό, αλλά η σημασία του για την αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας είναι δυσανάλογη προς τον προϋπολογισμό του.

10.1.3 Δημιουργούμενη απασχόληση κατά την υλοποίηση.

Όσον αφορά στη δημιουργούμενη απασχόληση κατά την υλοποίηση των έργων του Μέτρου 1.3 αυτή σύμφωνα με το Συμπλήρωμα Προγραμματισμού ανέρχεται σε 75 ανθρωποέτη απασχόλησης. Σύμφωνα με τα στοιχεία από το Τεχνικό Δελτίο του Έργου η δημιουργούμενη απασχόληση φθάνει σε 5 ανθρωποέτη, ενώ με βάση τη σχετική εγκύκλιο του ΥΠ.ΟΙ.Ο εκτιμάται σε 12 ανθρωποέτη. Από τα στοιχεία αυτά διαπιστώνεται μια γενικότερη προσέγγιση των εκτιμήσεων των διαφόρων πηγών, με υποεκτιμημένη την απασχόληση που προκύπτει από τα στοιχεία του Τελικού Δικαιούχου του ενταγμένου έργου, όταν για το 19% του προϋπολογισμού του Μέτρου εκτιμάται δημιουργούμενη απασχόληση ίση με το 7% της αναφερόμενης στο Σχέδιο Προγραμματισμού.

10.2 Γενική Αξιολόγηση ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006

10.2.1 SWOT ANALYSIS

Αναφορικά με τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της περιφέρειας και το οικονομικό/ παραγωγικό/ αναπτυξιακό και πολιτικο-κοινωνικό εξωτερικό περιβάλλον, δεν φαίνεται να έχουν διαφοροποιηθεί αντικειμενικά τα κυρίαρχα αναπτυξιακά προβλήματα και οι προοπτικές/ δυνατότητες ανάπτυξης της περιφέρειας, τα οποία εστιάζονται κυρίως στην διπλή περιφερειακότητα της ως ακριτική περιοχή απομακρυσμένη από τα Μητροπολιτικά Κέντρα Διοίκησης και Οικονομίας, σε συνδυασμό με το νησιωτικό της χαρακτήρα, ο οποίος δημιουργεί σημαντικά προβλήματα επικοινωνίας μεταξύ των νησιών και σχετικής απομόνωσης τους τόσο μεταξύ τους, όσο και με την ηπειρωτική χώρα.

Οι συνθήκες που υφίσταντο κατά την περίοδο σχεδιασμού του ΠΕΠ Β. Αιγαίου και επηρέασαν άμεσα το σχεδιασμό του Προγράμματος δεν έχουν διαφοροποιηθεί σημαντικά, εκτός από ορισμένες εξελίξεις στην αγορά εργασίας της περιφέρειας και τις εξελίξεις στο εξωτερικό περιβάλλον, όσον αφορά στην αναμόρφωση της κοινής γεωργικής πολιτικής, οι επιδράσεις της οποίας θα επηρεάσουν σε μεταγενέστερο στάδιο τον παραγωγικό ιστό της περιφέρειας, αφού αυτός εξαρτάται κατά ένα πολύ σημαντικό βαθμό από τον γεωργικό τομέα.

Επιπρόσθετα ένα άλλο στοιχείο που υπεισέρχεται στη διαφοροποίηση της κατάστασης, σε σχέση με τον χρόνο σχεδιασμού του ΠΕΠ Β. Αιγαίου, είναι η υλοποίηση έργων στην Περιφέρεια Β. Αιγαίου από άλλα Επιχειρησιακά Προγράμματα του Εθνικού Σκέλους του ΚΠΣ ή/ και των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών, τα οποία συμβάλλουν σημαντικά στην αναπτυξιακή διαδικασία της Περιφέρειας.

Όσον αφορά στην εξέλιξη των στοιχείων της αγοράς εργασίας, οι ανακατατάξεις που συμβαίνουν, υπερβαίνουν, τους στόχους και τις δυνατότητες ενός Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος και εναπόκεινται στη γενικότερη εθνική πολιτική περί σύγκλισης των Περιφερειών,

σύμφωνα με τους στόχους της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την απασχόληση (ΕΣΑ), έτσι όπως αυτή εκφράζεται με την πολιτική της «Λισσαβόνας». Ως εκ τούτου, τα διαρθρωτικά προβλήματα της αγοράς εργασίας στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι προβλήματα τα οποία εμφανίζονται στο σύνολο σχεδόν των περιφερειών της χώρας και μπορούν ή θα πρέπει να αντιμετωπισθούν, τουλάχιστον γι' αυτή την προγραμματική περίοδο, σε εθνικό επίπεδο μέσα από παρεμβάσεις τομεακών προγραμμάτων, όπως εξάλλου φαίνεται να συμβαίνει με τα Επιχειρησιακά Προγράμματα του Τομέα «Ανθρώπινου δυναμικού» του ΚΠΣ και συγκεκριμένα με τα Ε.Π. «Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση», «Απασχόληση και Επαγγελματική κατάρτιση» και «Κοινωνία της Πληροφορίας»

Παράλληλα όμως, διαφαίνεται από την μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης του ΠΕΠ Β. Αιγαίου, ότι ο παραγωγικός/ επιχειρηματικός ιστός της Περιφέρειας δεν έχει φθάσει σ' εκείνο το επίπεδο ωρίμανσης/ ετοιμότητας για απορρόφηση/ ενσωμάτωση και αξιοποίηση υψηλής στάθμης νέων τεχνολογιών και καινοτομιών, αφού μέσα από την μέχρι σήμερα παραδοσιακή του λειτουργία και την άμεση σύνδεση του με τον γεωργικό τομέα έχει να αντιμετωπίσει άμεσα προβλήματα βιωσιμότητας με την ανάγκη επενδύσεων, ιδιαίτερα σε αγροβιομηχανίες οι οποίες όμως μπορούν να ενισχυθούν από Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, όπως ΕΠΑΑ-ΑΥ.

Σημαντικά επίσης αναπτυξιακά προβλήματα της Περιφέρειας είναι το έλλειμμα της σε υποδομές προστασίας του Περιβάλλοντος, οι ελλείψεις της σε υποδομές διαχείρισης του υδατικού της δυναμικού, καθώς και η ανάγκη στήριξης του γεωργικού της τομέα προς την κατεύθυνση εκσυγχρονισμού του και την ενίσχυση της πολυδραστηριότητας στην ύπαιθρο.

Κατόπιν αυτών, συμπεραίνεται ότι τα βασικά σημεία της ανάλυσης για τα πλεονεκτήματα, αδυναμίες, δυνατότητες, ευκαιρίες και απειλές της περιφέρειας παραμένουν αμετάβλητα όπως είχαν αποτυπωθεί κατά τον αρχικό σχεδιασμό του ΠΕΠ, ενώ όμως έχουν διαφοροποιηθεί οι προτεραιότητες αντιμετώπισης των προβλημάτων, σύμφωνα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες της Περιφέρειας για την πορεία της προς την οικονομική και κοινωνική σύγκλιση.

10.2.2 Αξιολόγηση καταλληλότητας στρατηγικής

α) Σε γενικές γραμμές η στρατηγική που εκφράζει το ΠΕΠ Β. Αιγαίου διατηρεί την καταλληλότητα της για την Περιφέρεια.

β) Η συνάφεια του Προγράμματος προς τις οριζόντιες πολιτικές είναι σημαντικού βαθμού, ιδιαίτερα ως προς το περιβάλλον. Συγκεκριμένες δράσεις ή και Μέτρα συνδέονται άμεσα ή και έμμεσα με την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση, ενώ ο Άξονας Προτεραιότητας 3 «Διαφοροποίηση της νησιωτικής οικονομίας και ενίσχυση του παραγωγικού περιβάλλοντος και της ανταγωνιστικότητας με την αξιοποίηση της Κοινωνίας της Πληροφορίας και την ανάπτυξη της καινοτομίας» του Προγράμματος, παρουσιάζει ιδιαίτερη συνάφεια με την πολιτική για αύξηση της Ανταγωνιστικότητας.

γ) Ο βαθμός εξυπηρέτησης/ ανταπόκρισης του Προγράμματος προς τα προβλήματα της Περιφέρειας καλύπτει/ ανταποκρίνεται κατά 40% περίπου στις συνολικές βασικές ανάγκες της Περιφέρειας, ενώ κάθε Άξονας Προτεραιότητας εμφανίζει διαφορετικό βαθμό ανταπόκρισης στο σύνολο των αναπτυξιακών προβλημάτων, με μεγάλες αποκλίσεις μεταξύ τους. Ωστόσο αξίζει να επισημανθεί ότι ένα σημαντικό ποσό προϋπολογισμού συμπληρωματικών δράσεων/ έργων προς εκείνα του ΠΕΠ υλοποιείται ή θα υλοποιηθεί στην Περιφέρεια, μέσω άλλων Προγραμμάτων, το οποίο ίσως πλησιάσει ή υπερβεί τον προϋπολογισμό του Προγράμματος.

δ) Μια άλλη σημαντική παράμετρος αξιολόγησης της διατήρησης της στρατηγικής είναι, τόσο ο ρυθμός υλοποίησης των Μέτρων του Προγράμματος, όσο και η ισορροπία υλοποίησης ανά Μέτρο ή /και Άξονα Προτεραιότητας στο διαρρέυσαν χρονικό διάστημα από το σχεδιασμό του Προγράμματος.

Με αυτό το κριτήριο, το ΠΕΠ Β. Αιγαίου, στα τρία και πλέον χρόνια της υλοποίησης του σε όλους σχεδόν τους Άξονες Προτεραιότητας φαίνεται να αντιμετωπίζει προβλήματα διατήρησης της στρατηγικής του. Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι ο 1^{ος} Άξονας Προτεραιότητας ο οποίος και περιλαμβάνει τις κυριότερες δράσεις σχετικές με το περιβάλλον, σύμφωνα με τα ενταγμένα έργα και τις πληρωμές/ δαπάνες μέχρι 30/9/2003, αντιπροσωπεύει το 50% του Προγράμματος, ενώ σύμφωνα με τα συμβασιοποιημένα υποέργα αντιπροσωπεύει το 57% του Προγράμματος, όταν ο προϋπολογισμός του αντιπροσωπεύει το 38,8% του συνολικού προϋπολογισμού του Προγράμματος. Ανάλογες αναφορές ή αντίρροπες καταστάσεις παρατηρούνται και στους άλλους Άξονες Προτεραιότητας, ή και τελείως διαφορετικές ανισορροπίες δείχνουν τα επιμέρους Μέτρα.

Έχοντας αυτή την εικόνα ως προς τη διαφοροποίηση των βαρυτήτων των Α.Π. ή / και των Μέτρων κατά την υλοποίηση, κρίνεται σκόπιμο να διερευνηθούν άμεσα τα αίτια αυτών των διαφοροποιήσεων, προκειμένου να ληφθούν τα κατάλληλα Μέτρα αποκατάστασης της ισορροπίας ή να διερευνηθεί η αναγκαιότητα τροποποίησης της στρατηγικής, όσον αυτή εξαρτάται από το χρηματοδοτικό βάρος των επιμέρους διακριτών τμημάτων του Προγράμματος ήτοι των επιμέρους Μέτρων ή/ και των Αξόνων Προτεραιότητας.

10.3 Αποτελεσματικότητα του Προγράμματος.

Όσον αφορά την αποτελεσματικότητα του Προγράμματος αυτή εκτιμήθηκε στο σύνολο του Προγράμματος, ανά Άξονα προτεραιότητας και ανά Μέτρο, για τα χρηματοοικονομικά στοιχεία του και τις διαχειριστικές διαδικασίες (χρονισμοί μεταξύ διαφόρων σταδίων εφαρμογής – προσκλήσεις, υποβολή προτάσεων, αξιολόγηση, ένταξη συμβασιοποίηση, πληρωμές), ενώ σε επίπεδο Μέρου η αποτελεσματικότητα εξετάζεται και ως προς την υλοποίηση του φυσικού αντικειμένου.

Έτσι τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι τα εξής :

- Για το σύνολο του Προγράμματος φαίνεται ένας σχετικά χαμηλός βαθμός αποτελεσματικότητας ως προς τα χρηματοοικονομικά του στοιχεία αφού τα ενταγμένα έργα

αντιπροσωπεύουν το 50% της συνολικής Δημόσιας Δαπάνης του Προγράμματος και οι πληρωμές του αντιπροσωπεύουν το 6% του αντίστοιχού προϋπολογισμού.

- Τα Μέτρα που παρουσιάζουν σχετικά ικανοποιητικό βαθμό αποτελεσματικότητας τόσο σε σχέση με τους χρηματοοικονομικούς στόχους, όσο και σε σχέση με τους φυσικούς στόχους, όσο και σε σχέση με τους φυσικούς στόχους τους είναι τα εξής:

Μέτρο 1.1 «Μεταφορές- Επικοινωνίες»

Μέτρο 1.2 «Πολιτισμός»

Μέτρο 1.5 «Υπηρεσίες φροντίδας για την προώθηση των ίσων ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων»

Μέτρο 2.1 «Αστικές υποδομές»

Μέτρο 4.11 «Αλιεία»

- Ένας αριθμός Μέτρων είναι σε φάση ολοκλήρωσης της εξειδίκευσης τους ή σε φάση προκήρυξης των επιμέρους κατηγορών πράξεων που περιλαμβάνουν, οπότε στην παρούσα φάση δεν είναι εφικτή η εξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων επί των προοπτικών υλοποίησης τους. Πρόκειται για τα Μέτρα:

Μέτρο 1.6 «Τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης»

Μέτρο 2.4 «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις Αστικής Ανάπτυξης σε Τοπικές Ζώνες Μικρής Κλίμακας- ΕΤΠΑ»

Μέτρο 2.5 «Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αστικής Ανάπτυξης σε Τοπικές Ζώνες Μικρής Κλίμακας- ΕΚΤ»

Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται και το σύνολο των Μέτρων ή και δράσεων που περιλαμβάνονται στα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ) στο πλαίσιο του ΠΕΠ για τα οποία επίκεινται οι σχετικές προκηρύξεις. Ωστόσο, παρά το πρώιμο του σταδίου στο οποίο βρίσκεται η σχετική διαδικασία, από τη μελέτη των περιοχών που πρόκειται να εφαρμοσθούν τα εν λόγω Προγράμματα διαφαίνεται ήδη ότι οι διατιθέμενοι πόροι είναι ιδιαίτερα χαμηλοί ιδίως για τις δράσεις των ιδιωτικών επενδύσεων, όπου και για το λόγο αυτό, σε αντίθεση με τα δημόσια έργα, δεν έχει προχωρήσει η ενδεικτική κατανομή ανά ζώνη παρέμβασης. Παράλληλα όμως, προκειμένου να είναι περισσότερο σαφείς οι δράσεις που περιλαμβάνονται στα ΟΠΑΑΧ και να παρακολουθούνται αποτελεσματικά καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης του Προγράμματος είναι σκόπιμο να περιληφθούν όλες οι δράσεις των ΟΠΑΑΧ που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΠΕ, σε ένα Μέτρο διακριτό από τα υπόλοιπα Μέτρα του Άξονα Προτεραιότητας 4 και να λειτουργήσει απόλυτα συμπληρωματικά με το Μέτρο 4.12 που συγχρηματοδοτείται από το ΕΚΤ.

- Τα Μέτρα που εμφανίζουν καθυστέρηση στην υλοποίησή τους, αλλά έχουν μια δυναμική για το άμεσο μέλλον, σε σχέση με την ανταπόκριση των δυνητικών Τελικών Δικαιούχων στις σχετικές προκηρύξεις της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης ή των ίδιων των Τελικών

Δικαιούχων, στις περιπτώσεις ενισχύσεων σε ιδιώτες για τις κύριες κατηγορίες πράξεων που περιλαμβάνουν, είναι:

Μέτρο 1.4 «Αντιμετώπιση της ανεργίας» (για τις δράσεις κατάρτισης)

Μέτρο 3.1 «Κίνητρα, υπηρεσίες υποδομές για τις επιχειρήσεις» (για τις δράσεις ενίσχυσης επενδύσεων σε μεταποιητικές και τουριστικές επιχειρήσεις)

Μέτρο 3.2 «Επικοινωνίες» (για τις δράσεις e-regional government, e-local government και τηλειατρικής)

Μέτρο 3.6 « Ενέργειες Αναβάθμισης του Ανθρώπινου Δυναμικού- Προώθηση της Απασχόλησης» (για τις δράσεις κατάρτισης)

Μέτρο 4.8 «Προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη γεωργία, τη δασοκομία, τη διατήρηση του τοπίου, καθώς και με τη βελτίωση της διαβίωσης των ζώων»

• Τα Μέτρα που αντιμετωπίζουν προβλήματα υλοποίησης, είτε λόγω έλλειψης του σχετικού θεσμικού πλαισίου, είτε ελλιπούς ανταπόκρισης των δυνητικών Τελικών Δικαιούχων είναι τα εξής, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν είναι εφικτό να υλοποιηθούν, οι προβλεπόμενες δράσεις στα περισσότερα απ' αυτά με εντατικοποίηση των προσπαθειών επίλυσης των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν:

Μέτρο 1.3 «Περιβάλλον», όπου έχει ενταχθεί μόνο ένα έργο, με μηδενική μέχρι 30-9-2003 απορρόφηση και το οποίο καλύπτει το 20% του ενός από τους συνολικά πέντε (5) στόχους του Μέρου.

Μέτρο 2.2 «Υγεία- Πρόνοια» όπου τα τέσσερα ενταγμένα έργα καλύπτουν το 70% του προϋπολογισμού του Μέρου, με μηδενική μέχρι 30-9-2003 απορρόφηση.

Μέτρο 2.3 «Εκπαίδευση» όπου τα δεκατέσσερα ενταγμένα έργα καλύπτουν το 42% του προϋπολογισμού του Μέρου, με απορρόφηση, μέχρι 30-9-2003, 1,4% επί της συνολικής δημόσιας δαπάνης του. Σε σημαντικό αριθμό από τα συγκεκριμένα έργα εμφανίζονται ασάφειες στον προσδιορισμό του προς υλοποίηση φυσικού αντικείμενου και ως εκ τούτου απαιτείται αποσαφήνιση των βασικών χαρακτηριστικών τους και εκ νέου σύνταξη των αντίστοιχων Τεχνικών Δελτίων Έργου.

Μέτρο 3.3 «Ενέργεια», χωρίς εντάξεις έργων, μέχρι 30-9-2003. Διαφαίνεται σε ότι σχετικά άμεσα, από το σύνολο των δράσεων του Μέρου, υπάρχει μόνο η προοπτική ένταξης ιδιωτικών επενδύσεων του Ν.261/98, με κίνδυνο να παραμείνουν αδιάθετα κονδύλια ακόμα και μέχρι τη λήξη της προγραμματικής περιόδου.

Μέτρο 3.4 «Εκπαίδευση- Έρευνα και Τεχνολογία» όπου τα τρία έργα του Μέρου καλύπτουν το σύνολο του προϋπολογισμού του, με μηδενική ωστόσο απορρόφηση, μέχρι 30-9-2003.

Μέτρο 3.5 «Δράσεις για τη διασύνδεση και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας στον παραγωγικό ιστό» όπου στο πλαίσιο της προκήρυξης της μίας από τις τρεις προβλεπόμενες δράσεις του Μέρου δεν υπήρξε σχετική ανταπόκριση εκ μέρους των ιδιωτικών επιχειρήσεων, ενώ εκκρεμεί η οριστικοποίηση του αναγκαίου θεσμικού πλαισίου για την υλοποίηση των

υπόλοιπων δράσεων του Μέτρου. Ως εκ τούτου διαφαίνεται έντονος ο κίνδυνος να παραμείνουν αδιάθετα κονδύλια ακόμη και μέχρι το τέλος της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου.

Μέτρο 3.7 «Προώθηση της καινοτομίας» όπου δεν υπήρξε η αναμενόμενη ανταπόκριση σε σχετική προκήρυξη, με βάση τον Κανονισμό, ενώ και εδώ διαπιστώνεται έλλειψη του απαιτούμενου θεσμικού πλαισίου για την υλοποίηση του συνόλου των δράσεων που περιλαμβάνει το Μέτρο, με κίνδυνο να μην είναι εφικτή η υλοποίησή τους εντός της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου.

Μέτρο 4.2 «Προστασία και αξιοποίηση δασών», όπου τα ενταγμένα έργα είναι τέσσερα καλύπτοντας το 30% της συνολικής δημόσιας δαπάνης του, με μηδενική υλοποίηση, μέχρι 30-9-2003 και προγραμματισμένο φυσικό αντικείμενο που καλύπτει μικρό τμήμα των φυσικών στόχων του Μέτρου.

Μέτρο 4.3 «Ανάπτυξη- Βελτίωση αγροτικών υποδομών και εκσυγχρονισμός δομών» Τα ενταγμένα έργα καλύπτουν το 47% της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Μέτρου, με χαμηλή υλοποίηση, μέχρι 30-9-2003, ενώ από πλευράς φυσικών στόχων ο προγραμματισμός, με βάση τα ΤΔΕ των ενταγμένων έργων καλύπτει μικρό τμήμα σε σχέση με αυτόν του Μέτρου.

Από τα παραπάνω αναφερόμενα προκύπτει ότι τα παρουσιαζόμενα προβλήματα στην υλοποίηση Μέτρων εντάσσονται σε δύο βασικές κατηγορίες, οι οποίες χρήζουν διαφορετικής αντιμετώπισης. Συγκεκριμένα:

- Η πρώτη κατηγορία αφορά σε προβλήματα ανταπόκρισης των Τελικών Δικαιούχων, είτε σε σχέση με την ποιότητα, συμπεριλαμβανομένης και της ωριμότητας, των υποβαλλόμενων προτάσεων, είτε, στη συνέχεια, σε σχέση με τις διαδικασίες υλοποίησης (δημοπράτηση, υπογραφή συμβάσεων κ.α.) του απολογισμού των έργων αρμοδιότητας τους. Σ' αυτή την κατηγορία εμπίπτουν τα Μέτρα 1.3, 2.2, 2.3,3.4, 4.2 και 4.3. Η κατάσταση στα Μέτρα αυτά είναι εφικτό να εξομαλυνθεί εφόσον υπάρξει η απαιτούμενη επιτάχυνση των διαδικασιών υλοποίησης των ενταγμένων έργων, από πλευράς των αρμόδιων Τελικών Δικαιούχων και κατά περίπτωση η τεχνική στήριξη τους, εφόσον αυτό κρίνεται αναγκαίο, σε όλα τα στάδια υλοποίησης των έργων (από την υποβολή της πρότασης μέχρι τον τελικό απολογισμό τους).
- Η δεύτερη αναφέρεται σε δομικά προβλήματα των Μέτρων, ή και της παραγωγικής/οικονομικής βάσης της Περιφέρειας τα οποία δεν είναι δυνατόν να ξεπεραστούν με τη λήψη σχετικά απλών και γρήγορων διορθωτικών μέτρων, όπως στην προηγούμενη περίπτωση. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται τα έργα 1.4,3.1,3.3,3.5, και 3.7, όπου τα προβλήματα ελλιπούς εξειδίκευσης των δράσεων των Μέτρων, συμπεριλαμβανομένης της έλλειψης του απαιτούμενου θεσμικού πλαισίου ή και χαμηλής ζήτησης εκ μέρους των δυνητικών τελικών αποδεκτών των δράσεων, δημιουργούν σοβαρές επιφυλάξεις για την πλήρη υλοποίησή τους. Η κατάσταση αυτή μπορεί να αντιμετωπιστεί με μείωση του προϋπολογισμού των Μέτρων και απαλοιφή των δράσεων για τις οποίες δεν διαφαίνεται άμεση προοπτική υλοποίησής τους, ενώ παράλληλα, στο πλαίσιο της αναθεώρησης του Προγράμματος, θα πρέπει να δρομολογηθεί ένας

γενικότερος εξορθολογισμός του Άξονα Προτεραιότητας 3 κυρίως, με κατάργηση ή και συγχώνευση ορισμένων Μέτρων του. Παράλληλα δεν θα πρέπει να επανεξετασθεί η διάρθρωση και το χρηματοδοτικό σχέδιο του Άξονα Προτεραιότητας 4, είτε με τη δημιουργία νέου Μέρου το οποίο θα περιλαμβάνει δράσεις του ΕΓΤΠΕ για το ΟΠΑΑΧ είτε με την χρηματοδοτική ενίσχυση τέτοιων δράσεων στα υπάρχοντα Μέτρα, οι οποίες θα αντισταθμίζουν την αδυναμία υλοποίησης δράσεων που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και είναι αναγκαίες για την υποστήριξη της παραγωγικής οικονομικής και επιχειρηματικής βάσης της Περιφέρειας.

Εν κατακλείδι, από την εξέταση της αποτελεσματικότητας των επιμέρους Μέτρων του Προγράμματος και λαμβάνοντας υπόψη τα μέχρι τώρα στοιχεία προγραμματισμού και υλοποίησης των ενταγμένων έργων προκύπτει άμεσα η ανάγκη γενικότερου επαναπροσδιορισμού των δράσεων των Μέτρων και των φυσικών στόχων του.

10.4 Προτάσεις- Επίλογος

Η φέρουσα ικανότητα του περιβάλλοντος δεν είναι απεριόριστη και γι' αυτό η βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων είναι αναγκαία προκειμένου η σημερινή γενιά να κληροδοτήσει στις μελλοντικές ένα φυσικό περιβάλλον ικανό να ανταποκριθεί στις ανάγκες του. Η πρόκληση των καιρών μας είναι ο συνδυασμός της οικονομικής ανάπτυξης με την βιώσιμη διαχείριση του περιβάλλοντος. Πεμπτουσία της πορείας προς την αειφόρο ανάπτυξη είναι ο περιορισμός της υπερκατανάλωσης η αξιοποίηση των εναλλακτικών, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η προσπάθεια της διατήρησης και διαχείρισης με το καλύτερο δυνατό τρόπο της πλούσιας κληρονομιάς των φυσικών πόρων.

Το περιβάλλον και οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις δεν έχουν σύνορα και συνεπώς είναι καλή λύση η παγκόσμια συνεργασία. Οι διεθνείς περιβαλλοντικές οδηγίες είναι αναγκαίο να ενσωματωθούν στις πολιτικές των κρατών προσαρμοσμένες στις εκάστοτε ανάγκες και δυνατότητες.

Επίσης στη διαμόρφωση των δημοσίων πολιτικών για το περιβάλλον πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης, η οποία πρέπει να εφαρμόζεται προς το πιο κοντινό προς το πολίτη επίπεδο.

Ακόμα η φιλοσοφία του « Think globally and act locally» δηλώνει τον κρίσιμο ρόλο που καλούνται να παίξουν οι τοπικές αρχές στη βιώσιμη περιβαλλοντική διαχείριση. Η ενδυνάμωση του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης από το κράτος μέσω της διοικητικής και οικονομικής ενίσχυσης και αυτοτέλειας, αλλά και η πληροφόρηση και εκπαίδευση των φορέων της είναι απαραίτητα εργαλεία στον αγώνα των τοπικών αρχών για τη βιώσιμη διαχείριση του περιβάλλοντος. Είναι απαραίτητο οι τοπικές αρχές να δραστηριοποιηθούν εντονότερα και να επιδιώξουν την ουσιαστική συνεργασία με τους εμπλεκόμενους φορείς ώστε προγράμματα όπως το ΠΕΠ να δίνουν καρπούς, για ορθή προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος.

Η σωστή περιβαλλοντική διαχείριση προς την βιώσιμη ανάπτυξη δεν θα γίνει μόνο μέσω του κράτους και του δικαίου. Πρόκειται για πολιτιστική αλλαγή και θα πρέπει να γίνει τρόπος ζωής. Ως εκ τούτου απαιτείται η σωστή περιβαλλοντική ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, εκπαίδευση και συνεργασία των πολιτών.

Τέλος πρέπει να επισημανθεί η ευαισθησία των τοπικών αρχών για την επαγγελματική κατάρτιση των νέο διοριζόμενων υπαλλήλων και η περιβαλλοντική επιμόρφωση των στελεχών πάνω σε περιβαλλοντικά ζητήματα που αποτελούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την αποτελεσματική άσκηση της περιβαλλοντικής πολιτικής των ΟΤΑ.

Εν κατακλείδι, συμπεραίνεται ότι κοινός παρανομαστής όλων των περιβαλλοντικών πολιτικών είναι η ενίσχυση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης του ανθρώπινου παράγοντα, σε όλες τις εκφάνσεις του, καθώς αποτελούν τους δέκτες αυτών των πολιτικών και όντας συνειδητοποιημένοι θα είναι σε θέση να συμβάλλουν στο έργο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για την προστασία και αειφόρο διαχείριση του περιβάλλοντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δελλής, *Κοινοτικό Δίκαιο Περιβάλλοντος*, (Αθήνα: Εκδόσεις Σακκουλά, 1998).
2. Δούση, Εμμανουέλλα, *Η Κοινοτική Πολιτική Περιβάλλοντος και η Επίδρασή της στην Περίπτωση της Ελλάδας* (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2001).
3. *Η Ελλάδα, Οικολογικό και Πολιτισμικό Απόθεμα: Δεδομένα, Δράσεις, Προγράμματα για την Προστασία του Περιβάλλοντος* (Αθήνα: Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., 1995).
4. Καρακώστας, Γ, *Περιβάλλον και Δίκαιο* (Αθήνα: Εκδόσεις Σακκουλά, 2000).
5. Κοντογιωργά, Ι, και Δ, Θεοχαροπούλου, *Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και Κράτος - Ο θεσμός της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης* (Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Σακκουλά, 2000).
6. Κορκοβέλος, Χ, *Η Προστασία του Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση* (Αθήνα: Εκδόσεις Σακκουλά, 1997).
7. Κούση, Μ, «Μια Κοινωνιολογική Θεώρηση των Περιβαλλοντικών Προβλημάτων στην Ελλάδα» στο Σκούρτος, Μ. Σ, και Κ. Μ, Σοφούλης, *Η Περιβαλλοντική Πολιτική στην Ελλάδα: Ανάλυση του Περιβαλλοντικού Προβλήματος από την Σκοπιά των Κοινωνικών Επιστημών* (Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω, 2004).
8. Μπερτιάτος, Η, «Η Περιβαλλοντική Πολιτική στην Ελλάδα» στο Τσάλτας, Γ, και Κ, Κατσιμπάρδης, *Αειφορία και Περιβάλλον: Η Ευρωπαϊκή και Εθνική Προοπτική*,(Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης, 2004).
9. *Οδηγός σε Θέματα Περιβάλλοντος για τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης*, Κοινό Πρόγραμμα της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και της Ελληνικής Εταιρείας Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ΕΕΤΑΑ, 1989.
10. Ρέμελης, Κ.Σ., *Περιβάλλον και Τοπική Αυτοδιοίκηση*, (Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Σακκουλά, 1989).
11. Σιούτη, Γ, *Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος: Δημόσιο Δίκαιο και Περιβάλλον* (Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Σακκουλά, 1995).
12. Σκούρτος, Μ.Σ, και Κ.Μ, Σοφούλης *Η Περιβαλλοντική Πολιτική στην Ελλάδα: Ανάλυση του Περιβαλλοντικού Προβλήματος από τη Σκοπιά των Κοινωνικών Επιστημών* (Αθήνα: Παπαζήση, 1995).
13. Σπανού, Κ, «Διοικητικά Δίκτυα για την Πολιτική του Περιβάλλοντος» στο Παπαδημητρίου Γ, *Η Διείσδυση του Κοινοτικού Δικαίου Περιβάλλοντος στην Ελλάδα* (Αθήνα – Κομοτηνή: Εκδόσεις Σακκουλά, 1994).
14. Τάχος, Α, *Προβλήματα Προστασίας του Περιβάλλοντος* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σακκουλά, 1989).
15. Τμήμα Περιβάλλοντος Πανεπιστημίου Αιγαίου, *Οικολογία και Περιβάλλον στην Ελλάδα του 2000*, (Αθήνα: Εκδόσεις Φιλιππότη, 1995)
16. Χλέπας, Ε και Κ, Μέρτζιου, *Οδηγός του Πολίτη για την Προστασία του Περιβάλλοντος* (Αθήνα: Παπαζήση, 1996).

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις

1. www.europa.eu.int
2. www.eurostat.com.
3. www.pepba.gr
4. www.esye.gr

Δημοσιεύματα

1. Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ , Πλαγιανιάκος Πάνος, *Το Περιβάλλον ως Συνιστώσα της Ποιοτικής Ανάπτυξης*, 26/9/2001.
2. Εφημερίδα ΕΞΠΡΕΣ , *Έρευνα Eurostat για Διαφορές στις Περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, 22/11/2002.
3. Εφημερίδα ΕΞΠΡΕΣ , Άρθρο του Υπουργού κ. Νίκου Σηφουνάκη με τίτλο «*Το Αιγαίο Έχει Προοπτικές Περαιτέρω Εξέλιξης και Δημιουργίας με Σεβασμό στην Ιστορία του*» 22/11/2002.
4. Ηλεκτρονική Εφημερίδα Chiosnews, *Χαμηλή Απορροφητικότητα το ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου*, 10/7/2003.
5. Ηλεκτρονική Εφημερίδα Chiosnews, *Συμμετέχουν οι Χιώτες στα Προγράμματα Γ' ΚΠΣ* 25/7/2003.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα

1. Άρθρα της Συνθήκης της ΕΟΚ για το περιβάλλον.
2. Χάρτης με διαγραμματική απεικόνιση της Περιφέρειας στον Ευρωπαϊκό χώρο.
3. Χάρτης της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου.
4. Ερωτηματολόγιο.
5. Πίνακας με τη δομή του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου 2000-2006.

ΑΡΘΡΑ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΕΟΚ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

(Όπως τροποποιήθηκε από την
Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη)

Τίτλος VII Περιβάλλον

Άρθρο 130 Π

1. Η δράση της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος έχει ως αντικείμενο:

- τη διατήρηση, την προστασία και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος,
- τη συμβολή στην προστασία της υγείας των προσώπων,
- την εξασφάλιση συνετής και ορθολογικής χρησιμοποίησης των φυσικών πόρων.

2. Η δράση της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος στηρίζεται στις αρχές της προληπτικής δράσης, της επανόρθωσης των προσβολών του περιβάλλοντος, κατά προτεραιότητα στην πηγή, καθώς και στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Οι ανάγκες της προστασίας του περιβάλλοντος αποτελούν ουσιαστικά των άλλων πολιτικών της Κοινότητας.

3. Κατά την επεξεργασία της δράσης της στον τομέα του περιβάλλοντος, η Κοινότητα λαμβάνει υπόψη:

- τα διαθέσιμα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα,
- τις συνθήκες του περιβάλλοντος στις διάφορες περιοχές της Κοινότητας,

τις πλεονεκτήματα και τις επιβαρύνσεις που μπορούν να προκύψουν από τη δράση ή την απουσία δράσης,

- την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Κοινότητας στο σύνολό της και την αόρατη ανάπτυξη των περιοχών της.

4. Η Κοινότητα δρα στον τομέα του περιβάλλοντος εφόσον οι στόχοι που αναφέρονται στην παράγραφο 1 μπορούν να πραγματοποιηθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο παρά σε επίπεδο των επί μέρους κρατών μελών. Με επιφύλαξη ορισμένων μέτρων κοινοτικού χαρακτήρα, τα κράτη μέλη εξισορρογούν τη χρηματοδότηση και την εκτέλεση των άλλων μέτρων.

5. Στα πλαίσια των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, η Κοινότητα και τα κράτη μέλη συνεργάζονται με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς. Για τις λεπτομέρειες της συνεργασίας της Κοινότητας μπορούν να υπάρξουν συμφωνίες μεταξύ της Κοινότητας και των αφορώμενων τρίτων χωρών. Η διαπραγμάτευση και η σύναψη των συμφωνιών αυτών γίνεται σύμφωνα με το άρθρο 228.

Το προηγούμενο εδάφιο δεν θίγει την αρμοδιότητα των κρατών μελών να διαπραγματεύονται στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών και να συνάπτουν διεθνείς συμφωνίες.

Άρθρο 130 Ρ

Το Συμβούλιο, προτάσει της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, αποφασίζει ομόφωνα για τη δράση που θα αναλάβει η Κοινότητα.

Υπό τις συνθήκες που προβλέπονται στο προηγούμενο εδάφιο, το Συμβούλιο καθορίζει τα θέματα επί των οποίων λαμβάνονται αποφάσεις με ειδική πλειοψηφία.

Άρθρο 130 Σ

Τα μέτρα προστασίας που λαμβάνονται από κοινού δυνάμει του άρθρου 130 Ρ δεν εμποδίζουν τα κράτη μέλη να διατηρούν και να θεσπίζουν μέτρα ενισχυμένης προστασίας που δεν αντίκεινται στην παρούσα συνθήκη.

ΣΥΝΘΗΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ (Απόσπασμα)

Τίτλος XVI ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Άρθρο 130 P

1. Η πολιτική της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος συμβάλλει στην επιδίωξη των εξής στόχων:

- στη διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος,
- στην προστασία της υγείας του ανθρώπου,
- στη συνεντή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων,
- στην προώθηση, σε διεθνές επίπεδο, μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων.

2. Η πολιτική της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος αποβλέπει σε υψηλό επίπεδο προστασίας και λαμβάνει υπόψη την ποικιλομορφία των καταστάσεων στις διάφορες περιοχές της Κοινότητας. Στηρίζεται στις αρχές της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης, της επανόρθωσης των καταστροφών του περιβάλλοντος, κατά προτεραιότητα στην πηγή, καθώς και στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Οι ανάγκες στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στον καθορισμό και την εφαρμογή των άλλων πολιτικών της Κοινότητας.

Στο πλαίσιο αυτό, τα μέτρα εναρμόνισης που ανταποκρίνονται στις προαναφερθόμενες ανάγκες περιλαμβάνουν, όπου ενδείκνυται, ρήτρα διασφάλισης που εξουσιοδοτεί τα κράτη μέλη να λαμβάνουν, για μη οικονομικούς περιβαλλοντικούς λόγους, προσωρινά μέτρα υποκείμενα σε κοινοτική διαδικασία ελέγχου.

3. Κατά την εκπόνηση της πολιτικής της στον τομέα του περι-

βάλλοντος, η Κοινότητα λαμβάνει υπόψη:

- τα διαθέσιμα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα,
- τις συνθήκες του περιβάλλοντος στις διάφορες περιοχές της Κοινότητας,

- τα πλεονεκτήματα και τις επιβαρύνσεις που μπορούν να προκύψουν από τη δράση ή την απουσία δράσης,

- την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Κοινότητας στο σύνολό της και την ισορροπη ανάπτυξη των περιοχών της.

4. Στο πλαίσιο των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους, η Κοινότητα και τα κράτη μέλη συνεργάζονται με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς. Ο τρόπος της συνεργασίας της Κοινότητας μπορεί να αποτελεί αντικείμενο συμφωνιών μεταξύ της Κοινότητας και των ενδιαφερομένων τρίτων μερών. Η διαπραγμάτευση και η σύναψη των συμφωνιών αυτών γίνονται σύμφωνα με το άρθρο 228.

Το προηγούμενο εδάφιο δεν θίγει την αρμοδιότητα των κρατών μελών να διαπραγματεύονται στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών και να συνάπτουν διεθνείς συμφωνίες.

Άρθρο 130 Σ

1. Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με τη διαδικασία του άρθρου 189 Γ και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, αποφασίζει τις δράσεις που πρέπει να αναλάβει η Κοινότητα για την υλοποίηση των στόχων που αναφέρονται στο άρθρο 130 Ρ.

2. Κατά παρέκκλιση από τη διαδικασία λήψης αποφάσεων της παραγράφου 1 και με την επιφύλαξη του άρθρου 100 Α, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα προτάσει της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, θεσπίζει:

- διατάξεις κυρίως φορολογικού χαρακτήρα,
- τα μέτρα που αφορούν στην χωροταξία, στις χρήσεις της γης,

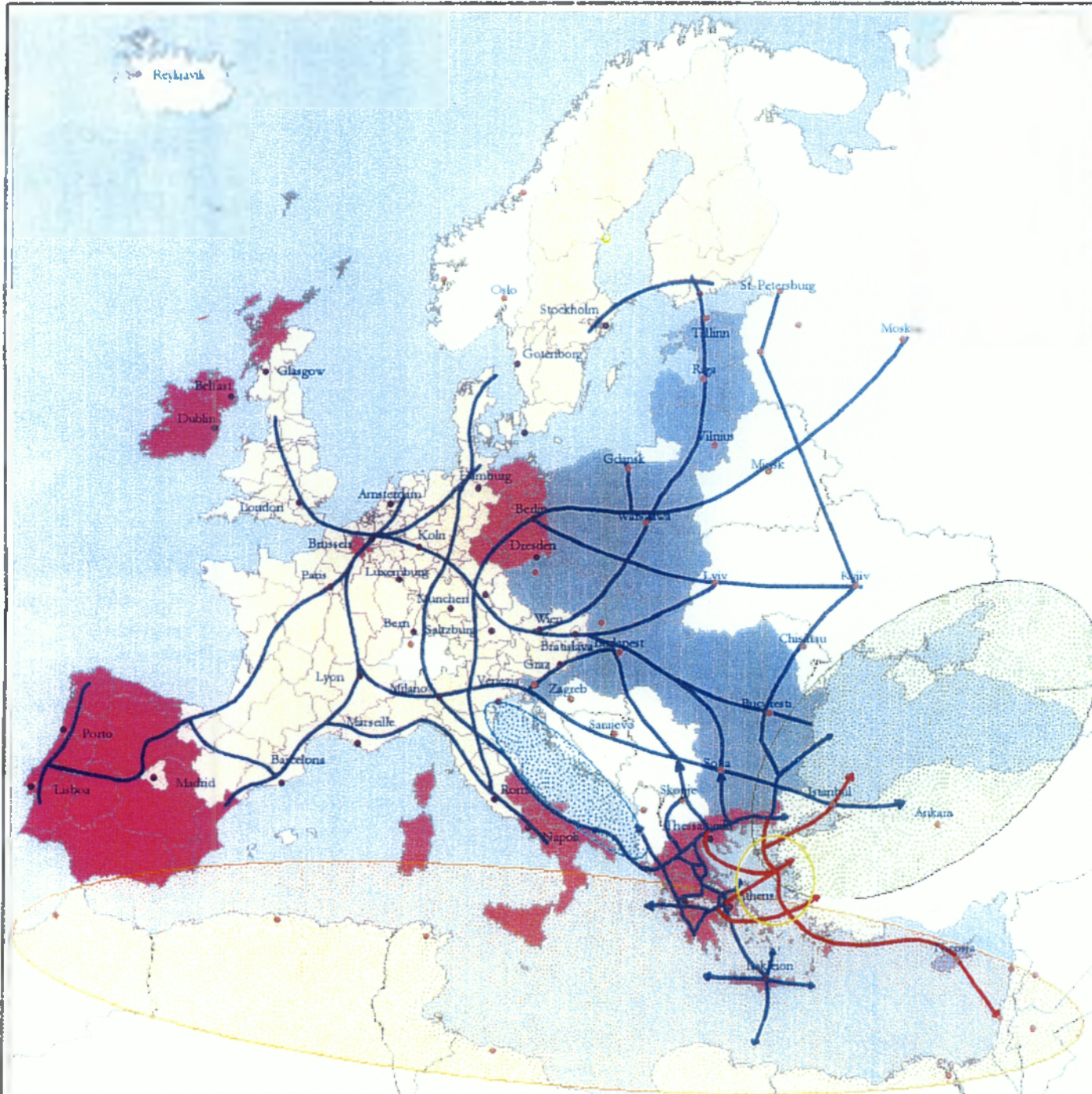
εξαιρουμένης της διαχείρισης των αποβλήτων και των μέτρων γενικού χαρακτήρα, καθώς και στην διαχείριση των υδάτινων πόρων.

τα μέτρα που επηρεάζουν αισθητά την επιλογή ενός κράτους μέλους μεταξύ διαφορετικών πηγών ενέργειας και τη γενική διάθεση του ενεργειακού του εφοδιασμού.

Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας υπό τους όρους του πρώτου εδαφίου, μπορεί να καθορίζει τα θέματα της παρούσας παραγράφου, για τα οποία οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται με ειδική πλειοψηφία.

3. Σε άλλους τομείς, τα προγράμματα γενικών δράσεων που θέτουν τους επιδιωκόμενους πρωταρχικούς στόχους θεσπίζονται από το Συμβούλιο, το οποίο αποφασίζει με τη διαδικασία του άρθρου 189 Β και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή.

Χάρτης Α.1: Διαγραμματική Απεικόνιση της Θέσης της Περιφέρειας στον Ευρύτερο Ευρωπαϊκό Χώρο

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου
- Κύρια Άξονες Ανάπτυξης των χωρών της Ε.Ε.
- Άξονες ανάπτυξης της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (υπάρχοντες, τάσεις και προοπτικές)
- Περιφέρειες Στόχου 1 Ε.Ε.
- Προς Ήλιξη Χώρες
- Λοιπές Περιφέρειες Ε.Ε.

Πανευρωπαϊκές Περιοχές Θαλάσσιων Μεταφορών

- Αδριατική
- Μαύρη Θάλασσα
- Μισσόγειος

Χάρτης Β.4
Αξιολόγηση Χωροταξικής
Οργάνωσης Περιφέρειας &
Προοπτικές

Β.4.α Προβλήματα

Φυσικογεωγραφικά Στοιχεία

- Ζώνες με υψόμετρο άνω των 800μ.
- Κύριοι ποταμοί
- Υδάτινες επιφάνειες

Διοικητικά Όρια - Διοικητική Συγκρότηση

- Όρια Κράτους
- Όρια Περιφέρειας
- Όρια Νομών
- Όρια Επαρχιών
- Όρια Ο.Τ.Α.
- Έδρα Περιφέρειας
- Έδρα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης
- Έδρα Επαρχίας
- Έδρα Ο.Τ.Α.
- Οικισμοί 4ου επιπέδου
- Κωδικός Ο.Τ.Α.

Μεταφορική Υποδομή

- Αεροδρόμια διεθνή, Δ. L > 1800
- Αεροδρόμια διεθνή, Δ. 1200 <= L < 1800
- Ελικοδρόμια
- Μακτα λιμάνια
- Πρωτεύον οδικό δίκτυο
- Δευτερεύον οδικό δίκτυο

Προβλήματα Χωροταξικού Χαρακτήρα

- Γεωγραφικός Κατακερματισμός
- Συνοριακοί Φραγμοί
- Περιοχές αιτιάς Περιφέρειας με ισχυρές διασυνδέσεις
- Εξάρτηση μικρών νησιών
- Προβληματικές περιοχές από άποψη ανάπτυξης
- Περιοχές ανάγκης Ειδικού Χειρισμού
- Περιοχές Περιβαλλοντικής ευαισθησίας
- Περιοχές CORINE

Σημαντικές Περιβαλλοντικές Πιέσεις από:

- Θαλάσσιες Μεταφορές
- Συγκρούσεις χρήσεων γης
- Γεωργικές Δραστηριότητες
- Λατομικές / Μεταλλευτικές δραστηριότητες
- Βιομηχανία - Βιοτεχνία
- Τουριστικές Δραστηριότητες
- Αστική Εξάπλωση

ΥΠΕΧΩΔΕ

Διεύθυνση Χωροταξίας
Π.Π.Χ.Σ.Α.Α. Περιφ. Βορείου Αιγαίου

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

**Τρόποι Εφαρμογής του ΠΕΠ Βορείου Αιγαίου προς
Διαχειριστική Αρχή Βορείου Αιγαίου σε σχέση με το περιβάλλον.**

A. Σύστημα Διαχείρισης

1. Υπάρχει εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας
Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης;

ΝΑΙ ΟΧΙ

--	--

2. Υπάρχει ξεχωριστός χειριστής για κάθε
Μέτρο του ΠΕΠ;

--	--

3. Σε ποιο βαθμό εκτιμάτε ότι οι κρίσιμες λειτουργίες του συστήματος
διαχείρισης και παρακολούθησης του ΠΕΠ είναι εξειδικευμένες με σαφήνεια
και πληρότητα;

Υψηλό	
Μέτριο	
Χαμηλό	

B. Επάρκεια και Αποτελεσματικότητα του Συστήματος Διαχείρισης και Παρακολούθησης

i) Θεσμικό Πλαίσιο

Διαπιστώνονται κενά θεσμικά ή διοικητικά σε ότι αφορά το σύστημα
σχεδιασμού, διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου του ΠΕΠ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

--	--

ii) Επάρκεια των Μηχανισμών Υλοποίησης

Πώς αξιολογείτε τη γενική επίδοση των μηχανισμών εφαρμογής στις
απαιτήσεις οικονομικής και χρονικής αποτελεσματικότητας της παρούσας
προγραμματικής περιόδου;

Υψηλή	
Μέτρια	
Χαμηλή	

iii) Λήψη Αποφάσεων

Πώς κρίνετε την ταχύτητα και ποιότητα των διαχειριστικών λειτουργικών
αρχών των φορέων και υπηρεσιών που εμπλέκονται στην παρακολούθηση
του ΠΕΠ;

Υψηλή	
Μέτρια	
Χαμηλή	

iv) Αποκλίσεις από την Υλοποίηση του ΠΕΠ

Υπάρχουν σημαντικές αποκλίσεις από τον αρχικό προγραμματισμό;

ΝΑΙ ΟΧΙ

--	--

v) Συνεργασία - Συντονισμός

1. Πώς αξιολογείτε τη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων Μονάδων της
Ε.Υ.Δ;

Ικανοπ.	
Μέτρια	
Χαμηλή	

2. Πώς αξιολογείτε τη συνεργασία μεταξύ της Ε.Υ.Δ και της Επιτροπής
Παρακολούθησης του ΠΕΠ;

Ικανοπ.	
Μέτρια	
Χαμηλή	

vi) ΟΠΣ Παρακολούθησης

Η παρακολούθηση της υλοποίησης του συνόλου των έργων του ΠΕΠ
γίνεται βάση ΟΠΣ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

--	--

vii) Τεχνική Βοήθεια

1. Σε ποιο βαθμό αξιοποιήθηκαν ως τώρα από την ΕΥΔ οι δυνατότητες
που παρέχει η Τεχνική Βοήθεια για το σχεδιασμό, διαχείριση,
παρακολούθηση, δημοσιότητα, εφαρμογή, έλεγχο και αξιολόγηση του
ΠΕΠ;

Πλήρως	
Μερικώς	
Καθόλου	

2. Σε ποιο βαθμό αξιοποιήθηκαν οι ενέργειες πληροφόρησης και δημοσιότητας στην κατεύθυνση της ενημέρωσης και κινητοποίησης των Τελικών Δικαιούχων;

Πλήρως	
Μερικώς	
Καθόλου	

Γ. Επάρκεια - Αποτελεσματικότητα Μηχανισμών Ελέγχου

1. Πώς εκτιμάτε την επάρκεια των υφιστάμενων υπηρεσιών ελέγχου της ΕΥΔ (αριθμός και ποιότητα στελέχωσης) ώστε αυτές να μπορούν να ανταποκριθούν στις προβλεπόμενες απαιτήσεις ελέγχου των έργων του ΠΕΠ;

Ικανοπ.	
Μέτρια	
Χαμηλή	

2. Πώς κρίνετε το επίπεδο συνεργασίας και συντονισμού των Φορέων Υλοποίησης με την ΕΥΔ σε ό,τι αφορά την ανταπόκρισή τους κατά τη διενέργεια ελέγχων;

Ικανοπ.	
Μέτρια	
Χαμηλή	

Δ. Διαδικασίες και Κριτήρια Επιλογής των Έργων και Διασφάλιση της Ποιότητάς τους

1. Σε ποιο βαθμό η επιλογή των πράξεων του ΠΕΠ πράγματι βασίστηκε στα εξειδικευμένα κριτήρια επιλογής;

Απόλυτα	
Μερικώς	
Καθόλου	

2. Σε ποιο βαθμό εκτιμάτε ότι οι Τελικοί Δικαιούχοι του ΠΕΠ είναι έτοιμοι να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του προγραμματισμού έργων με βάση ένα σύνθετο σύστημα κριτηρίων επιλογής πράξεων;

Απόλυτα	
Μερικώς	
Καθόλου	

Σας ευχαριστώ θερμά για την πολύτιμη βοήθεια και συνεργασία.

ΑΟΜΗ ΠΕΤΕ Β ΑΙΓΑΙΟΥ 2000-2006

(Ποσά σε χιλ. Ευρώ)

ΜΕΡΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΟΫΚΤΟΥ	ΠΡΟΤΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΛΑΜΒΑΝΗ	ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΤΑΜΕΙΟ
ΑΕΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: "Αναστροφή της Διαχρονικής Χρονομετρίας και Περιβλεπόμενης της Ημερήσιας Οικονομίας με την Ακρότητα της Τεχνολογίας και των Τοπικών Βασικών Υποδοχών"					
1.1	Μικροεξέλιξη - Προσωπική	540.899.999	146.888.998		ΕΠΙΧ
1.2	Προσέλευση	28.150.500	38.150.998		ΕΠΙΧ
1.3	Προσέλευση	4.461.999	4.461.556		ΕΠΙΧ
1.4	Αναστροφή Ανεξάρτητων	12.678.001	12.678.001		Ε.Κ.Τ.
1.5	Υποδομές φρεσώνες για την Προσέλευση των Τοπικών Εφορειών (Ποσό των 200.000 Ευρώ)	14.526.598	13.206.000		Ε.Κ.Τ.
1.6	Τομείς Προτιμολογίων Ανασφάλειας	1.937.097	1.768.997		Ε.Κ.Τ.
ΣΥΝΟΛΟ ΑΕΟΝΑ 1		232.590.788	211.098.077	1.496.788	
ΑΕΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: "Αστική Ανάπτυξη"					
2.1	Αστική Προβλεψη	28.385.998	28.385.998		ΕΠΙΧ
2.2	Υποχρ - Προβλεψη	23.477.664	23.477.004		ΕΠΙΧ
2.3	Εξοπλισμοί	29.346.991	29.346.001		ΕΠΙΧ
2.4	Ολοκληρωτικές Προβλεψεις Αστικής Ανάπτυξης με τομείς (Ποσό 9.999)	14.085.607	11.738.000		ΕΠΙΧ
2.5	Αναστροφή σε τομείς Κοινής Οικονομίας (Αναστροφή - Ε.Κ.Τ.)	8.059.601	7.325.999		Ε.Κ.Τ.
ΣΥΝΟΛΟ ΑΕΟΝΑ 2		101.364.296	98.283.094	3.981.292	
ΑΕΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: "Αναστροφή της Χρηματοδότησης Οικονομίας και Ενταξηση των Περιφερειακών Περιφέρειων και της Οικονομίας της Κεντρικής και Περιφερειακής Κεντρικής Οικονομίας"					
3.1	Επιχορηγήσεις	62.896.008	49.617.999	33.279.000	ΕΠΙΧ
3.2	Επιχορηγήσεις	5.011.283	3.796.999	1.211.284	ΕΠΙΧ
3.3	Επιχορηγ.	5.687.818	4.888.046	1.067.818	ΕΠΙΧ
3.4	Επιχορηγ. - Έργα και Προβλεψεις	8.804.000	8.804.000		ΕΠΙΧ
3.5	Αναστροφή για τη διασφάλιση και αξιοποίηση των Απορροαμάτων Έργων της Περιφέρειας (Ποσό 5.667.998)	2.201.000	1.656.998	734.000	ΕΠΙΧ
3.6	Αναστροφή Ανασφάλειας του Απορροαμένου Διασποράς - Προβλεψη της Ανασφάλειας	5.667.998	5.367.998		Ε.Κ.Τ.
3.7	Προβλεψη για Κοινωνική	17.808.000	11.737.999	5.870.001	ΕΠΙΧ
ΣΥΝΟΛΟ ΑΕΟΝΑ 3		128.086.190	85.893.998	42.162.102	
ΑΕΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: "Επιχορηγ. Ανασφάλειας - Ανάπτυξη της Υποδομής"					
4.1	Επιχορηγ. στη Γεωργία	33.923.623	22.958.484	11.879.337	ΕΠΙΧ-ΕΠΙΧ
4.2	Προβλεψη και Ανασφάλεια Διασποράς	4.685.999	4.402.000	264.999	ΕΠΙΧ-ΕΠΙΧ
4.3	Ανασφάλεια - Εξοπλισμοί Ανασφάλειας Υποδοχών και Εξοπλισμοί Προβλεψών	26.412.998	26.412.998		ΕΠΙΧ-ΕΠΙΧ
4.4	Μικροεξέλιξη, Επιχορηγ. Ανασφάλειας	1.353.846	888.000	473.846	ΕΠΙΧ-ΕΠΙΧ
4.5	Επιχορηγ. Επιχορηγ. Ανασφάλειας Οικονομίας και Εξοπλισμοί Προβλεψών	2.000.000	1.000.000	1.000.000	ΕΠΙΧ-ΕΠΙΧ
4.6	Προβλεψη	1.000.004	500.000	500.000	ΕΠΙΧ-ΕΠΙΧ
4.7	Ανασφάλεια - Ανασφάλεια Κοινής Οικονομίας Ανασφάλειας και Προβλεψη Ανασφάλειας Κοινωνικής	2.660.000	2.660.999		ΕΠΙΧ-ΕΠΙΧ
4.8	Προβλεψη Διασφάλισης με επιχορηγ. για τη Γεωργία, Ανασφάλεια, Μικροεξέλιξη, Βελτιστοποίηση	1.499.987	999.997	499.999	ΕΠΙΧ-ΕΠΙΧ
4.9	Ανασφάλεια - Ανασφάλεια Προβλεψών	2.935.000	2.935.000		ΕΠΙΧ
4.10	Προβλεψη - Προβλεψη Ανασφάλειας Κοινής Οικονομίας Προβλεψών	8.804.007	4.402.004	4.402.000	ΕΠΙΧ
4.11	Ανασφάλεια	11.012.998	17.011.999		ΕΠΙΧ
4.12	Ανασφάλεια Ε.Κ.Τ.	1.999.999	1.999.999		Ε.Κ.Τ.
ΣΥΝΟΛΟ ΑΕΟΝΑ 4		99.316.889	80.228.488	19.042.181	
ΑΕΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5: "Τοπική Βελτίωση"					
5.1	Επιχορηγ. Ε.Π.Χ.	3.805.000	3.805.000		ΕΠΙΧ
5.2	Επιχορηγ. Ε.Κ.Τ.	2.678.000	2.478.000		Ε.Κ.Τ.
5.3	Επιχορηγ. Ε.Π.Χ.	294.001	294.001		ΕΠΙΧ
ΣΥΝΟΛΟ ΑΕΟΝΑ 5		6.777.001	6.577.001	0.980	
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΩΝ		547.904.763	482.122.570	65.781.193	

Την 12 Ιουλίου 2006 Αξιολόγησης ΤΕΠΤ Βορείου Αιγαίου 2000-2006